

**Удружење судија прекршајних судова
Републике Србије**

Саветовање судија прекршајних
судова Републике Србије

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

Израда ове публикација омогућена је подршком америчког народа путем Америчке агенције за међународни развој (USAID) и не мора неопходно одсликавати ставове USAID или Владе Сједињених Америчких Држава.

**Саветовање судија
прекршајних судова
Републике Србије**

**Удружење судија прекршајних судова
Републике Србије
Београд, 2011.**

САДРЖАЈ

1. Наташа Мараш Керавица	7
Извршење пре правноснажности	
2. Томица Делибашић	14
Стварна и месна надлежност у царинским прекршајима	
3. Марија Марковић	25
Повреда материјалног права	
4. Иванка Босанчић Свитић	44
Оцена доказа у прекршајном поступку	
5. Предраг Димитријевић	49
Моторно возило као предмет царинског прекршаја, са посебним освртом на заштитну меру одузимања моторног возила од извршиоца прекршаја или других лица	
6. Новица Јелић	64
Застарелост покретања и вођења прекршајног поступка	
7. Сунчица Савић	70
Алтернативне санкције у прекршајном поступку	
8. Горана Ружић	78
Окривљени и његов положај и прекршајном поступку	
9. Влајко Дреновац	83
Странци као окривљени у прекршајном поступку	
10. Милан Радомировић	96
Тамна бројка прекршаја у којима доминира насиље у породици - узроци непријављивања насиља у породици	
11. Љубинко Митровић	101
Неопходност едукације и специјализовање свих службених учесника у казним поступцима према малолетницима	

Наташа Мараш Керавица
судија Прекршајног суда
у Новом Саду

ИЗВРШЕЊЕ ПРЕ ПРАВНОСНАЖНОСТИ

Уводно разматрање

Одредба чл. 294 важећег Закона о прекршајима Републике Србије („Службени Гласник РС“ бр. 101/05, 116/08, 111/09) ствара могућност за извршење прекршајне пресуде пре правноснажности саме пресуде донесене у прекршајном поступку.

Наравно наш законодавац је ову могућност предвидео само под одређеним условима које морају бити испуњени за случај примене ове одредбе.

Сам приступ обради ове теме омогућава различита гледишта и отвара различите дилеме.

Тако један осврт у назад, не мисли се на историјски преглед на развој могућности извршења санкције пре правноснажности одлуке којом је та санкција изречена (тај приступ је могућ и може представљати посебну тематску целину али овај рад није усмерен на тај аспект проблема), одредба о извршењу пресуде пре правноснажности се предвиђа још и у ЗОП-у из 1979-е године. Да до данашњег дана посматрамо ток важења те одредбе, кроз друштво, наше законодавство, које је преживело бројне промене, и то промене које задиру у саму државну посебно правосудну организацију затим и у саму садржину и смисао прописа, као и промене у окружењу, државном и друштвеном амбијенту у коме се одређени пропис примењује, уочили би да се и смисао те одредбе мењао, због дејства ванправних фактора.

У том смислу могло би се поставити и питање материјално-правне природе, наиме која је одредба иако јој садржина није суштински измењена и у ком времену била блажа по окривљеног? иако сама одредба има процесноправни карактер са аспекта окривљеног лица она на један непосредан начин врши уплив у његову слободу (слободу у ширем смислу) па јој је значење вишедимензионално Одговор се назире а требало би га тражити у окружењу како правном, дакле у самом смислу ове одредбе у оквирима прописа, тако у ванправном у самом државном и друштвеном окружењу које је примењује и у ком се примењује, ова питања у оквиру овог рада незаузимају значајно место.

Интересовање ће бити усмерено на аспект људских права тј. положај појединца и угроженост основних људских права и слобода постојањем и применом ове законске одредбе у нашем праву и пракси. Ради се о легитимности ове одредбе, што нужно изискује један критички приступ проблемима везаним за одредбу чл. 294 Закона о прекршајима Републике Србије.

На тај начин неизбежно се проблему прилази кроз један замагљен (неравноправан) однос, однос државе са једне стране, и појединца са друге стране се поставља двоструко питање, „питање у којој се мери може ограничити слобода и у чему је гаранција да ово ограничење не буде произвољно?“ На то питање је дат одговор „Слобода појединца може бити ограничена само уколико је то неопходно потребно за заштиту слободе свакога а то

се ограничење може постићи само законом тј. једном општом одредбом коју је изгласао народ или његови представници (Декларација права 1789. године чл. 4 и 6) ¹

Ако прекршајно право посматрамо као део казног права што оно поред кривичног и јесте, а узимајући у обзир да је крајња сврха процесног права примена материјалног права можемо се запитати какву улогу има примена чл 294 Закона о прекршајима Републике Србије и да ли се овом и оваквом одредбом у одређеном смислу као изузетком, постиже слобода свакога. При томе се не сме изгубити из вида правилан ред ствари, да правноснажност одлуке наступа пре њеног извршења, државни апарат се може покренути тек након правноснажности одлуке чијем извршењу се приступа.

У том смислу сагледава се смисао одредбе чл 294 Закона о прекршајима Републике Србије у овом раду, као изузетка у коме су предвиђени услови за извршење пресуде пре правноснажности.

ПРАВНОСНАЖНОСТ И ИЗВРШНОСТ

Правноснажност и извршност су две посебне процесно правне категорије које се редовно временски не поклапају тако да прво наступа правноснажност (формална и материјална) а тек накнадно под одређеним условима и извршност.²

Материјална правна снага у погледу пресуде у казном (прекршајном и кривичном) поступку тиче се превасходно значаја пресуђене ствари, оне о којој је одлучено, тако да се о њој не може поново судити.

Формална правна снага пресуде означава њено својство да се више не може побијати (редовним) правним леком³. Правноснажност одређује окончање поступка, дакле правну сигурност. Међутим, наступањем правноснажности омогућује се, уз испуњење додатних услова, и наступање извршности пресуде, која значи могућност да она буде извршена. Одлука је по правилу извршна када постане правноснажна и када за извршење нема законских сметњи и када су истекли рокови одређени у пресуди за плаћање новчане казне, трошкова поступка, враћање имовинске користи прибављене прекршајем и слично, ако Законом није другачије одређено као што је овде предвиђено чланом 294 Закона о прекршајима Републике Србије где је извршење регулисао законодавац на зависно од воље окривљеног.

УСКЛАЂЕНОСТ ОДРЕДБЕ чл 294 ЗОП РС СА ВИШИМ ПРАВНИМ АКТИМА

Примена одредбе члана 294 Закона о прекршајима Републике Србије јесте практично са становишта ефикасности извршења јер се пресуда извршава у најкраћем року али се поставља питање да ли је и законита тј. поставља се и питање њене усклађености са осталим правним актима, као и питање уставно правног основа прописивања ове одредбе, с обзиром да примена ове одредбе задира у основна права и

1 Леон Диги: Преображаји јавног права, Плато Београд, 1997.

2 Др.Бранко Петрић: Правни лекови у кривичном поступку, Београд, 1990.

3 Др.Тихомир Васиљевић, Систем кривичног процесног права, СФРЈ, Научна књига Београд, 1964.

слободе која устав, и ратификовани међународни правни акти прописују, као што је право на слободу и безбедност личности, поготово што се ефикасно извршење донете пресуде може обезбедити и другим институтима права као што је на пример јемство, које је недовољно искоришћен институт нашег права у прекршајном поступку.

Намеће се питање делотворности такве несуспензивне жалбе да ли она представља делотворан правни лек и да ли с обзиром на растегљивост услова за примену овог института прекршајног права само суђење које води ка извршењу пре правоснажности може сматрати правичним и да ли је на тај начин већ самим постојањем овакве одредбе законодавац повредио право на слободу и безбедност личности

Што упућује и на из тога изведене проблеме као што је проблем основаности лишења слободе у случају успеха, те несуспензивне жалбе те проблем хитности доношења одлуке по тој жалби као и сама уређеност поступања са том жалбом.

чл 294 Закона о прекршајима Републике Србије

СТАВ I

Осуђујућа пресуда се може извршити и пре њене правоснажности

Већ из ове прве реченице првог става се види да се ради о тачно одређеној одлуци тј. да се односи само на **пресуду**, не и на решења и да се ради о **осуђујућој пресуди**, као подобној за извршење а не о некој другој врсти одлуке којом је поступак окончан, те да је таква пресуда **неправноснажна**.

Примена ове одредбе је факултативна (може се извршити). Чак и ако су испуњени сви други услови за њену примену, реч је о дискреционој оцени коју суд има при одлучивању.

у следећим случајевима:

1. ако окривљени не може да докаже свој идентитет или нема пребивалиште или не живи на адреси на којој је пријављен или ако одлази у иностранство ради боравка, а суд нађе да постоји основана сумња да ће окривљени осујетити извршење изречене казне.

Могућности за извршење пресуде о прекршају пре њене правоснажности у смислу овог члана су следећи:

а) да окривљени не може да докаже свој идентитет. Правило је да се идентитет доказује личном картом, али пошто је у овом случају нужно да се утврди личност у смислу да се сазна о ком лицу се ради идентитет се може утврђивати и на основу других исправа, пасоша, возачке дозволе и других докумената, фотографија, као и доказима одређених лица која познају лице чији се идентитет утврђује.

б) да окривљени нема пребивалиште, а када једно лице има и када се сматра да нема пребивалиште и боравиште прописано је у члану 4 Закону о пребивалишту и боравишту грађана „пребивалиште је место у коме се грађанин настанио са намером да у њему стално живи, боравиште је место у коме грађанин привремено борави ван свог пребивалишта“.

в) ако окривљени не живи на адреси на којој је пријављен, што се дешава лицима која су у избегличком односу у нашој држави и то често из објективних околности без њихове воље

г) ако окривљени **одлази у иностранство ради боравка** с обзиром да смо мало пре дефинисали шта значи боравак је тешко одредити колико је привремено тј. вре-менско трајање боравка окривљеног ван пребивалишта потребно за примену овог члана.

Уз ове **алтернативно** прописане услове, потребно је и да буде **кумулиран** са постојањем **основане сумње** да ће окривљени **осујетити извршење** изречене казне тако да и када је испуњен један од ових разлога још нема основа за извршење пресуде пре њене правноснажности већ је потребно да постоје околности које у конкретном случају указују на реалан изглед да ће окривљени осујетити извршење изречене казне, а овај задњи услов је и најважнији јер се оваква одредба, која се односи на извршење пресуде пре правноснажности и доноси са циљем да се извршење не осујети и ако не постоји та основана сумња неће се приступити извршењу пре правноснажности чак и ако постоје неке од ових околности као што су немогућност окривљеног да докаже свој идентитет или нема пребивалиште или не живи на адреси на којој је пријављен, или одлази у иностранство ради боравка.

2. ако је окривљени кажњен за тежи прекршај из области јавног реда и мира или тежи прекршај, којим се угрожава живот или здравље људи или ако то захтевају интереси опште безбедности или сигурност робног промета или разгласи морала или је кажњен за прекршај од кога могу настати теже последице, а постоји основана сумња да ће поновити или наставити са вршењем прекршаја или да ће избећи извршење казне затвора.

Друга могућност за извршење пресуде у прекршају пре правноснажности је да окривљени изврши

а) **тежи прекршај** из области јавног реда и мира

Овде се мисли на прекршаје који су предвиђени **Законом о јавном реду и миру**, не дакле и када је мир нарушен учињењем прекршаја из неке друге области (на пример, саобраћаја), или прекршај прописан неким од подзаконских аката а под **тежим прекршајем** се подразумевају нарушавање јавног реда и мира, за које су прописане теже казне по врсти и мери тако и они прекршаји који с обзиром на средину у којој се чине и њене штетне последице представљају знатно ремећење живота грађана, нарушавања јавног морала, што у овом случају те прекршаје опредељује као теже прекршаје.

б) тежи прекршај којим се **угрожава живот и здравље људи**, чија се тежина одређује по самом заштитном објекту

в) ако то захтевају **интереси опште безбедности**, када то интереси опште безбедности захтевају да се приступи извршењу пресуде пре правноснажности је фактичко питање у сваком конкретном случају, о чему би подносилац захтева за покретање прекршајног поступка у истом требало да се изјасни, што би иначе требало да буде у иницијалном акту, захтеву за покретање прекршајног поступка, јер без тих података који иначе треба да буду конкретни и уверљиви у мало случајева може да се одреди извршење пре правноснажности у смислу ове законске одредбе.

г) **сигурност робног промета**

д) **разгласи морала** што је субјективна категорија

ђ) или је кажњен за прекршај од ког **могу наступити теже последице**

Уз ове такође **алтернативно** прописане услове је и у овом случају потребно да као кумулативни један од два прописана услова тј. да постоји **основана сумња да ће поновити или наставити са вршењем прекршаја или да ће избећи извршење казне затвора**, где су алтернативно прописани услови прилично апстрактно и широко

формулисани тако да се овај други услов чије се испуњење захтева кумулативно са једним од услова из прве групе може узети као средство сужавања прве групе услова а тако и ближег конкретизовања у примени на поједине случајеве.

Основану сумњу да ће окривљени **прекршај поновити или наставити са вршењем прекршаја** је такође потребно доказати рецимо да је окривљени повратник тј. да је већ кажњаван за истоврсне прекршаје или показује намеру да прекршај понови или настави његово извршење или да ће избећи извршење казне затвора, за чије испуњење је потребно да је пресудом окривљеном **изречена казна затвора** пре свега и да се докаже основана **сумња да ће избећи извршење овако изречене казне.**

У практичној примени ове одредбе често се догађа да Суд на основу једне лабаве претпоставке да ће странац самим тим што је странац настојати да извршење изречене затворске казне осујети на шта се често у пракси може наићи као кључни разлог за примену ове одредбе. Међутим, на овај начин људска права у конкретном случају могу бити озбиљно дезавуисана, нарочито право на слободу кретања лица против којих је у току поступак. Ту треба имати у виду и слободу кретања, као једну од правно загарантованих стубова на којима је изграђена, Европска идеја те иако нисмо чланица Европске уније сви политички правни и фактички потези државе ове земље показују на тенденцију за добијање статуса чланице. Са друге стране, претпоставка да странац може лако остати недоступан за извршење је реално заснована. Стога, сматрам да својство странца није довољна, или чак било каква друга везаност за територију неке друге земље као чињеница која приближава примењивање ове одредбе ЗОП-а, већ је потребно у сваком конкретном случају чињенице толико испитати да би се пронашао довољан и разуман „језичак на ваги“, који Суд опредељује за и против примене ове одредбе.

СТАВ II.

У случајевима из члана 1 овог става Суд ће у пресуди одредити да окривљени и пре правоснажности пресуде приступи извршењу изречене казне. Уколико то не би било одређено у самој пресуди могло би доћи до произвољности у примени ове одредбе, дакле то мора бити одређено у самој пресуди и то само у односу на казну.

Овај став је посебно проблематичан из разлога што је у супротности са првим ставом истог члана, где пише да се осуђујућа пресуда може извршити пре њене правоснажности док овај став говори о извршењу пре правоснажности изречене казне, што нас доводи у веома чудну ситуацију у пракси јер би практично могла бити извршена само казна тј. на основу члана 28 ЗОП-а, казна затвора, новчана казна, рад у јавном интересу и казнени поени док би преостали део пресуде као што су заштитна мера, трошкови прекршајног поступка, одузимање имовинске користи и слично остали неизвршени пре правоснажности што би на практичном примеру могло значити да би требало извршити рецимо пресуду којом се окривљени кажњава за прекршај из неких од чланова Закона о безбедности саобраћаја на путевима, којом су изречена новчана казна, казнени поени и заштитна мера забрана управљања моторним возилом, да пре правоснажности можемо извршити само новчану казну и казнене поене док би заштитна мера остала неизвршена до правоснажности као и наплата трошкова.

У пракси се упркос рестриктивности овог става извршава пресуда пре правоснажности у целини. Стога, неспретна формулација законодавца може довести и до прак-

тичне недоумице те би у овом ставу речи „извршењу изречене казне“ требало заменити речима њеном извршењу.

СТАВ III

Ако окривљени изјави жалбу против пресуде којом је одређено извршење пресуде пре њене правноснажности, Суд је дужан да жалбу са списом предмета достави Вишем Прекршајном Суду у року од 24 часа, рачунајући од часа када је жалбу примио а Виши Прекршајни Суд дужан је да о жалби одлучи и своју пресуду достави Суду у року од 48 часова, рачунајући од часа пријема списка предмета. Обзиром на последице које може проузроковати преиначење пресуде или укидање у жалбеном поступку, и када се узме у обзир да се ради изузетку у виду извршења пре правноснажности жалбени поступак је хитан и везан за кратке рокове.

С обзиром на несуспензивност жалбе као изузетка предвиђеном за овај случај, сматрам да се претходно наведене чланове односно читава одредба члана 224 ЗОП-а мора подврћи општем правилу теорије права, а то је да се изузеци уско тј. рестриктивно тумаче.

У том смислу нарочито наглашавам да оно што се не може подвести под ову одредбу тачније услов из ње, може сматрати као недовољан разлог за њену примену.

На ово указује и сам став законодавца који се управо овом одредбом о хитности поступка са жалбом веома јасно изјаснио о опасностима које по људска права носи пријена ове одредбе.

СТАВ IV

На пресуду из става 1 овог члана подносилац захтева може изјавити жалбу у року од 3 дана од дана пријема пресуде.

При самом летимичном погледу на овај став јасно је да се у њему налазе бројне нелогичности и недоследности. Да ли је законодавац хтео да предвиђајући кратак рок за жалбу подносиоцу захтева онемогући злоупотребу права на жалбу, на одлуку којом се практично удовољава захтеву подносиоца, утолико што се ради о осуђујућој пресуди, у којој је подносилац добио и извршење пре правноснажности. Подносилац захтева за покретање прекршајног поступка са своје процесно правне позиције нема интерес да се жали на овакву одлуку, осим у случају да је незадовољан врстом и мером изречене казне. Имајући у виду судску праксу може се навести да се подносилац захтева не користи овим правом на жалбу. Но оно је предвиђено и потенцијално садржи опасност о злоупотреби, јер окривљени над којим се извршава ова пресуда запада у ситуацију несигурности јер иако је пресуда извршена не значи да је поступак окончан. Из ових разлога се не може тврдити да би требало мењати текст Закона у правцу ускраћивања права на жалбу подносиоца захтева међутим са једног практичног становишта, као и из разлога правне сигурности и дефинитивности ово право на жалбу је условно речено кратким роком ограничено са разлогом. Поред тога, подсећам на један устаљен, уобичајен ред ствари, који указује на то да извршена одлука у себи носи смисао заокружености тј. коначности.

ЗАКЉУЧАК

Сам мотив законодавца у случају прописивања ове одредбе може се у самој одредби и пронаћи а то је онемогућавање осуђењења извршења, упркос чињеници да је овај мотив легитиман, ради се о изузетку од правила казненог тачније прекршајног поступка и поступка извршења прекршајних санкција. Стога је мотив законодавца испао сувише блед за један тако значајан изузетак, ипак у практичној примени ове одредбе, јасно је на које случајеве се ова одредба односи. Тако је овај мотив који је видно у Закону изражен пронашао јасну примену у пракси те и поред повремене неспретности законодавца доприноси ефикасности нашег правног система у односу на кршиоце права тако да извршиоци прекршаја за учињена прекршајна дела имају још једну препреку испред себе, чак и када им у изгледу стоји осуђењење правног система. Чиме се оправдава постојање овакве одредбе која обезбеђује крајњи циљ поступка, извршену пресуду а уједно убрзава сам поступак суђења што је циљ ка коме тежи данашње правосуђе, с обзиром на бенефите које суђење у разумном року обезбеђује.

Др Томица Делибашић,
саветник у Вишем прекршајном суду,
Београд

СТВАРНА И МЕСНА НАДЛЕЖНОСТ ЗА ЦАРИНСКЕ ПРЕКРШАЈЕ

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ О ПИТАЊИМА НАДЛЕЖНОСТИ

Питање стварне и месне надлежности прекршајних судова је основно питање прекршајног поступка. Када је у питању стварна надлежност, Закон о прекршајима пре свега разграничава надлежност судова за прекршаје и органа управе.

Извесне дилеме су настале након доношења Царинског закона («Службени гласник РС», број 18/2010), јер он и даље говори о комисијама за прекршаје царинарнице, не прецизирајући којих се то прекршаја тиче – члан 302, а код другостепене надлежности се у члану 304. говори да се жалба изјављује “другостепеном прекршајном органу односно Вишем прекршајном суду”. Међутим, не постоји некакав другостепени прекршајни орган за царинске прекршаје, већ је то Виши прекршајни суд или у појединим случајевима прекршајни суд.

Дилему је разрешуо Уставни суд (решење III У број 857/2010 и решење III У број 858/2010, која су објављена у «Службеном гласнику РС» број 56/2010), решавањем сукоба надлежности између прекршајних судова и царинских управних органа, наиме нашавши да је првостепено надлежан прекршајни суд када се ради се о прекршају за који је прописана заштитна мера одузимања царинске робе, а царински орган када је у питању прекршај за који није прописана заштитна мера.

Дакле, за прекршаје са прописаном заштитном мером је надлежан прекршајни суд, а за остале прекршаје царински прекршајни органи. Према члану 91. став 2. Закона о прекршајима, у другом степену, по жалбама на пресуде прекршајних судова решава Виши прекршајни суд, а по жалбама на решења органа управе месно надлежан прекршајни суд.

Поред тога, након преласка са система покретања поступка по службеној дужности на систем покретања на захтев овлашћеног органа, поставило се питање да ли је полиција овлашћени орган за подношење захтева за покретање прекршајног поступка за царинске прекршаје, будући да открива један број тих прекршаја, нарочито везано за моторна возила. Заузет је став да је по Царинском закону овлашћени орган Управа царина, а да полиција њој подноси пријаве у случајевима када открије извршење царинског прекршаја.

Орган управе може једино одлучивати о прекршајима где је прописана новчана казна, и то ако је то изричито прописано након доношења Закона о прекршајима који је у примени од 01.01.2010. године.

Наведено разграничење надлежности, полазећи од тога да ли је за прекршај прописана заштитна мера, има за последицу да Виши прекршајни суд није другостепено надлежан за све царинске прекршаје, као и да прекршајни судови суде царинске пре-

кршаје у првом и другом степену, па се такво решење може критички посматрати, а то је свар будућих законских решења. Логично је да Виши прекршајни суд буде надлежан за све царинске прекршаје, као и да се има у виду специфичност, сложеност и значај ове материје.

Решења Царинског закона по питању прописивања и разграничења прекршаја, оних са заштитном мером и без такве мере, нису увек најјаснија, а на основу тога се раграничава надлежност прекршајних судова и царинских органа, па то ствара потребу да се анализирају те спорне одредбе. Ово тим пре што су ове казнене одредбе Царинског закона из 2010. године новост у односу на раније присутна законска решења, а прекршајни судови су стављени у ситуацију да тумаче и примењују одредбе старог и новог закона, зависно од времена извршења прекршаја, ценећи и да ли је некада нови закон блажи по учиниоца.

2. ПОСЛЕДИЦЕ НЕНАДЛЕЖНОСТИ

Није иста правна ситуација и последица, кад дође до повреде одредби о стварној и повреде одредби о месној надлежности.

Стварна надлежност опредељује органе који имају по закону овлашћење да одлучују о постојању одређеног прекршаја, па се не може ни на који начин одлучивати без тог овлашћења. Ако је одлучивао орган који је стварно ненадлежан, таква одлука је незаконита и то представља битну повреду прекршајног поступка. Отуда је сваки орган, па и прекршајни суд, наравно и орган управе, обавезан да пази пре свега на стварну надлежност, али и на месну надлежност.

Према члану 234. став 1. тачка 8. Закона о прекршајима, учињена је битна повреда одредаба прекршајног поступка, ако је пресуду донео суд (орган управе решење о прекршају) који због стварне ненадлежности није могао судити у тој ствари. У овој одредби се не наводи месна надлежност, већ се она друкчије третира.

Код повреде одредби о месној надлежности, која опредељује надлежност стварно надлежног органа према месту извршења прекршаја, евентуална повреда месне надлежности не мора бити битна повреда поступка, већ се цени да ли је то било од утицаја на правилност донете одлуке. То не значи да се не води рачуна о месној надлежности, али она може бити и спорна, везивати се за подручје више судова - органа, тако да ту важе супсидијарна правила о пребивалишту окривљеног односно седишту правног лица.

Повреда одредбе о месној надлежности може евентуално битна повреда поступка из става 2. члана 234. Закона о прекршајима, ако је то утицало или могло утицати на законито и правилно доношење одлуке.

Суд који примети да није надлежан оглашава се ненадлежним и предмет без одлагања доставља надлежном суду или другом органу – члан 100. став 1. Закона о прекршајима.

Код садашње поделе стварне надлежности за царинске прекршаје, зависно од тога да ли је прописана заштитна мера, не постоји могућност преквалификације прекршаја, када се рецимо води поступак за прекршај са заштином мером, а утврди да се евентуално може радити о царинском прекршају без заштитне мере, и обрнуто. Не постоји могућност преквалификације, јер се ради о стварној надлежности другог суда односно царинског органа. Зато прекршајни суд нити Виши прекршајни суд не могу извршити такву преквалификацију. Поставља се и питање, да ли је могуће уступање

предмета у том случају, а најлогичније је да суд расправи постојање прекршаја из своје надлежности, па донесе пресуду по члану 218. став 1. тачка 1. Закона о прекршајима, о ослобођењу од кривице јер дело за које се окривљени терети није прекршај, односно по ставу 3. истог члана, да није доказано да је окривљени учинио прекршај за који је против њега поднет захтев за покретање прекршајног поступка. Тада је најлогичније да се не врши уступање предмета другом органу, већ да надлежни подносилац прекршајног захтева има могућност да иницира поступак код другог органа за други прекршај, са другим обележјима прекршаја. Управо то да се ради о другим обележјима дела, па у вези тога и радњама, говори да се не ради о пресуђеној ствари за тај прекршај. Један стварно надлежан суд односно орган није пресудио ствар са аспекта надлежности другог суда односно органа.

Наравно да није искључена ситуација да сам чињенични опис прекршаја као је дат у прекршајном захтеву, упућује на други прекршај, за који је стварно надлежан други суд односно орган, када се може донети одлука о ненадлежности и уступању предмета.

Ово говори да подела стварне надлежности за царинске прекршаје ствара одређене потешкоће и нејасноће са аспекта могућности преквалификације прекршаја на поступак за који је стварно надлежан други суд односно орган, а овде су изнета само размишљања на ту тему, док ће пракса очито бити у ситуацији да ова питања решава.

3. ДИЛЕМЕ О РАЗЛИКОВАЊУ ЧЛАНА. 293. СТАВ 1. ТАЧКА 1. И ЧЛАНА 294. СТАВ 1. ТАЧКА 1. ЦАРИНСКОГ ЗАКОНА, У ВЕЗИ РАЗГРАНИЧЕЊА НАДЛЕЖНОСТИ

Једно од спорних питања тумачења казних одредби Царинског закона, тиче се односа члана 293. став 1. тачка 1. и члана 294. став 1. тачка 1. Царинског закона, имајући у виду да се ради о новим описима прекршаја, која обухватају бројне ситуације, при чему се описи јасно не разликују, а позивања на материјалне одредбе се делом подударују, при чему први прекршај повлачи заштитну меру одузимања робе, а други такву меру нема, дакле ради се о различитој првостепеној надлежности, у првом случају прекршајног суда, а у другом случају царинског прекршајног органа.

Сва питања која се тичу ових одреби није могуће сагледати у оквиру кратког излагања, а пример праксе указује да деликатност проблема.

Да видимо како гласе правни прописи.

Царински закон:

Члан 293. став 1. тачка 1.

Новчаном казном од једноструког до четвороструког износа царинских дажбина за робу која је предмет прекршаја казниће се лице, ако:

«1) изношењем нетачних или неистинитих података или на било који други начин навођењем царинског органа на погрешан закључак, стекне или покуша да стекне плаћање дажбина у мањем износу, преференцијални тарифни третман, ослобођење од плаћања увозних дажбина, олакшицу у плаћању увозних и других накнада, плаћање смањеног износа, повраћај или отпуст од плаћања увозних дажбина или било коју другу олакшицу (чл. 23, 30, 31, 84, 87, 104, 112, 113, 150, 152, 169, 172, 177. до 180, 249. до 252).«

Члан 294. став 1. тачка 1. гласи:

Новчаном казном у износу од 10.000 динара до 1.500.000 динара казниће се лице, ако:

«1) приликом подношења захтева за одобрење царинског поступка, било директно или индиректно, поднесе царинском органу документацију која садржи нетачне податке и под условом да такво чињење подразумева или може подразумевати ослобођење од плаћања увозних дажбина, плаћање смањеног износа или одобрење неке царинске повластице, или права која му по закону не припадају (чл. 11, 111, 112. и 113).»

Постоји нејасност и непрецизност ових формулација, тако да их није јасно могуће разграничавати, а за први прекршај – члан 293. је надлежан суд (заштитна мера прописана), а за други – члан 294 (није прописана заштитна мера), надлежна је царинарница.

Члан 294. по члановима који су у загради, као материјалне одредбе, тиче се поступака са економским дејством (по члану 110. то су царинско складиштење, активно оплемењавање, прерада под царинском контролом, привремени увоз и пасивно оплемењавање). За то је надлежна царина у првом степену. Међутим, по опису обележја прекршаја, ради се о ослобођењу од плаћања увозних дажбина, плаћању смањеног износа или одобрењу неке повластице, или права која по закону не припадају. Ту су наведене царинске повластице, уз додатка формулације права које по закону не припадају.

Када се погледају царинске повластице, као правни институт, оне су регулисане у члану 215. до члана 220. истог закона. Занимљиво је да се на те одредбе не позива ни једна казнена одредба, као материјални пропис, па испада да оне нису ни казнено заштићене. С друге стране, код ових повластица се подноси увозна декларација, па се то не може посматрати изван регулативе.

Шта је онда навод у одредби члана 294. о царинским повластицама, није сасвим јасно, а наисправније је тумачење да се тиче повластица из поступка са економским дејством.

Но даља нелогичност је да се и члан 293. а не само 294. позива на чл. 112. и 113. дакле поступке са економским дејством. Истина, испуста се само члан 111, у чему се не види логика, ако се сва три члана (чл. 111, 112. и 113) тичу поступка са економским дејством. Не улазимо у анализу тог појма.

Исте материјалне одредбе су основ за две различите казнене одредбе. Даље, о ослобођењу од плаћања царинских дажбина, олакшицама, говори и члан 293. а не само 294. па ни по том основу није јасно како те одредбе разликовати. Обе казнене одредбе говоре о царинским повластицама, а не позивају се на материјалне одредбе које се тичу царинских повластица у чл. 215. до 220, већ повластица појединих поступака са економским дејством.

Нејасно је зашто се члан 294. позива на члан 11. а не позива на ту одредбу и члан 293. ако се члан 11. као општа одредба односи на све одлуке које се тичу примене царинских прописа, каже се да лице које од царинског органа захтева доношење одлуке која се односи на примену царинских прописа мора изнети све чињенице и околности и поднети исправе и друге доказе значајне за доношење одлуке.

Казнена одредба члана 293. став 1. тачка 1. Царинског закона позива се посебно и на члан 23. истог закона, као општу одредбу у којој је предвиђено, да су лица која учествују или су у вези са прометом робе, дужна да царинском органу на његов захтев, ставе на располагање исправе и податке, у било ком облику да се налазе, и пруже сваку другу помоћ потребну за примену царинских прописа. Ова општа одредба не омогућава разграничење појединих царинских поступака и радњи (тиче се практично свих царинских поступака и радњи), а на њу се рецимо позива и члан 294. став 1. тачка 2. где се говори о једној ужој прекршајној радњи, недоставања документације и информација. Зато позив на ову општу одредбу не омогућава да се разграниче прекршајне радње из члана 293. став 1. тачка 1. и члана 294. став 1. тачка 1. о којима је реч.

Очито да позиви на опште законске одредбе не дају одговоре на спорна питања разграничења сличних бића прекршаја, па је потребна дубља анализа.

Оно што пада у очи, од чега треба поћи, у тражењу решења код оваквих одредби, да члан 293. има шире формулације, ту је плаћање царине у мањем износу, преференцијални тарифни третама, плаћање смањеног износа.

Казнена одредба се састоји од диспозиције и санкције, а део диспозиције је свакако материјална одредба на коју се казнена одредба позива, те се то мора узети у обзир. Јединствено посматрање казнене и материјалне одредбе, те њихово упоређивање у свим елементима, требало би да дао одговор на спорно питање.

Да видимо одредбе на које се као материјалне одредбе позива члан 293. као шира законска одредба, а на које се не позива члан 294.

Дакле, члан 293. се позива на:

- члан 23. обавеза подношења исправа, из осталих одредби, практично општа одредба такође;
- члан 30, царинска тарифа;
- Члан 31, тарифно сврставање робе;
- Члан 84, обавеза подношења декларације, код стављања робе у царински поступак;
- Члан 87, попуњавање декларације код редовног поступка;
- Члан 104, стављање робе у слободан промет;
- Члан 150, посебни случајеви одређивања царинског дуга код активног оплемењавања;
- Члан 152, услови за систем повраћаја,
- Члан 169, делимично ослобођење од увозних дажбина код привременог увоза (претходни члан 168. који се односи на потпуно ослобођење не наводи се);
- Члан 172, општа одредба о пасивном оплемењавању (домаћој роби која се привремено извози);
- Члан 177. до 180, услови за ослобођење од плаћања увозних дажбина, код пасивног оплемењавања;
- Члан 249. до 253, повлашћени царински третман.

Из овог се може закључити, да одредбу члана 294. став 1. тачка 1. Царинског закона треба ограничити на материјалне одредбе на које се казнена одредба позива (чл. 11, 111, 112. и 113), односно поступке са економским дејством, и то

- царинско складиштење,
- активно оплемењавање,
- прерада под царинском контролом,
- привремени увоз,
- пасивно оплемењавање.

Све остале ситуације којима се избегавају царинске обавезе се подводе под члан 293. став 1. тачка 1. Царинског закона, за које је првостепено надлежан прекршајни суд, а не царинарница.

И овакав став, који је логичан, није могуће спровести доследно кроз казнене одредбе Царинског закона, о чему говори наредни пример. Наиме, питање под који прекршај се подводи нетачно тарифирање робе, јер ако се члан 293. став 1. тачка 1. позива на члан 30. који се као материјална одредба односи на тарифирање робе, то би значило да је за то надлежан прекршајни суд. Међутим, у члану 294. став 1. тачка 5. се посебно говори о

тарифном сврставању робе, што би упућивало на надлежност органа управе, јер за овај други прекршај по члану 298. став 1. није прописана заштитна мера одузимања робе.

Од царинских органа као подносиоца захтева за покретање прекршајног поступка за царинске прекршаје очекује се такође да по овим прекршајима јасније пишу прекршајне захтеве, имајући у виду наведено.

Ово говори да се прекршајни судови сусрећу са нејасним и непрецизним одредбама Царинског закона, па и оним којима се разграничава надлежност прекршајних судова и царинских прекршајних органа.

4. РАЗЛИКОВАЊЕ НЕПРИЈАВЕ ВОЗИЛА ЦАРИНИ И ПРАВА ПРИВРЕМЕНОГ УВОЗА ВОЗИЛА, ТИМЕ НАДЛЕЖНОСТИ

Ако привремени увоз возила потпада под поступке са економским дејством, онда и то опредељује квалификацију царинског прекршаја, тиме питање надлежности, јер те поступке има у виду члан 294. Царинског закона који прописује прекршаје без заштитне мере.

Наиме, треба разликовати непријаву возила царини, односно члан 292. став 1. тачка 3. Царинског закона, који чини лице које нема право привременог увоза возила, од радњи које са возилом учини лице које има право привременог увоза – члан 294. став 1. тачка 9. Царинског закона, кад лице поступа као да је роба стављена у слободан промет пре обављања формалности за стављање у слободан промет и за плаћање свих дажбина прописаних овим законом, или не поштује друге законе или мере трговинске политике или друге прописе који се односе на увоз робе (члан 104). Ова дилема је присутна у пракси, јер се поставља питање да ли се и када ради о прекршају са заштитином мером, а када треба применити блажу квалификацију. Овде се износи једно могуће решење, односно виђење.

Квалификација члана 294. став 1. тачку 9. могуће је применити код давања возила на употребу, уз услов да је лице које је возило дало имало право увоза и да је прекршај потом извршен, а није увоз извршен са намером предаје возила другом лицу.

Дакле ова квалификација прекршаја је блажа од прекршаја непријаве возила царини – члан 292. став 1. тачка 3. Царинског закона, јер члан 294. није обухваћен заштитним мерама прописаним у члану 298. овог закона.

Лице које је имало право привременог увоза и возило је дало другом лицу чини прекршај из члана 294. став 1. тачка 9. Царинског закона, док лице које је такво возило примило чини прекршај из члана 296. у вези члана 294. став 1. тачка 9. наведеног закона.

Треба имати у виду и на који начин Уредба о царински дозвољеном поступању са робом («Службени гласник РС», бр. 93/10) у члану 329. прописује питање привременог увоза аутомобила.

Ово су спорна питања, која намећу нове казнене одредбе Царинског закона, а овде се укратко наводе питања где има највише дилема, које нису решене.

5. СПОРНИ СЛУЧАЈ ИЗ ПРАКСЕ КОЈИ СЕ ОДНОСИ НА НАВЕДЕНЕ ДИЛЕМЕ О НАДЛЕЖНОСТИ

Дилеме о којима је реч тичу се у појединим примерима из праксе озбиљних прекршаја, конкретно и лажне документације за возило. Наиме, и ово се некада доводи у везу са проблемом односа члана 293. став 1. тачка 1. и члана 294. став 1. тачка 1. Царинског закона.

Узмимо следећи пример из праксе:

Полиција код лажних докумената, уговора о куповини конкретно, подносила пријаве за прекршај из члана 332. став 3. у вези члана 334. став 1. тачка 1. или члана 341. став 1. тачка 1. Царинског закона.

Потом је дописом извршила преквалификацију на члан 294. став 1. тачка 1. Царинског закона, односно нови прекршај, по садашњем Царинском закону, а радило се о увозима по Уредби о увозу моторних возила из 2009. године, која је имала привремени карактер и прописала таксу за регистрацију црногорских па и других возила.

Наиме, чињенично посматрано, поставило се питање исправности документације по основу које је извршена легализација, односно увоз.

Цитира се допис Управе царина бр. 148-03-030-01-53/2011 од 21.02.2011. године, да уколико је утврђено да је приликом царинења учињен прекршај из члана 294. став 1. тачка 1. Царинског закона није предвиђена заштитна мера одузимања возила те да је могуће изрећи само новчану казну без икакве друге заштитне мере (одузимање предмета прекршаја, враћање робе у иностранство и сл) поступак води надлежна царинаница, док за извршене прекршаје из члана 293. Царинског закона, за које је поред новчане казне прописана као заштитна мера и одузимање предмета, овлашћени подносилац захтева подноси захтев месно надлежном суду.

(Виши прекршајни суд Београд, Одељење у Крагујевцу, Псд. 13/11 од 12. августа 2011. године).

Став о ком је реч у наведеном предмету, тиче се увоза по Уредби из 2009. године, али се генерално може то питање поставити, па да царина буде надлежна за све увозе код којих је поднета лажна документација, а не тиче се царинских повластица и олакшица из члана 293. Истина, није јасно шта се онда мисли кад се у члану 293. каже «плаћање царине у мањем износу», јесу ли ту лажне фактуре обухваћене. Зато је могуће овај став уже тумачити, да се члан 294. тиче тзв. увоза са економским дејством (ако се анализирају сви прекршаји углавном се на то односи), а да избегавање плаћања царине и лажна документа повлаче квалификацију са заштитном мером. У сваком случају, оправдано је размишљање да се тежи прекршају подведу под квалификације прекршаја са заштитном мером, али са друге стране, питање је да ли цитиране одредбе увек то омогућавају, колико је Царински закон по том питању логичан. Казнене одредбе треба посматрати у вези материјалних на које се позивају, а на ужем простору није могућа таква комплетна анализа и тек ће пракса показати која спорна питања могу настати.

Раније казне одредбе Царинског закона су лажна документа било које врсте подводиле под казнене одредбе које су повлачиле заштитну меру, док садашње одредбе стварају потребу тумачења и заузимања ставова, због нејасности и чак контрадикторности појединих одредби.

Уредба из 2009. године имала је за циљ да се плате таксе за затечена возила са црногорским, косовским, босанским регистрацијама, које нису лажне, па ако су грађани тада извршили плаћања која су од њих тражена, није оправдано те ситуације (као што је

случај са исправности овлашћења за управљање возилом), подводити под прекршај који повлачи заштитну меру, у ком смислу је могуће тумачити допис Управе царина о ком је реч, а не генерализовати случајеве, јер би то имало за последици да се прекршајни који се тичу лажних исправа и којима се избегава плаћање царине подводе под прекршаје без заштитне мере, што није логично.

Овако је могуће тумачити и став који се тиче Уредбе из 2009. године, у супротном би се подношење лажних исправа у поступку царињења подводило под лакше прекршаје, односно без заштитне мере, које тумачење није исправно. Исто тако, нејасности цитираних одредби није правилно тумачити у циљу ширења надлежности царинаница и на прекршаје за које је логично да су у надлежности прекршајних судова, односно прекршаје који су најтеже природе и за које су традиционално биле прописане заштитне мере.

Закључак је да подношење лажних исправа које су од утицаја на плаћање царина и остварење права увоза, представља теже царинске прекршаје, па би те радње требало подводити под прекршаје са заштитном мером, за шта је првостепено надлежан прекршајни суд, а не царинске комисије за прекршаје.

Сва спорна питања која из наведених одреби могу проистећи несумњиво није могуће једноставно сагледати и тек ће пракса имати прилике да се о томе изјашњава.

6. МЕСТО ЧИЊЕЊА ПРЕКРШАЈА И МЕСНА НАДЛЕЖНОСТ

Чињеничне радње које су основ за правно стање везују се за одређено време и простор где се остварују. Када је у питању време извршења, код нас је усвојена теорија чињења, јер се узима као меродавно време када је учинилац радио или био дужан да предузме радњу коју је пропустио.

Међутим, када је у питању место извршења, мора се узети у обзир не само место делања, већ и место наступања последице, према чему се равнају многа правна дејства. Некада ће радња бити предузета у једној држави, а последица наступити у другој, па отуда потреба да се ствари равнају према последицама дела и у вези са умишљајем учиниоца. Осим тога, могуће је да се учинилац налази у једном месту, а да последице његових радњи наступе у другом. Зато ако је код времена извршења прекршаја, и уопште у казненом праву, усвојена теорија делатности, код места извршења дела се усваја теорија убиквитета, која прихвата елементе теорије делатности и теорије последице. Ако сужење времена извршења на уже време, односно време самог извршења, омогућава примену закона из тог времена и елиминише могуће спорове, проширење места извршења на последице предузетих радњи омогућава да не буде спорна надлежност према месту извршења, да је надлежан не само онај суд или други орган где је радња предузета, већ и орган где су последице наступиле.

Виши прекршајни суд се изјашњавао о времену извршења везано за застарелост и заузео следећи став:

“Уколико се прекршај врши нечињењем, а постоји обавеза на чињење у тачно одређеном року, застарелост почиње да тече првог наредног дана по истеку рока за испуњење обавезе.

У случају када чињење није везано за прописани рок, односно када постоји стална обавеза на чињење, даном откривања прекршаја, (који је и време извршења прекршаја) почиње да тече рок застарелости прекршајног гоњења.”

(Виши прекршајни суд у Београду, правни став број 3. од 22. марта 2010. године)

Код одређивања времена чињења прекршаја правна пракса прави разлику између рањи које су одређене роком и других радњи. Опште је правило да је време чињења када је учинилац радио или био дужан да предузме одређене радње. Но код дужности предузимања радњи везаних за рок време извршења тече од првог наредног дана од дана када је истицао рок када је радњу требало предузети.

7. НЕКЕ ДИЛЕМЕ О МЕСТУ ИЗВРШЕЊА ЦАРИНСКИХ ПРЕКРШАЈА

Царински прекршаји се чине на граници, али и у унутрашњости земље, њих не чине само лица која увозе робу уз извршење неке недозвољене радње, већ и лица која након увоза дођу у посед такве робе. Зато се царински прекршаји чине не само на граници, већ и на територији читаве земље.

Кад прекршаја извршених на граници, као што је то непријава робе која се увози, није спорно где је место извршења, наиме да је то граница о којој је реч. Исто тако, када се прекршај чини подношењем царинске декларације, место чињења прекршаја је место где је код царинског органа поднета таква декларација.

Кад је у питању употреба лажних царинских исправа, место извршења је место где су те исправе употребљене, код ког царинског органа су поднете, а не само место где су сачињене ради такве употребе. Исправе могу бити сачињене и у иностранству, а употребљене код нашег царинског органа, када долази до изражаја наведена теорија уби-квитета, да је место извршења не само место чињења радње, већ и место где је наступила последица. Роба може бити натоварена у иностранству, ради непријаве нашој царини, при чему власник који врши утовар не мора бити ни присутан на граници, када такође долази до примене овог правила о последици предузете радње.

У вези овог треба истаћи правило о општој месној надлежности, које предвиђа члан 94. Закона о прекршајима, наиме да је за вођење прекршајног поступка надлежан суд на чијем подручју је прекршај учињен или покушан, која одредба не омогућава уступање предмета према пребивалишту окривљеног, односно седишту окривљеног правног лица. Ово не значи да није могуће замолбено саслушање, ако за то има оправдања.

У члану 94. Закона о прекршајима прописана су следећа правила:

- за вођење прекршајног поступка у првом степену месно је надлежан суд на чијем подручју је прекршај учињен или покушан;
- суд који је месно надлежан за вођење прекршајног поступка против правног лица надлежан је и за вођење прекршајног поступка против одговорног лица у правном лицу;
- ако је прекршај учињен на домаћем броду или домаћем ваздухоплову, за вођење прекршајног поступка у првом степену месно је надлежан суд на чијем се подручју налази домаћа лука или ваздухопловно пристаниште у коме се завршава путовање учиниоца прекршаја, а ако је учинилац прекршаја члан посаде, надлежан је суд на чијем се подручју налази матична лука брода односно матично пристаниште ваздухоплова; ако је прекршај извршен или покушан на подручју више прекршајних судова, надлежан је онај суд који је први започео поступак, а ако поступак још није започет, суд коме је пре поднет захтев за покретање прекршајног поступка.

Надлежност одређују и правила о јединствености поступка у појединим ситуацијама, да се против саучесника (члан 97), као и против правног и одговорног лица (члан 98) води јединствен поступак. О јединствености поступка и његовој рационалности говори и законско решење, да ако би за вођење поступка по месту извршења могло бити надлежно више прекршајних судова, надлежност се одређује по томе који је суд први започео поступак. Сва ова правила су срачуната да се без разлога не врши уступање предмета другом суду, већ да се води рачуна о ефикасности поступка.

Тек ако се надлежност не може одредити према месту извршења прекршаја, долази до изражаја правило о супсидијарној месној надлежности. Наиме, по члану 95. Закона о прекршајима, ако није познато место извршења прекршаја, месно је надлежан суд на чијем подручју окривљени има пребивалиште или боравиште, односно седиште правног лица, а ако није познато ни пребивалиште нити боравиште, надлежан је суд где се окривљени пронађе односно ухвати или се сам пријави.

Постоје ипак неке дилеме о месту извршења царинских прекршаја, па ова општа правила представљају оквире за решавање конкретних ситуација.

Спорно је рецимо где је место извршења прекршаја, ако се роба пријави у провозу, на једном граничном прелазу се пријави и попуне царинске исправе, а робу треба раздужити код извоза на другом граничном прелазу, код извоза. Обавеза је преузета код једног царинског органа и код њега су попуњене царинске исправе и преузета обавеза, а радња није спроведена код другог царинског органа. Ове радње су у међусобној вези. У члану 292. став 1. тачка 3. Царинског закона, каже се да се прекршај чини ако се роба не допреми царинском органу. Полазећи о радње извршења, односно бића прекршаја како је дато у закону, најлогичније је решење да је прекршај учињен тамо где царинска роба није предата царинарници којој је под надзором упућена, а то је царинарница којој је роба упућена и где је исту требало раздужити. Ипак ове прекршаје у правилу откривају царинарнице код којих је преузета царинска обавеза, односно где су поднета царинске исправе које нису раздужене, код ње су царинске исправе које је царински обвезник потписао, односно докази, па та царинарница врши проверу да ли је роба предата другој царинарници, ради чега није противно закону ако поступак води и суд тог места извршења, а то није било од утицаја на правилност утврђеног чињеничног стања. Код једног царинског органа су докази, поднете исправе, а други царински орган извештава да ли му је роба пријављена и предата, тамо је робу требало предати и радња је тамо предузета, у ужем смислу посматрано. Постоји и јединствен информациони систем царине, тако да је то могуће утврдити увидом у њега и од стране царинарнице која је робу упутила, али ипак она тражи проверу, односно потврду од царинарнице којој је роба упућена. Ипак су ове радње везане за два царинска органа, па није рационално уступање предмета, већ треба поћи од тог ком се органу прекршајни захтев поднесе, имајући у виду правило о томе да је прекршај учињен у месту извршења, као и месту наступања последица предузетих радњи. Не значи да није могућ и другачији приступ овим питањима, али о наведним чињеницама се мора водити рачуна.

Друго спорно питање, које се јавља у пракси, тиче се одређивања места извршења прекршаја код затицања у саобраћају возила које је царинска роба, а учинилац је према пребивалишту са подручја другог прекршајног суда. Како у правилу треба разликовати време полицијског затицања возила и време пријема у посед тог возила, која времена се не морају поклапати, односно бар настојати да се врши такво разликовање, колико практичне околности дозвољавају, овде у правилу унапред није могуће јасно одредити место извршења царинског прекршаја. Некада је непоуздан и податак наведен у захтеву, о месту

преузимања возила у посед. Зато се место пребивалишта или боравишта окривљеног може узети као место стицања возила и место његове претежне употребе, па се у пракси изражава став да се код моторних возила надлежност суда одређује према пребивалишту, односно боравишту окривљеног. Како овде често има и више саизвршилаца, а они могу бити са различитих подручја, па и предузети радње на различитим подручјима, суд који је започео поступак као надлежан по неком основу, надлежан је и за саучесника, полазећи од правила о јединствености поступка у том случају.

Само затицање возила у саобраћају и управљање не треба ни узимати као основну прекршајну радњу прекршаја из члана 296. Царинског закона, имајући у виду потребу разликовања царинског прекршја и прекршја из члана 331. став 1. тачка 82. Закона о безбедности саобраћаја на путевима, где је кажњиво поступање супротно члану 273. став 1, наиме возилом регистрованим у иностранству управља лице које име стално пребивалиште у Републици Србији. Основно за царински прекршај је долажење у посед царинске робе, куповином или на други начин наведен у члану 296. Царинског закона, а у наставку описа или у образложењу треба навести неспорне чињенице када је окривљени затечен у саобраћају и тиме прекршај откривен. Дакле, иако време затицања окривљеног у вожњи у ужем слислу није царинска прекршајна радња, није ни ирелевантна чињеница у царинском прекршајном поступку.

Ако се ова правила немају у виду, долазило би до честог сукоба надлежности, што не би било у складу са ефикасношћу прекршајног поступка.

*
*   *

На крају треба констатовати да прекршајним судовима стварају потешкоће недовољно јасне и непрецизне одредбе новог Царинског закона, што има одраза на могућност раграничења стварне надлежности прекршајних судова и царинских комисија за прекршаје, а да су те одредбе неупоредиве са казним одредбама ранијег Царинског закона, које су биле пуно јасније и прецизније, са међусобно разграниченим, а не уопштеним обележјима прекршаја. Уз то су прекршајни судови стављени у ситуацију, да тумаче и примењују два царинска закона (зависно од времена извршења прекршаја), чија решења нису упоредива и казнене одредбе се концепцијски битно разликују.

То уједно ствара потребу да се о спорним питањима врши размена мишљења и искустава и заузимају ставови, ради јединственог поступања у истим или сличним ситуацијама, ради остварења правне једнакости и сигурности, у чему је значајна улога прекршајних судова.

Марија Марковић,
судски саветник у Вишем прекршајном суду,
Одељење у Новом Саду

ПОВРЕДА МАТЕРИЈАЛНОГ ПРАВА У ПРЕКРШАЈНОМ ПОСТУПКУ

(члан 235. Закона о прекршајима)

УВОД

Законом о прекршајима („Сл.гласник РС“ бр.101/2005, 116/2008 и 111/2009), у члану 233., предвиђено је да се редовним правним леком, односно жалбом, одлука у прекршајном поступку, донета од стране прекршајног суда или органа управе који води прекршајни поступак, може побијати

- због битне повреде одредаба прекршајног поступка,
- због повреде одредаба материјалног права из Закона о прекршајима и других прописа,
- због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања и
- због одлуке о прекршајним санкцијама, одузимању имовинске користи, трошковима прекршајног поступка и имовинско-правном захтеву.

Одредбама члана 235. Закона о прекршајима, који носи наслов Повреда материјалног права, одређено је да повреда материјалног прекршајног права постоји ако је прекршајни пропис повређен када је у питању:

1. да ли је радња за коју се окривљени гони прекршај,
2. да ли има околности које искључују прекршајну одговорност,
3. да ли има околности које искључују прекршајно гоњење, а нарочито да ли је наступила застарелост прекршајног гоњења или је ствар већ правоснажно пресуђена,
4. да ли је у погледу прекршаја који је предмет захтева за покретање прекршајног поступка примењен закон или други пропис који се не може применити,
5. да ли је одлуком о казни, заштитој мери или о одузимању имовинске користи прекорачено овлашћење које судија, односно службено лице у органу управе има по закону,
6. да ли су повређене одредбе о урачунавању задржавања, притвора и издржане казне.

Важећи Закон о прекршајима, који се примењује од 01.01.2010.године, донео је наизглед незнатну разлику у регулисању овог питања у односу на претходни Закон о прекршајима („Сл.гласник СРС“ бр.44/89, „Сл.гласник РС“ бр. 21/90, 11/92, 6/93, 20/93, 53/93, 67/93, 28/94, 16/97, 37/97, 36/98, 44/98, 65/01 и 55/04), који је прописујући основе због којих се решење о прекршају може побијати, у члану 250. тог закона, овај основ називао повреда материјалног прописа о прекршају, те је овај назив носио и члан 252. који је, такође, у 6. тачака одређивао случајеве када постоји повреда материјалног прописа о прекршају, а који су у битном исти као и сада. Наиме, овде се не ради само о разлици у називу, већ о суштинској разлици у природи повреде, јер су у питању такве повреде које не представљају само повреду прописа, као формалног акта, већ повреду материјалног права које је садржано у прописима, и то како у прописима који регулишу одређену област друштвеног живота и прописују прекршаје, тако и у Закону о прекршајима који садржи низ одредаба материјалноправног карактера. Стога сматрамо да је новим – сада важећим Законом о прекршајима, отклоњен могући формалистички приступ оцени постојања ове повреде, која је сада исправно означена као повреда материјалног права.

Виши прекршајни суд, одлучујући о жалби на пресуду прекршајног суда, као и прекршајни суд, када као другостепени одлучује о жалби изјављеној против решења органа управе, увек по службеној дужности мора испитати да ли је на штету окривљеног повређено материјално право. Ова обавеза другостепеног суда, прописана одредбама члана 241. Закона о прекршајима, упућује на значај који сам законодавац даје повредама које су одређене у члану 235. овог закона, сматрајући да када су учињене на штету окривљеног, а у највећем броју случајева повреде материјалног права и јесу на штету окривљеног већ због саме своје природе, о повредама материјалног права виша инстанца мора водити рачуна и када се на њих жалбом не указује.

Да би другостепени суд могао утврдити да је првостепеном одлуком повређено материјално право, претпоставка је да је чињенично стање у првостепеном поступку потпуно и правилно утврђено, а без битних повреда одредаба прекршајног поступка. Наиме, уколико чињенице и околности које су везане за оцену постојања повреде материјалног права нису поуздано утврђене, то ће по правилу довести до укидања првостепене одлуке због непотпуно или погрешно утврђеног чињеничног стања, као што ће и битна повреда одредаба прекршајног поступка најчешће бити основ за укидање првостепене одлуке и када постоји поред повреде материјалног права, што ћемо покушати објаснити и у наставку.

Одлука коју ће другостепени суд донети уколико утврди да постоји нека од повреда материјалног права, зависи од конкретног случаја. Најчешће ће то бити одлука којом се првостепена одлука укида, како би се у поновљеном поступку повреда отклонила, а уколико другостепени суд оцени да својом одлуком може отклонити учињену повреду материјалног права, тада ће првостепену одлуку преиначити, што је у пракси ређи случај. Са друге стране, ако другостепени суд одлучујући по жалби окривљеног утврди да постоји повреда материјалног права, али у његову корист, тада првостепену одлуку неће укидати, нити мењати, јер би то било на штету окривљеног, па ће у том случају у својој одлуци ову повреду само констатовати.

НЕКИ ОД ПРОБЛЕМА У КОМПАРАЦИЈИ СА РЕШЕЊИМА У КРИВИЧНОМ ПРАВУ

Пре него што појединачно прикажемо повреде материјалног права, по тачкама одређеним у члану 235. Закона о прекршајима, сматрамо неопходним да се осврнемо на начин на који су у Закону о прекршајима регулисани неки основни појмови везани за прекршај и прекршајну одговорност, а који доводи до недоумица у погледу одређивања да ли нека од повреда материјалног права спада у тачку 1. или тачку 2. наведеног члана закона.

Наиме, Закон о прекршајима који се примењује од 01.01.2010. године, је прекршаје и прекршајни поступак покушао да регулише на најближи и најсличнији могући начин кривичним делима и кривичном поступку. Са том намером донете промене у односу на претходни Закон о прекршајима, дале су већи значај прекршајима и прекршајном поступку, али су донеле и низ проблема, како у теорији прекршајног права, тако и у пракси, јер те измене нису у свему доследно спроведене. С обзиром да се код тумачења одредаба Закона о прекршајима, сада као и пре, прекршајна теорија и пракса у великој мери ослањају и служе кривичноправном теоријом и праксом, то ћемо и у овом случају проблем приказати у односу на решења у Кривичном законнику и Законнику о кривичном поступку.

Најзначајнија новина коју је донео нови Закон о прекршајима, јесте у одређивању појма прекршаја у члану 2. став 1., где је прописано да је прекршај „противправна скривљено извршена радња која је прописом надлежног органа одређена као прекршај“. Дакле, нова дефиниција појма прекршаја, поред осталих елемената, обухвата и кривицу-субјективни елемент, исто као и појам кривичног дела, које је у члану 14. Кривичног законика одређено као „дело које је законом предвиђено као кривично дело, које је противправно и које је скривљено“. С обзиром да је кривица уграђена у општи појам кривичног дела, Кривични законик напушта кривичну одговорност као посебан појам, а која је у претходном периоду заједно са кривичним делом и кривичном санкцијом чинила у теорији познату трипартицију, те се прешло на бипартицију – систем који обухвата кривично дело и кривичну санкцију.

Кривица је постала и елемент општег појма прекршаја, међутим, Закон о прекршајима је и даље задржао појам прекршајне одговорности, и исти регулисао одредбама посебне главе закона која и носи назив „прекршајна одговорност“, а у оквиру које су обухваћене и одредбе везане за кривицу. Оно што у вези са изнетим ствара недоумице и проблеме, је одредба члана 2. став 2. Закона о прекршајима, којом је прописано да „нема прекршаја уколико је искључена противправност или кривица, иако постоје сва битна обележја прекршаја“, као што је и ставом 2. члана 14. Кривичног законика прописано да „нема кривичног дела уколико је искључена противправност или кривица, иако постоје сва обележја кривичног дела одређеног законом“. То би значило да одсуство кривице учиниоца представља основ искључења постојања прекршаја, као и кривичног дела. Овде треба напоменути да се појам кривице у области прекршаја разликује у односу на кривичноправни појам, јер према Закону о прекршајима кривица обухвата само виност тј. психички однос учиниоца према прекршају, а заједно са урачунљивошћу чини прекршајну одговорност, док према одредбама члана 22. Кривичног законика, кривица обухвата и урачунљивост и виност. Међутим, за разлику од Кривичног законика где је овај принцип – да искључење кривице искључује постојање дела, доследно спроведен,

у Закону о прекршајима, даљим његовим одредбама, исти се релативизира и доводи у питање. Несумњиво је у кривичноправној материји, да уколико нема кривице, нема ни кривичног дела, па су оваквој концепцији прилагођене и одредбе Законика о кривичном поступку, где се у члану 369. регулишу повреде кривичног закона (материјалног права), које су одређене у пет тачака, за разлику од претходног законског решења које је прописивало ове повреде у шест тачака. Наиме, изостављена је некадашња тачка 2. којом је било предвиђено да повреда кривичног закона постоји ако је кривични закон повређен у питању „да ли има околности које искључују кривичну одговорност“. То је сасвим у складу са чињеницом да кривичне одговорности, као посебног појма, нема у Кривичном законнику, као и да нема кривичног дела уколико нема кривице, те у случају када је закон повређен у питању да ли има основа, односно околности које искључују кривицу, то ће бити повреда из тачке 1., тј. закон ће бити повређен у питању да ли је дело за које се оптужени гони кривично дело.

Са друге стране, Закон о прекршајима поред тога што садржи и појам прекршајне одговорности, у члану 235. раздваја и као посебне повреде материјалног права, предвиђа повреде материјалног прописа у питању да ли је радња за коју се окривљени гони прекршај – тачка 1. и да ли постоје околности које искључују прекршајну одговорност – тачка 2. У члану 17. који носи назив „субјекти и услови одговорности“, одредбом става 2. је прописано да је „физичко лице одговорно за прекршај ако је у време извршења прекршаја било урачунљиво и прекршај извршило са умишљајем или из нехата“, а одредбом члана 19. став 1., који регулише кривицу, одређено је да је „крив учинилац који је у време када је учинио прекршај поступао са умишљајем или из нехата“. То значи да прекршајна одговорност физичког лица постоји, ако постоји урачунљивост и кривица учиниоца у време извршења прекршаја, а негативним одређењем одредбе члана 17. став 2. Закона о прекршајима, долази се до закључка да неурачунљивост и, назовимо то - одсуство кривице, представљају основе искључења прекршајне одговорности. Ово није у складу са одредбом става 2. члана 2. Закона о прекршајима, с обзиром да према овој одредби, како смо претходно већ навели, одсуство кривице представља основ искључења постојања прекршаја. То нас коначно доводи и до првобитно постављеног проблема, да ли у случају када другостепени суд утврди да постоје околности које искључују кривицу учиниоца, а првостепеном одлуком је окривљени оглашен кривим за прекршај који му се ставља на терет, то представља повреду из тачке 1. или тачке 2. става 1. члана 235. Закона о прекршајима?

У вези са свим претходно наведеним, налазимо оправданим да о кривици не говоримо у оквиру повреда материјалног права из тачке 1. - везаним за питање постојања прекршаја, већ у оквиру повреда из тачке 2. става 1. члана 235. Закона о прекршајима, које су везане за околности које искључују прекршајну одговорност.

Дакле, Закон о прекршајима у члану 235., прописује да повреда материјалног прекршајног права постоји ако је прекршајни пропис повређен када је у питању:

1. ДА ЛИ ЈЕ РАДЊА ЗА КОЈУ СЕ ОКРИВЉЕНИ ГОНИ ПРЕКРШАЈ

Да би радња за коју се окривљени гони била прекршај, она мора обухватати и елементе општег појма прекршаја, који је прописан у Закону о прекршајима, и посебне елементе, односно обележја конкретног прекршаја, који су садржани у пропису којим се та радња одређује као прекршај.

Законска дефиниција прекршаја се током времена мењала у нашем правном систему, а Закон о прекршајима који је сада на снази, у члану 2. став 1., одређује да је прекршај противправна скривљено извршена радња која је прописом надлежног органа одређена као прекршај, како смо то већ навели у уводном делу. Овако одређен појам прекршаја, отворио је низ питања и проблема како у теорији, тако и у пракси, и довео до размимоилажења у мишљењима и ставовима по питању да ли чињенични опис прекршаја мора обухватати и кривицу, односно опис облика кривице учиниоца. Из досадашњих одлука Вишег прекршајног суда, дакле праксе, произилази да чињенични опис прекршаја који се окривљеном ставља на терет, односно чињенични опис у захтеву за покретање прекршајног поступка и изреци првостепене одлуке, не мора обухватати и опис облика кривице, што је у складу и са правним ставом заузетим на седници свих судија Вишег прекршајног суда дана 25.03.2011. године у Београду, на који овом приликом указујемо, а према коме се у образложењу пресуде морају дати разлози о облику виности. Упориште за оваква мишљења и став, можда би се могло пронаћи у наводима уводног дела, везаним за одређивање појма кривице у Закону о прекршајима.

О томе, да ли је радња која се окривљеном ставља на терет - прекршај, прекршајни суд, односно орган управе, води рачуна од тренутка када прими захтев за покретање прекршајног поступка, на шта га обавезују одредбе члана 159. Закона о прекршајима, који прописује да не постоје услови за покретање прекршајног поступка кад радња описана у захтеву није прекршај, у ком случају ће прекршајни суд захтев за покретање прекршајног поступка одбацити решењем, дакле, прекршајни поступак против окривљеног неће ни покренути.

У случају да првостепени суд, ипак, покрене прекршајни поступак по захтеву у коме радња која се окривљеном ставља на терет није прекршај, те до тог закључка првостепени суд дође након покретања прекршајног поступка, тада ће донети ослобађајућу пресуду, односно првостепеном одлуком ће окривљеног ослободити кривице на основу члана 218. став 1. тачка 1. Закона о прекршајима. Међутим, ако прекршајни суд, односно орган управе, по оваквом захтеву донесе одлуку којом окривљеног оглашава кривим за прекршај који му се захтевом за покретање прекршајног поступка ставља на терет, учиниће повреду материјалног права из ове тачке. Због нужности објективног идентитета одлуке и захтева, изрека првостепене пресуде ће садржати исти чињенични опис радње који је наведен и у захтеву, па ће и из изреке и из захтева произилазити да радња која се окривљеном ставља на терет није прекршај. У пракси се дешава да првостепени суд, односно орган управе, својом одлуком уподобљава чињенични опис прекршаја, законском опису, односно опису прекршаја датом у другом пропису којим је одређен прекршај, па ће и у том случају постојати ова повреда материјалног права, а што ће другостепени суд утврдити ценећи радњу која се окривљеном ставља на терет поднетим захтевом за покретање прекршајног поступка.

Поред тога што радња није прекршај уколико не садржи сва обележја бића одређеног прекршаја, Закон о прекршајима је прописао основе који искључују постојање прекршаја, и као такве одредио нужну одбрану, крајњу нужду и силу и претњу. Наиме, одредбама

члана 13. став 1., члана 14. став 1. и члана 15. Закона о прекршајима, прописано је да нема прекршаја, ако је радња прописана као прекршај учињена у нужној одбрани, крајњој нужди и под утицајем силе или претње. То значи да уколико првостепени прекршајни суд, или орган управе, на основу спроведеног поступка утврди да је окривљени учинио радњу која му се ставља на терет (а која, иначе, јесте прекршај) у нужној одбрани, крајњој нужди или под утицајем силе или претње, донеће ослобађајућу пресуду на основу члана 218. став 1. тачка 1. Закона о прекршајима, јер та радња није прекршај. Ако, пак, другостепени суд утврди, поступајући по жалби, да из утврђених чињеница у првостепеном поступку несумњиво произилази да је окривљени радњу, због које је оглашен кривим првостепеном одлуком, учинио у нужној одбрани, крајњој нужди или под утицајем силе или претње, због повреде материјалног права ће преиначити првостепену одлуку и својом пресудом окривљеног ослободити кривице. Овде морамо напоменути да је оваква ситуација ретка у пракси, јер најчешће у првостепеном поступку нису поуздано утврђене све чињенице релевантне за оцену постојања ових основа који искључују постојање прекршаја, што онда доводи до укидања првостепене одлуке из разлога везаних за чињенично стање.

Повреду материјалног права из ове тачке, првостепени суд, односно орган управе, може учинити и на тај начин, што приликом доношења првостепене одлуке није применио „блажи закон“ за учиниоца, а у коме радња за коју се окривљени гони, више није прописана као прекршај. Наиме, правило је да се на учиниоца прекршаја примењује закон, односно пропис који је важио у време извршења прекршаја, а као изузетак, одредбом става 2. члана 6. Закона о прекршајима, прописано је да ако је после учињеног прекршаја једном или више пута измењен пропис, примењује се пропис који је најблажи за учиниоца. Начином на који је овај изузетак прописан, није остављена могућност суду да бира да ли ће тзв. „блажи закон“ применити или не, већ је јасно одређено да је примена оваквог прописа обавезна.

У вези са повредом о којој говоримо, то значи да, ако је након подношења захтева за покретање прекршајног поступка против окривљеног због извршења неког прекршаја и покретања прекршајног поступка, дошло до измене прописа којим је тај прекршај прописан, тако да радња која се окривљеном ставља на терет више није прописана као прекршај (тзв. декриминализација), а што је без икакве дилеме блаже за окривљеног, тада је првостепени прекршајни суд, односно орган управе, дужан да примени нови пропис, сходно члану 6. став 2. Закона о прекршајима. Уколико, ипак, окривљеног огласи кривим првостепеном одлуком примењујући пропис који је важио у време извршења прекршаја, учиниће повреду материјалног права због које ће другостепени суд такву одлуку преиначити, тако што ће својом – другостепеном пресудом окривљеног ослободити кривице на основу члана 218. став 1. тачка 1. Закона о прекршајима.

(Овде се може јавити дилема да ли се у овом случају ради о повреди материјалног права из тачке 4. става 1. члана 235. Закона о прекршајима, јер је првостепени суд применио закон, односно пропис који, због постојања „блажег“ по учиниоца, није могао применити, међутим, као крајња последица се јавља то да радња за коју се окривљени гони није прекршај. Поред тога, одлука другостепеног суда у описаној ситуацији ће бити преиначавајућа, док се у случајевима повреде материјалног права из тачке 4., по правилу, првостепена одлука укида, те због свега изнетог сматрамо да наведеном случају постоји ова тј. повреда материјалног права из тачке 1.).

У описаним случајевима ради се о повреди материјалног права која је учињена на штету окривљеног, те ће о њој другостепени суд водити рачуна по службеној дужности. У случају да утврди њено постојање, другостепени суд ће својом пресудом, по правилу,

преиначити првостепену одлуку и окривљеног ослободити кривице на основу члана 218. став 1. тачка 1. Закона о прекршајима.

Могуће је ову повреду учинити и у „супротном смеру“ тј. у корист окривљеног. То ће се десити када прекршајни суд повреди прекршајни пропис у питању да ли је радња за коју се окривљени гони прекршај тако што погрешно утврди да радња није прекршај, међутим, у том случају прекршајни суд доноси ослобађајућу пресуду на основу члана 218. став 1. тачка 1. Закона о прекршајима, а одредбом члана 234. став 1. тачка 7. овог закона, прописано је да постоји битна повреда одредаба прекршајног поступка ако је судија донео пресуду којом се окривљени ослобађа кривице противно одредбама члана 218. Закона о прекршајима. Дакле, иако се у суштини ради о повреди материјалног права од стране првостепеног суда, Закон о прекршајима је дозволио могућност да се у том случају првостепена пресуда укине због наведене битне повреде одредаба прекршајног поступка.

2. ДА ЛИ ИМА ОКОЛНОСТИ КОЈЕ ИСКЉУЧУЈУ ПРЕКРШАЈНУ ОДГОВОРНОСТ

У посебној глави Закона о прекршајима регулисана је прекршајна одговорност, те су у члану 17. став 1. као субјекти прекршајне одговорности одређени физичко лице, правно лице, одговорно лице у правном лицу, одговорно лице у државном органу, органу територијалне аутономије и јединице локалне самоуправе, као и предузетник.

Како смо у уводном делу већ навели, у ставу 2. члана 17., прописано је да је „физичко лице одговорно за прекршај, ако је у време извршења прекршаја било урачунљиво и прекршај извршило са умишљајем или из нехата“, што значи да прекршајну одговорност искључују неурачунљивост и непостојање кривице.

Урачунљивост чине одређена психичка својства, која подразумевају да је учинилац прекршаја имао могућност правилног расуђивања и тиме схватања значаја свог чињења или нечињења, као и могућност одлучивања тј. управљања својим поступцима, а одредбом члана 18. став 1. Закона о прекршајима урачунљивост је негативно одређена, односно прописано је када учинилац није урачунљив и узроци настанка неурачунљивости. Ти узроци су трајна или привремена душевна болест, или друга тежа душевна поремећеност, или заостали душевни развој.

Посебно је прописано у ставу 2. члана 18. Закона о прекршајима, да околност да је прекршај учињен под утицајем алкохола или других омамљујућих средстава не искључује одговорност учиниоца. Иако је овако формулисана одредба недовољно прецизна и отвара низ питања, сматрамо да је законодавац имао намеру да тиме одреди изузетак од правила да неурачунљивост искључује прекршајну одговорност, у случајевима када окривљени сам себе, употребом алкохола или других омамљујућих средстава, доведе у стање у коме је његова способност да схвати значај својих поступака и истима управља, смањена или је нема.

Овде треба напоменути да се урачунљивост лица против кога се води прекршајни поступак претпоставља, а супротно се доказује, док је код виности обрнуто, јер се виност, односно кривица учиниоца не претпоставља, већ се доказује у прекршајном поступку.

Приликом утврђивања неурачунљивости, као основа за искључење прекршајне одговорности, мора се ценити урачунљивост окривљеног у време извршења прекршаја, односно предузимања радње – чињења или нечињења, јер неурачунљивост која је постојала пре или после извршења радње није од утицаја на прекршајну одговорност. Поред тога, урачунљивост се цени и у односу на конкретан прекршај, јер је могуће да једно

исто лице, у истом временском периоду, у односу на један прекршај буде урачунљиво, а у односу на други неурачунљиво. Имајући у виду узроке неурачунљивости, по правилу би било неопходно у прекршајном поступку одредити вештачење, које би дало основа за правилну оцену њеног постојања.

Одредбама члана 19. Закона о прекршајима регулисано је питање кривице, тако што је прописано да је крив учинилац који је у време када је учинио прекршај поступао са умишљајем или из нехата, дакле, кривица је изједначена са теоријским појмом виности. Као правило је прописано, да је за прекршајну кривицу довољан нехат учиниоца, са изузетком у случају када је прописом о прекршају одређено да ће се учинилац казнити само ако је прекршај учинио са умишљајем.

Законом о прекршајима, у ставу 3. и ставу 4. члана 19., облици виности су у својим битним елементима одређени као и у кривичноправној материји, и у зависности од психичког односа учиниоца према делу, односно степена његове свести и воље у односу на предузету радњу и остварену последицу, јављају се као директни и евентуални умишљај и свесни и несвесни нехат.

Прописано је да је прекршај учињен са умишљајем када је учинилац био свестан свог дела и хтео његово извршење, што се у правној теорији назива директним умишљајем (*dolus directus*), и подразумева највећи степен свести и воље учиниоца у односу на дело, односно предузету радњу и остварену последицу. Поред тога, прекршај је учињен са умишљајем и када је учинилац био свестан да услед његовог чињења или нечињења може наступити забрањена последица и пристао је на њено наступање, а у овом случају се ради о евентуалном умишљају (*dolus eventualis*), где су и свест и воља учиниоца у односу на радњу и последицу нешто нижег степена него код директног умишљаја.

Када је учинилац био свестан да услед његовог чињења или нечињења може наступити забрањена последица, али је олако држао да је може спречити или да она неће наступити, прекршај је учињен из нехата (*culpa*) и то свесног нехата или самопоуздања (*luxuria*), како га назива правна теорија. Код овог облика нехата степен свести учиниоца је на истом нивоу као и код евентуалног умишљаја, дакле, учинилац има представу о могућности да забрањена последица наступи услед његове радње, али је његова воља у односу на последицу на нижем степену него код овог облика умишљаја. Наиме, он забрањену последицу не жели да оствари, већ држи да ће својом радњом моћи да спречи њено наступање или да уопште неће наступити, међутим, како закон наводи „олако држи“, што значи да је такав закључак окривљеног последица његове неопрезности и непажљивог процењивања свих околности.

Као најблажи облик кривице Закон о прекршајима предвиђа, у теорији назван, несвесни нехат или немарност (*negligentia*), који постоји када учинилац није био свестан могућности наступања забрањене последице, иако је према околностима и према својим личним својствима био дужан и могао бити свестан те могућности. Код овог облика кривице свест о могућности проузроковања забрањене последице код окривљеног је потпуно изостала и управо то нас доводи до границе прекршајне одговорности. Наиме, непостојање свести о могућности настајања забрањене последице карактерише и случај, а за који нема прекршајне одговорности. Стога је законодавац предвидео да овај облик нехата постоји, када учинилац није био свестан могућности да услед његове радње наступи забрањена последица, али да је до тога дошло заправо његовом непажњом, јер је према околностима и према својим личним својствима био дужан и могао бити свестан те могућности. Приликом утврђивања ове непажње потребно је водити рачуна да је и према околностима догађаја, као и према личним својствима, дакле, према и објективном

и субјективном критеријуму, окривљени пре свега био дужан да предвиди последицу, а потом и да је могао да је предвиди. Тек ако се сви ови елементи утврде, постоји несвесни нехат. У супротном, на страни окривљеног не постоји ни овај, најблажи облик кривице, а самим тим нема ни прекршајне одговорности.

Стварну заблуду је Закон о прекршајима предвидео као основ за искључење кривице, а тиме и прекршајне одговорности, прописујући у члану 20. став 1. да није крив за прекршај учинилац који је у време извршеног прекршаја био у стварној заблуди. У ставу 2. овог члана се прописује да стварна заблуда постоји када је учинилац у време извршења прекршаја погрешно сматрао да постоје околности према којима би, да су оне стварно постојале, његова радња била дозвољена.

Приликом утврђивања стварне заблуде на страни окривљеног, треба имати у виду да је то погрешна представа о стварним околностима, и то како о некој стварној околности која улази у обележја прекршаја, тако и о некој другој стварној чињеници или околности која би, ако би заиста постојала, искључивала противправност радње, односно чинила да радња окривљеног буде дозвољена.

Дакле, имајући у виду да стварна заблуда представља погрешну представу окривљеног, то подразумева да она увек искључује постојање његовог умишљаја у односу на прекршај. Од тога да ли је учинилац био дужан и могао да има правилну представу о стварним околностима, зависи да ли ће стварна заблуда отклонити и постојање нехата окривљеног у односу на прекршај, а тиме и његову прекршајну одговорност. То значи да је приликом утврђивања постојања стварне заблуде код окривљеног потребно утврдити да ли је он био дужан и да ли је могао имати правилну представу о стварним околностима, јер ако није, у сваком случају неће бити прекршајно одговоран, али уколико јесте, дакле, уколико је стварна заблуда последица његовог пропуста, то неће искључити његову одговорност за извршење прекршаја из нехата.

Одредбом члана 17. став 4. Закона о прекршајима, предвиђена је и прекршајна одговорност правног лица, и то ако је до извршења прекршаја дошло скривљено предузетом радњом или пропуштањем дужног надзора од стране органа управљања или одговорног лица или скривљеном радњом другог лица које је у време извршења прекршаја било овлашћено да поступа у име правног лица. Одувек је у теорији било различитих виђења правне природе прекршајне одговорности правних лица, а увођењем „скривљене радње“ новим Законом о прекршајима, као основа њеног постојања, настали су велики проблеми, нарочито у пракси.

Дакле, као основ прекршајне одговорности правног лица, јавља се радња неког другог лица, које има својство одговорног лица или лица које је по неком основу овлашћено да поступа у име правног лица, или радња органа управљања. Овом приликом указаћемо на правни став Вишег прекршајног суда, према коме је за утврђивање прекршајне одговорности правног лица потребно да се у прекршајном поступку утврди ко је лице чијом је радњом или пропуштањем дужног надзора учињен прекршај и његово својство, али да није неопходно да и то лице у прекршајном поступку буде оглашено кривим, већ је довољно да се у разлозима пресуде наведу ове чињенице које представљају основ за прекршајну одговорност окривљеног правног лица. То подразумева да и захтев за покретање прекршајног поступка мора садржавати чињенице из којих ће проистацати основ за прекршајну одговорност правног лица.

Одредбом става 6. овог члана, посебно је искључена прекршајна одговорност Републике Србије, државних органа, органа територијалне аутономије, града и јединица локалне самоуправе.

Закон о прекршајима је прописао да су одговорно лице у правном лицу, одговорно лице у државном органу и предузетник, прекршајно одговорни под условима који важе за сва физичка лица тј. ако су у време извршења прекршаја били урачунљиви и прекршај учинили са умишљајем или из нехата. То значи да се околности које искључују прекршајну одговорност физичких лица, односе и на ова лица.

Поред тога, одредбама члана 26. Закона о прекршајима, прописан је још један основ који искључује прекршајну одговорност одговорног лица у правном лицу, као и одговорног лица у државном органу, органу територијалне аутономије или органу јединице локалне самоуправе, и то ако је поступало на основу наређења другог одговорног лица или органа управљања и ако је предузело све радње које је на основу закона, другог прописа или акта било дужно да предузме да би спречило извршење прекршаја. Дакле, да би се утврдило да одговорно лице није одговорно за прекршај на основу члана 26. став 3. Закона о прекршајима, потребно је утврдити кумулативно постојање оба услова тј. и да је одговорно лице поступало по наређењу другог лица, које логично има такво својство да одговорном лицу може издавати наредбе, или органа управљања, и да је одговорно лице предузело све радње у циљу спречавања извршења прекршаја, а које је дужно да предузме како на основу закона или другог прописа, тако и на основу акта, под којим се подразумевају и општи и посебни акти правног лица.

Посматрајући целокупан прекршајни поступак, видимо да се питањем прекршајне одговорности првостепени суд, односно орган управе, бави од самог почетка. Наиме, одредбом члана 159. став 1. Закона о прекршајима, прописано је да ће прекршајни суд, односно орган управе, решењем одбацили захтев за покретање прекршајног поступка када утврди да не постоје услови за покретање прекршајног поступка, дакле, неће ни покренути прекршајни поступак, а у ставу 2. тачка 3. овог члана одређено је да не постоје услови за покретање прекршајног поступка када постоје основи који искључују кривицу или одговорност за прекршај окривљеног. У пракси ће бити редак случај да се захтев одбаци из овог разлога, јер то претпоставља да се и пре покретања прекршајног поступка нпр. већ из самог захтева за покретање прекршајног поступка или из неких доказа који су прилог уз захтев, може несумњиво закључити да постоје основи који искључују прекршајну одговорност лица против кога је захтев поднет, а по правилу се ове околности могу утврдити тек вођењем прекршајног поступка.

Уколико се на основу спроведеног првостепеног прекршајног поступка утврди да постоје околности које искључују прекршајну одговорност окривљеног, тада ће на основу члана 218. став 1. тачка 2. Закона о прекршајима, прекршајни суд донети пресуду (а орган управе решење) којом се окривљени ослобађа кривице.

Ако прекршајни суд, односно орган управе, окривљеног огласи кривим за прекршај, а другостепени суд утврди да из првостепеног прекршајног поступка и списка предмета јасно произилази да постоје околности које искључују његову прекршајну одговорност, тада ће због ове повреде материјалног права, својом одлуком првостепену одлуку преиначити тако што ће окривљеног ослободити кривице за прекршај који му се ставља на терет. Како смо на почетку већ навели, да би другостепени суд утврдио да ова повреда материјалног права постоји, односно да је оглашено кривим за прекршај лице у односу на које постоје околности које искључују његову прекршајну одговорност, потребно је да су у првостепеном прекршајном поступку све чињенице и околности које су релевантне за оцену постојања прекршајне одговорности окривљеног, поуздано утврђене. У супротном, уколико би се у жалбеном поступку само јавила сумња у погледу постојања прекршајне одговорности окривљеног, а без несумњиво утврђених чињеница

и поузданих доказа у списима, то би довело до укидања пресуде, односно решења, али из разлога везаних за непотпуно или погрешно утврђено чињенично стање.

О оваквој повреди материјалног права другостепени суд ће водити рачуна по службеној дужности, дакле, и када се на њу жалбом не указује, јер је она учињена на штету окривљеног. То значи да ће и у случају када је жалба изјављена само од стране подносиоца захтева, који по правилу неће ову повреду истаћи као жалбени разлог, другостепени суд првостепену пресуду преиначити и окривљеног ослободити кривице за прекршај који му се ставља на терет.

За случај када прекршајни суд погрешно утврди да постоје околности које искључују прекршајну одговорност окривљеног, дакле, у овом питању повреди пропис у корист окривљеног, важи све оно што је речено у претходном одељку, а везано за постојање битне повреде одредаба прекршајног поступка из члана 234. став 1. тачка 7. Закона о прекршајима.

3. ДА ЛИ ИМА ОКОЛНОСТИ КОЈЕ ИСКЉУЧУЈУ ПРЕКРШАЈНО ГОЊЕЊЕ, А НАРОЧИТО ДА ЛИ ЈЕ НАСТУПИЛА ЗАСТАРЕЛОСТ ПРЕКРШАЈНОГ ГОЊЕЊА ИЛИ ЈЕ СТВАР ВЕЋ ПРАВОСНАЖНО ПРЕСУЂЕНА

У тачки 3. става 1. члана 235. Закона о прекршајима, прописано је да повреда материјалног прекршајног права постоји ако је прекршајни пропис повређен у питању да ли има околности које искључују прекршајно гоњење, а нарочито да ли је наступила застарелост прекршајног гоњења или је ствар већ правоснажно пресуђена.

Из наведене одредбе је видљиво да је од свих околности које искључују прекршајно гоњење, законодавац посебно нагласио застарелост и правоснажно пресуђену прекршајну ствар.

Застарелост покретања и вођења прекршајног поступка регулисана је одредбама члана 76. Закона о прекршајима, којима је прописано да се прекршајни поступак не може покренути ако протекне једна година од дана када је прекршај учињен (релативна застарелост), као и да прекршајно гоњење застарева у сваком случају кад протекне два пута онолико времена колико се по закону тражи за застарелост гоњења, дакле по протеку две године (апсолутна застарелост).

Као изузетак од овог општег правила, Закон о прекршајима је дозволио да се посебним законом, за прекршаје из области царинског, спољнотрговинског, девизног пословања, јавних прихода и финансија, промета роба и услуга, животне средине и ваздушног саобраћаја може прописати и дужи рок застарелости гоњења, али не дужи од пет година.

С обзиром да Закон о прекршајима користи термине застарелост покретања прекршајног поступка, застарелост вођења прекршајног поступка и застарелост гоњења, потребно је истаћи да прекршајно гоњење обухвата и покретање и вођење прекршајног поступка, па с тим у вези, застарелост прекршајног гоњења (о коме се говори у члану 235.) постоји и када је наступила застарелост покретања прекршајног поступка, као и када је дошло до наступања застарелости вођења прекршајног поступка.

Постоје различита мишљења да ли и након покретања прекршајног поступка може доћи до релативне застарелости прекршајног гоњења тј. вођења прекршајног поступка, а која су настала због недовољно јасног регулисања овог питања Законом о прекршајима. Према једном мишљењу, и након покретања прекршајног поступка, а у оквиру рока од

две године од дана када је учињен прекршај, долази до застареле прекршајног гођења, уколико је између две процесне радње прекршајног суда, односно органа управе који води прекршајни поступак, протекло више од годину дана. Међутим, друго мишљење је потврђено ставом израженим кроз одлуку Врховног касационог суда, а то је да релативна застарелост постоји само у односу на покретање прекршајног поступка, те да након покретања прекршајног поступка може наступити само апсолутна застарелост прекршајног гођења.

Да ли је наступила застарелост за покретање прекршајног поступка, првостепени суд, односно орган управе, ће ценити већ приликом испитивања захтева за покретање прекршајног поступка, па уколико нађе да је ова застарелост наступила, на основу члана 159. Закона о прекршајима, решењем ће захтев одбацити. Уколико у овом случају првостепени суд или орган управе, донесе решење, односно закључак о покретању прекршајног поступка, дакле, након протекла једне године од дана када је учињен прекршај за који се окривљени терети, учиниће повреду материјалног права на штету окривљеног.

О застарелости вођења прекршајног поступка првостепени прекршајни суд, односно орган управе, дужан је да води рачуна све време током вођења поступка, па ће у случају њеног наступања, на основу члана 216. став 1. тачка 6. Закона о прекршајима, донети решење којим се прекршајни поступак обуставља. Ако прекршајни суд, односно орган управе, и поред наступања застарелости прекршајног гођења донесе одлуку у првостепеном поступку, учиниће повреду материјалног права.

Решавајући о жалби изјављеној против првостепене одлуке, другостепени суд ће, уколико утврди да је наступила застарелост прекршајног гођења тј. утврди ову повреду материјалног права, првостепену одлуку преиначити тако што ће прекршајни поступак обуставити на основу члана 216. став 1. тачка 6. Закона о прекршајима.

Уколико је прекршајна ствар поводом које се води конкретан прекршајни поступак, већ правоснажно пресуђена, нема услова за поновно прекршајно гођење окривљеног. То ће бити у случају када је прекршајна ствар мериторно решена, без обзира да ли је окривљени за тај прекршај оглашен кривим или је ослобођен кривице, али и у случају када је прекршајни поступак обустављен, осим из разлога стварне ненадлежности суда, односно органа управе.

Поред тога, сматраће се да је ствар правоснажно пресуђена и када је вођен кривични поступак или поступак за привредни преступ, за дело које обухвата и обележја прекршаја, међутим, само у случају када је окривљени оглашен кривим за то дело. Наиме, у члану 216. став 1. тачка 4. Закона о прекршајима прописано је да ће се само у том случају прекршајни поступак обуставити, дакле, на прекршајно гођење окривљеног неће бити од утицаја околност да је против њега донета правоснажна одлука у кривичном поступку или поступку за привредни преступ за дело које обухвата и обележја прекршаја, ако је ствар решена на други начин, а не осуђујућом пресудом. Корисно је овде напоменути да приликом оцењивања да ли кривично дело или привредни преступ обухватају обележја одређеног прекршаја, треба бити нарочито опрезан и имати у виду да су некада радње које чине бића и прекршаја и кривичних дела, односно привредних преступа идентичне, али да је заштитни објекат различит, односно последица се испољава на различитим објектима, у ком случају се прекршај јавља као сасвим посебно дело.

У пракси ће се изузетно ретко десити да због ове повреде материјалног права другостепени суд преиначује првостепену одлуку, јер најчешће и када се жалбом указује да је прекршајна ствар за коју се води прекршајни поступак, већ правоснажно пресуђена, у списима нема поузданих доказа за то. По правилу се као доказ за ове тврдње достављају

одлуке у фотокопијама и без исказане правоснажности, па се тада првостепена одлука укида ради провере свих релевантних чињеница.

У вези са другим околностима које искључују прекршајно гоњење, сматрамо да се под тим не подразумевају било које друге околности, већ оне које су законом предвиђене као такве, и које су материјалноправне природе.

Тако је дипломатски имунитет окривљеног околност која искључује његово прекршајно гоњење, имајући у виду да је одредбом члана 9. Закона о прекршајима прописано да се прекршајни поступак неће водити, нити ће се изрицати казна против лица која уживају дипломатски имунитет.

Поред тога, одредбом члана 63. Закона о прекршајима, прописано је да се против малолетника који у време када је учинио прекршај није навршио четрнаест година (дете) не може водити прекршајни поступак, те је малолетство испод четрнаест година, такође, законом предвиђена околност која искључује прекршајно гоњење учиниоца.

Постоје и друге околности које искључују прекршајно гоњење, али су оне процесноправне природе и не би требале бити укључене у повреду из ове тачке, јер како је већ напоменуто, овде се ради о повреди материјалног права. На пример, када је поступак вођен без захтева за покретање прекршајног поступка или када подносилац захтева за покретање прекршајног поступка није био овлашћен за његово подношење. По природи ствари, ове повреде би требале бити предвиђене као апсолутно битне повреде одредаба прекршајног поступка, међутим, оне као такве нису прописане у Закону о прекршајима. Због императивности одредаба члана 216. Закона о прекршајима, које налажу да се у оваквим случајевима прекршајни поступак обуставља, сматрамо да се не могу сврстати ни у релативно битне повреде одредаба прекршајног поступка из члана 234. став 2. Закона о прекршајима, на које другостепени суд не пази по службеној дужности, већ само када се на њих жалбом указује, при чему оцењује да ли је та повреда утицала или могла утицати на правилно и законито доношење одлуке. Дакле, и овде имамо пропуст законодавца због којег, у случајевима који су наведени као примери, другостепени суд нема одговарајући правни основ за интервенцију.

Поведа материјалног права из ове тачке најчешће је учињена на штету окривљеног, с обзиром да је у сваком случају на штету окривљеног када се против њега покреће и води прекршајни поступак, а у конкретном случају постоје околности које искључују његово прекршајно гоњење. Стога ће на ову повреду другостепени суд увек пазити по службеној дужности.

Уколико суд погрешно утврди да постоје околности које искључују прекршајно гоњење, нпр. погрешно утврди да је наступила застарелост прекршајног гоњења када то није случај, то ће бити у корист окривљеног, али у таквој ситуацији ће суд на основу члана 216. Закона о прекршајима донети решење о обустави прекршајног поступка. Како је у члану 234. став 1. тачка 7. Закона о прекршајима прописано да постоји битна повреда одредаба прекршајног поступка ако је судија обуставио прекршајни поступак противно одредбама члана 216. овог закона, то ће по правилу ово бити основ за укидање таквог решења, а не члан 235. Закона о прекршајима.

4. ДА ЛИ ЈЕ У ПОГЛЕДУ ПРЕКРШАЈА КОЈИ ЈЕ ПРЕДМЕТ ЗАХТЕВА ЗА ПОКРЕТАЊЕ ПРЕКРШАЈНОГ ПОСТУПКА ПРИМЕЊЕН ЗАКОН ИЛИ ДРУГИ ПРОПИС КОЈИ СЕ НЕ МОЖЕ ПРИМЕНИТИ

Ако је у односу на одређени прекршај, који је предмет поднетог захтева за покретање прекршајног поступка, примењен закон или други пропис који се није могао применити, то ће значити и да је прекршај погрешно правно квалификован. У кривичном поступку, свака погрешна правна квалификација представља ову повреду, која је у Законику о кривичном поступку одређена као повреда кривичног закона у питању да ли је у погледу кривичног дела које је предмет оптужбе примењен закон који се не може применити.

Погрешна правна квалификација прекршаја свакако јесте повреда материјалног права, међутим, у неким случајевима када прекршај није правилно квалификован, тешко је рећи да је примењен закон или пропис који се не може применити. То произилази из начина на који су прописани прекршаји у законима и другим прописима, гледајући из угла правне технике. Наиме, у великом броју случајева, у казним одредбама прописа, постоје чланови који прописују да ће се нпр. казнити новчаном казном, у одређеном распону, за прекршај правно лице ако: па се у нпр. 30 тачака тог става одређују појединачне радње. У случају да приликом доношења пресуде првостепени суд огласи кривим, односно одговорним окривљено правно лице за прекршај из нпр. тачке 3. става 1. члана 46. Закона о заштити становништва од заразних болести, а ради се о прекршају из тачке 5. тог члана, прекршајни суд ће повредити материјално право оваквом погрешном правном квалификацијом, али остаје спорно да ли се може утврдити да је на овај начин примењен закон који се не може применити, јер суд је правилно применио одредбу члана 46. став 1. наведеног закона којом је прописано да појединачне радње по тачкама, јесу прекршај и за исте прописао казну која је и изречена на основу те одредбе. Стога сматрамо да повреда материјалног права која је одређена у тачки 4. става 1. члана 235. Закона о прекршајима, није формулисана тако да одговара потребама прекршајног поступка.

Са друге стране, постоје случајеви када је примењен пропис који се уопште не односи на радњу која се окривљеном ставља на терет, већ је другим законом или прописом регулисана предметна област и прописан прекршај, а који у конкретном случају није примењен. У оваквом случају нема никакве дилеме да је учињена повреда материјалног права из тачке 4., јер је у погледу прекршаја који је предмет поднетог захтева за покретање прекршајног поступка, прекршајни суд у целини применио закон или пропис који није могао применити.

Поред тога је могуће, а у претходном периоду се и десило у пракси, да је првостепени – тада орган за прекршаје, применио Закон о прекршајима који се није могао применити. Да подсетимо, Закон о прекршајима из 2005.године, ступио је на снагу осам дана након објављивања, али тада није почео и да се примењује, већ је његова примена првобитно одређена са почетком од 01.01.2007.године. Након тога, примена је поново одложена, међутим, првостепени орган је у првим данима јануара 2007.године донео одлуку на основу овог „новог“ Закона о прекршајима. Одлучујући по жалби у конкретном случају, другостепени орган је укинуо првостепену одлуку због повреде материјалног права, јер је првостепени орган применио Закон о прекршајима, који се није могао применити. Дакле, ова повреда материјалног права постоји и када је примењен Закон о прекршајима, као истовремено и процесни и материјални закон, који се није могао применити.

Повреда материјалног права из ове тачке може постојати и у случају сличном описаном у оквиру тачке 1., а у вези са применом блажег закона. Како смо већ истакли,

обавеза је, а не могућност, да се на учиниоца примени закон, односно пропис, који је за њега најблажи, уколико се мењао после учињеног прекршаја, а сходно одредби члана 6. став 2. Закона о прекршајима. Стога ће ова повреда постојати, ако је након учињеног прекршаја који се окривљеном ставља на терет, пропис измењен, а прекршајни суд, односно орган управе, доносећи првостепену одлуку не примени пропис који је блажи по окривљеног, већ други пропис.

Учињена повреда материјалног права из ове тачке, по правилу, има за последицу укидање првостепене одлуке, како би се у поновљеном поступку правилно применио одговарајући пропис.

5. ДА ЛИ ЈЕ ОДЛУКОМ О КАЗНИ, ЗАШТИТНОЈ МЕРИ ИЛИ О ОДУЗИМАЊУ ИМОВИНСКЕ КОРИСТИ ПРЕКОРАЧЕНО ОВЛАШЋЕЊЕ КОЈЕ СУДИЈА, ОДНОСНО СЛУЖБЕНО ЛИЦЕ У ОРГАНУ УПРАВЕ ИМА ПО ЗАКОНУ

У оквиру материјално правних одредаба Закона о прекршајима, налазе се одредбе о казнама и заштитним мерама, као врстама прекршајних санкција, и одредбе о одузимању имовинске користи прибављене прекршајем, као посебном институту.

Није свака повреда ових одредаба и повреда материјалног права из ове тачке, јер је за њено постојање неопходно прекорачење овлашћења које има по закону судија, односно службено лице у органу управе, па се ту прави и граница са посебним основом за побијање одуке у прекршајном поступку из члана 233. став 1. тачка 4. и члана 237. Закона о прекршајима (због одлуке о прекршајним санкцијама, одузимању имовинске користи, трошковима прекршајног поступка и имовинско-правном захтеву) и са битном повредом одредаба прекршајног поступка из члана 234. став 1. тачка 15. Закона о прекршајима, која постоји, између осталог, када првостепена пресуда нема разлога за одлуку о казни, заштитној мери или о одузимању имовинске користи.

Пре свега, ова повреда ће постојати ако судија, односно службено лице, примени санкцију која не постоји, односно која није предвиђена као прекршајна санкција.

Одредбом члана 28. став 1. Закона о прекршајима, као врсте казни су прописане казна затвора, новчана казна, рад у јавном интересу и казнени поени са поништењем важења возачке дозволе. У погледу сваке од ових казни, закон је посебним одредбама установио правила о њиховом прописивању, као и изрицању, па ће постојати прекорачење овлашћења од стране судије и службеног лица, уколико се приликом одлучивања о казни не придржава тих одредаба. Тако ће, на пример, прекорачити овлашћења која има по закону службено лице у органу управе, ако изрекне казну затвора, јер је одредбом члана 32. став 2. Закона о прекршајима прописано да казну затвора може изрећи само прекршајни суд.

Повреда из ове тачке ће постојати ако се казна изрекне у мери мањој или већој од општег минимума и општег максимума те врсте казне, али ће постојати и у случају када је казна изречена ван распона који је прописан за одређени прекршај (посебног минимума и максимума), иако је у оквиру општих граница те врсте казне. Ово се односи и на ситуацију када је изречена казна испод посебног минимума одређеног за неки прекршај, а у конкретном случају се не ради о ублажавању казне.

Одредбом члана 40. Закона о прекршајима, прописани су услови за ублажавање казне, и то како услови који су потребни да би се казна могла ублажити тј. изрећи испод најмање мере казне која је прописана за тај прекршај, тако и услов који се односи на

начин, односно границу ублажавања која је одређена најмањом законском мером те врсте казне. Уколико судија, односно службено лице, погрешно оцени да постоје услови за ублажавање казне, по правилу ће се то дати основ за побијање одлуке предвиђен у члану 233. став 1. тачка 4. Закона о прекршајима, односно радиће се о повреди из члана 237. овог закона, или о битној повреди одредаба прекршајног поступка из члана 234. став 1. тачка 15. Закона о прекршајима, јер тада првостепена одлука неће имати разлога за ублажавање казне. Међутим, ако приликом ублажавања казне судија, односно службено лице, пређе границу која је законом прописана и изрекне казну испод најмање законске мере те врсте казне, учиниће повреду материјалног права из ове тачке.

У вези са одмеравањем казне, које је регулисано одредбама члана 39. Закона о прекршајима, потребно је такође указати на различите могућности повреде ових одредаба, од којих све не спадају у ову тачку. Наиме, закон је прописао да се приликом одмеравања казне учиниоцу прекршаја, а унутар граница које су за тај прекршај прописане (дакле, посебног минимума и максимума), узимају у обзир све околности које утичу да казна буде већа или мања, па је посебно истакао околности које се у сваком случају цене. Уколико неку од ових околности судија, односно службено лице, није уопште или није на одговарајући начин оценио, то не значи да је прекорачио овлашћења која има по закону, али ће таква одлука давати основ за побијање из разлога садржаних у чл. 237. Закона о прекршајима или бити мањкава у погледу разлога за одлуку о казни. Ако би, међутим, као отежавајућа околност окривљеном била узета у обзир раније изречена казна или заштитна мера, а од дана правоснажности пресуде којом је изречена до дана доношења нове пресуде је протекло више од две године, коју околност је закон изричито изузео у ставу 2. члана 39., на овај начин би судија, односно службено лице, прекорачио овлашћења која има по закону и то би представљало повреду материјалног права из ове тачке.

Правила о изрицању јединствене казне за прекршаје учињене у стицају, прописана су одредбама члана 42. Закона о прекршајима, а уколико је јединствена казна изречена мимо ових правила, постоји повреда из ове тачке.

Закон о прекршајима у члану 47. прописује општа правила за изрицање свих заштитних мера које предвиђа, у оквиру којих изричито прописује да заштитну меру изриче суд, те ће свакако постојати повреда материјалног права из тачке 5. став 1. члана 235., уколико неку од заштитних мера изрекне службено лице у органу управе. Прописано је и да се заштитне мере изричу уз изречену казну или опомену, а да се могу изрећи и кад прекршајна санкција није изречена ако је таква могућност прописана. У случају да заштитну меру судија изрекне кад прекршајна санкција није изречена, а таква могућност није посебно прописана, прекорачиће овлашћења која има по закону, и тиме учинити повреду из ове тачке.

Поред тога, Законом о прекршајима су за сваку од предвиђених заштитних мера прописана посебна правила, како у погледу услова за њихово изрицање, тако и у погледу начина и граница. Оно што је начелно наведено у вези са прекорачењем овлашћења које судија има по закону, везано за одлуку о казни, сходно се односи и на одлуку о заштитној мери.

Закон о прекршајима је као посебну меру предвидео одузимање имовинске користи прибављене прекршајем, а одредбама чланова 59. до 62., прописани су основи и начин одузимања имовинске користи. И овде је неопходно истаћи да ће повреда материјалног права из ове тачке постојати, само када је одлуком о одузимању имовинске користи судија прекорачио овлашћења која има по закону. То ће нпр. бити у случају да се имовинска корист одузима одлуком којом нису утврђени прекршај и кривица, односно прекршајна

одговорност учиниоца (нпр. решењем о обустави прекршајног поступка), с обзиром да је одредбом става 2. члана 59. Закона о прекршајима прописано да се корист из става 1. тог члана, одузима пресудом којом су утврђени прекршај и одговорност за њега, под условима који су предвиђени овим законом.

Спорно је да ли ова тачка обухвата и прекорачење овлашћења судије у вези са одлуком о васпитној мери. Према једном мишљењу, иако то није изричито наведено у закону, ова тачка обухвата и примену васпитних мера, како то прихвата и коментар Законика о кривичном поступку. Међутим, формулишући ову тачку, законодавац је издвојио прекршајне санкције тј. изричито навео прекорачење овлашћења у вези са одлуком о казни, заштитној мери и одузимању имовинске користи, које представља повреду материјалног права из тачке 5. став 1. члана 235. Закона о прекршајима, па стога, према другом мишљењу, проширивање исте и на одлуке о васпитним мерама нема упориште у законској одредби. Овоме иде у прилог и чињеница да би екстензивно тумачење наведене одредбе, довело до тога да се све одлуке о прекршајним санкцијама подводе под ову тачку, укључујући и опомену, а то очигледно није био циљ законодавца. Наиме, не треба заборавити да је у чл. 233. ст. 1. тач. 4. Закона о прекршајима, као посебан основ, предвиђено да се одлука може побијати због одлуке о прекршајним санкцијама, одузимању имовинске користи, трошковима прекршајног поступка и имовинско-правном захтеву.

Повреде из ове тачке могу бити учињене како на штету, тако и у корист окривљеног. Имајући у виду да се ради о прекорачењу овлашћења које судија, односно службено лице има по закону, повреде материјалног права из ове тачке, по правилу, доводе до укидања првостепене одлуке, да би се исте отклониле у поновљеном првостепеном поступку. Ретко је у пракси, да се првостепена одлука у неком од ових случајева преиначује, јер то претпоставља да се повреда може отклонити и другостепеном одлуком, а с обзиром и да је у члану 243. Закона о прекршајима, у вези са одлукама о прекршајним санкцијама, одређено да ће се првостепена одлука преиначити када другостепени суд нађе да приликом одмеравања казне, односно изрицања заштитне мере нису узете у обзир све околности које утичу на правилно одмеравање казне односно на законито изрицање заштитне мере или кад околности које су узете у обзир нису правилно оцењене, а све ово не представља повреду материјалног права из ове тачке, како смо већ претходно навели.

6. ДА ЛИ СУ ПОВРЕЂЕНЕ ОДРЕДБЕ О УРАЧУНАВАЊУ ЗАДРЖАВАЊА, ПРИТВОРА И ИЗДРЖАНЕ КАЗНЕ

Одредбама члана 43. Закона о прекршајима, регулисано је урачунавање задржавања и притвора у казну.

Повреда ових одредаба учињена на било који начин, представљаће повреду из ове тачке тј. иста ће постојати ако првостепени суд уопште није извршио урачунавање, или је урачунао задржававање и притвор мимо правила прописаних ових одредаба.

Одређено је да се притвор, односно задржававање које је трајало дуже од дванаест, а краће од двадесет четири часа, рачуна у један дан затвора, односно 1.000,00 динара новчане казне.

Под задржавањем се подразумева како задржававање које је одређено на основу члана 165. став 3., члана 166. и 167. (па и 168., иако је прописано да не може трајати дуже од дванаест сати, уколико је повредом ове одредбе ипак дуже трајало) Закона о прекршајима, тако и задржававање одређено у вези са вођеним кривичним поступком.

Одредбом става 2. члана 43. Закона о прекршајима, прописано је да ако је против лица осумњиченог за кривично дело био одређен притвор, а кривични поступак је правоснажно окончан обуставом кривичног поступка или ослобађајућом односно одбијајућом пресудом, осим због стварне ненадлежности суда, па се за исту радњу у прекршајном поступку утврди кривица учиниоца, време проведено у притвору урачунаће се у изречену казну за прекршај. У овом случају се под притвором подразумева свако лишење слободе окривљеног у вези са кривичним делом поводом којег је вођен кривични поступак, а које неће бити урачунато у казну у кривичном поступку, јер није донета пресуда у којој се оптужени оглашава кривим у смислу члана 356. Законика о кривичном поступку.

У вези са одредбама члана 43. Закона о прекршајима, сматрамо да је законодавац начинио један пропуст. Наиме, Закон о прекршајима је као посебну казну предвидео рад у јавном интересу, међутим, није прописао да се задржавање и притвор урачунавају и у ову казну, нити је одредио начин на који би се то чинило. Упоредијући и овај случај са кривичноправним решењима, видимо да Кривични законик у члану 43., као врсту казне предвиђа рад у јавном интересу, али и у члану 63. изричито одређује да се време проведено у притвору, као и свако друго лишење слободе у вези са кривичним делом, урачунавају како у казну затвора, новчану казну, тако и у казну рада у јавном интересу, па одређује и начин урачунавања, тако што се дан притвора и дан лишења слободе, изједначава са осам часова рада у јавном интересу.

До ситуације да се издржана казна урачунава у казну која се изриче, у прекршајном поступку може доћи када је окривљени упућен на издржавање казне затвора пре правоснажности осуђујуће пресуде којом се она изриче, сходно члану 294. Закона о прекршајима, а другостепени суд, одлучујући по жалби, ову пресуду укине. Тада ће првостепени суд, ако новом одлуком изриче казну, у исту урачунати већ издржану казну за прекршај. Оваква ситуација се може десити и ако се прекршајни поступак понавља по ванредним правним лековима, а кажњени је већ издржао казну, што је у пракси изузетно редак случај.

Уколико првостепени суд учини повреду материјалног права из ове тачке, одлука другостепеног суда ће зависити од конкретног случаја, што значи да ће првостепену одлуку укинути, ако се ова повреда може отклонити само у поновном поступку, односно доношењем нове одлуке, а исту ће преиначити уколико су све чињенице, које су од важности за доношење одлуке о урачунавању, поуздано утврђене тј. ако у спису има довољно основа за то.

ЗАКЉУЧАК:

С обзиром да су почетком примене Закона о прекршајима („Сл.гласник РС“ бр.101/2005, 116/2008 и 111/2009), тј. од 01.01.2010.године, измењене надлежности органа за вођење прекршајног поступка тако што је установљено да и прекршајни судови воде поступак у другом степену и одлучују о жалбама на решења органа управе, надамо се да ће овај рад бити од помоћи и у том делу. Наиме, постојећи коментари и стручни радови се углавном односе на поједине институте материјалног права, који су свакако од значаја за тумачење повреда материјалног права, међутим, недостајао је целовити приказ ових повреда, које су предвиђене као основ за побијање одлуке у прекршајном поступку. На изнети начин дали смо мали допринос теорији, а надамо се више пракси, кроз анализу

појединих повреда које су предвиђене у Закону о прекршајима, што нас је нужно навело да изнесемо и запажања у погледу извесних законских решења, за које сматрамо да нису одговарајућа или довољна. Неке тачке, односно појмови, су детаљније обрађени, јер смо сматрали да је то захтев актуелног стања у прекршајној законској регулативи и пракси. До сазнања која су изнета у овом раду, аутор је дошао кроз праксу другостепеног суда, а коришћена је и следећа

ЛИТЕРАТУРА:

1. Проф. др Љубиша Лазаревић: Коментар Кривичног законика РС („Савремена администрација“ Београд, 2006.)
2. Проф. др Тихомир Васиљевић и проф. др Момчило Грубач: Коментар Законика о кривичном поступку („Службени гласник“, једанаесто издање, 2010.)
3. Јован Боснић и Светислав Грчић: Приручник за практичну примену Закона о прекршајима, 1980.
4. Проф. др Станко Пихлер: „Осврт на одредбе о прекршајној одговорности и прекршајним санкцијама у новом Закону о прекршајима РС“ (ИП „Глосаријум“ Београд, Избор судске праксе

ОЦЕНА ДОКАЗА У ПРЕКРШАЈНОМ ПОСТУПКУ

“Одредба члана 84. Закона о прекршајима садржи једно од основних начела прекршајног поступка-начело слободне оцене доказа. Ово начело значи да суд, односно надлежни орган управе у спровођењу поступка, по конкретном прекршају ради утврђивања истине, није везан било каквим формалним доказима, већ је дужан да све релевантне чињенице утврђује по свом слободном уверењу. Ово начело је нужан производ начела истине прихваћеног у прекршајном поступку уграђеном у одредбама члана 81., те стога представља неопходан услов за њено утврђивање.”¹

Начело утврђивања истине налаже суду да утврди тачно и правилно чињенице које су од значаја за примену законских норми да би његова одлука била законита, правилна и правична. Странке износе стање ствари и своје виђење у конкретном прекршајном поступку. Циљ суда је да на основу изведених доказа утврди оно што се стварно догодило, да обезбеди подударност између стварног догађаја и чињеница које је утврдио јер ће на тако утврђене чињенице применити материјално право и донети одлуку о основаности поднетог захтева за покретање прекршајног поступка. Значи да ће оно што суд изрекне у пресуди за странке убудуће важити као истинито. Ово је значајан разлог због кога утврђене чињенице морају бити потпуно и тиме правилно утврђене.

Начело слободне оцене доказа је конкретизовано кроз читав низ законских правила. Суд слободно одлучује које ће доказе изводити након што саслуша одбрану окривљеног и размотри списе предмета. Суд по свом уверењу одлучује које ће чињенице узети као доказане и од тог тренутка треба да одбије доказне предлоге странака који се тичу доказивања чињеница о којима је суд закључио да су већ расправљене. Тиме се спречава да се изводе сувишни докази који неће допринети да се чињенично стање употпуни, али ће утицати на исцрпљивање учесника поступка и свакако на његову дуготрајност.

Дужност је суда да у образложењу пресуде изложи све изведене доказе и да се изјасни зашто је неку чињеницу узео као веродостојну. Пресуда се може побијати када у образложењу нема разлога о истинитости правно релевантних чињеница што доводи у питање правилност утврђеног чињеничног стања што је законски разлог за изјављивање жалбе.

Пре доношења осуђујуће или ослобађајуће пресуде, суд се оценом доказа бави почев од првог изведеног доказа у поступку јер већ тада судија у себи процењује његову веродостојност и захваљујући тој процени судија поставља даља питања окривљеном, сведоку, или вештаку и одлучује о томе да ли је испитивање постало довољно.

Оцена доказа се наставља након сваког даљег изведеног доказа све до краја доказног поступка. На основу те прелиминарне оцене судија одлучује које ће доказе још извести, а чије ће извођење одбити.

Оцена доказа добија пуни значај у писменом отпрамку пресуде када судија мора својим речима да наведе разлоге свог објективног убеђења да су утврђене чињенице

тачне и да наведе разлоге зашто је неком доказу поклонио веру док другом није.

Према др Васиљевићу² радње доказивања су оне радње које суд врши да би формирао своје убеђење о постојању или непостојању чињеница које могу бити од утицаја на доношење одлуке, односно судијаска активност се састоји у утврђивању чињеничне и правне ситуације.

Према др Ђ. Ђорђевићу³ у доказном поступку се прави и разлика шта је предмет доказивања, шта су докази као и доказна средства.

Тако је предмет доказивања у прекршајном поступку укупна садржина догађаја који се састоји у прекршају који учини учинилац и у одговорности учиниоца за то што је учинио.

Докази су чињенице на основу којих се утврђује истина о ствари која је предмет доказивања, односно о истинитости неке спорне чињенице која је од значаја за предмет доказивања.

Доказна средства су лица односно њихова изјава или предмети на основу којих долазимо до сазнања о доказима и који се користе да би се важне или одлучне чињенице доказале. Другим речима доказна средства су извори доказа.

Оцена доказа у образложењу пресуде се састоји од три сегмента и то навођења који су докази у току прекршајног поступка изведени, навођења које су утврђене и навођење разлога из којих су неки докази прихваћени у целости или делимично док други нису.

Суд је испунио задатак само онда када пресуда садржи сва три описана сегмента оцене доказа јер је само таква оцена потпуна и ваљана. Нажалост, велики је број пресуда које то не садрже. Тако се у пракси често срећу веома опширне пресуде и то из разлога што се преноси из записника са рочишта све што су старанке изјавиле, а без критичке анализе сваког појединог доказа засебно и свих доказа заједно на основу којих би се извео закључак да је једна или више чињеница истинита.

У судској пракси, бројни су примери да је сам прекршајни поступак добро спроведен, да је изречена правилна одлука, али да, због недостатка у образложењу пресуде који се односе на оцену доказа - нема разлога о одлучним чињеницама, изрека пресуде је супротна образложењу или је чињенично стање погрешно односно непотпуно утврђено и првостепена пресуда мора да се укине.

У прекршајном поступку докази се најчешће изводе прво саслушањем уредно позваног окривљеног који је приступио на заказано рочиште и који има право да се изјасни о чињеничним наводима у захтеву за покретање прекршајног поступка, да изнесе све што има у своју одбрану о наводима који га терете тако и да изнесе све чињенице и доказе који му иду у корист, осим у случајевима предвиђеним законом.

Ако уредно позвани окривљени не дође и не оправда изостанак или у одређеном року не достави писмену одбрану, а његово испитивање није нужно за утврђивање чињеница које су од важности за доношење законите одлуке, пресуда се може донети и без испитивања окривљеног, а што ће поступајући судија у образложењу пресуде поткрепити оценом осталих изведених доказа.

У прекршајној пракси код нас, суд најчешће врши оцену доказа саслушањем сведока. Сведок је лице које суду даје исказ о свом опажању неке чињенице која се догодила у прошлости и о којој он има непосредна сазнања. Сведок може сведочити и о ономе што је чуо од других о неком догађају или чињеници што је понекад у недостатку непосредних сведока и једини доказ који се суду нуди. Сведок не треба да даје своја мишљења и закључке мада се у пракси то често догађа па суд има понекада тежак задатак да то раздвоји и сачува доказну снагу таквог исказа.

Приликом узимања исказа од сведока суд мора да испољи способност да прилагоди постављена питања образовању и култури сведока те да успостави комуникацију тог нивоа који ће довести до тога да сведок одговори на питања и изнесе хронологију догађаја који је предмет исказа, али да да и додатне информације о личним својствима, о околностима у којима се догађај одиграо јер ће то касније послужити судији приликом оцене сведоковог исказа. Стога је корисно да се извесна понашања сведока опишу у записник са рочишта. Дешава се да неки сведоци једноставно не умеју да испричају чему су присуствовали због оскудног речника и потпуне одсутности нараторских способности иако имају вољу да исказ дају и помогну суду и странкама. Ту судија мора да употреби стрпљење, а корисно је да у пресуди наведе да описана особина сведока није довела у сумњу веродостојност исказа јер се тиме може предупредити жалба на оцену доказа у том делу.

У пракси се дешава да суд, након оцене доказа, поверује једном броју сведока и закључи да се догађај одиграо на извештан начин, а да другим сведоцима није поверовао. Уместо да се у образложењу пресуде наведу конкретни разлози из којих тим исказима суд није поклатио веру, даје се образложење да овим другим сведоцима суд није поверовао зато што је њихов исказ у супротности са исказима оне прве групе сведока или зато што су њихови искази у супротности са утврђеним чињеничним стањем. Оваква оцена доказа, која није правилна и потпуна, је разлог да се по жалби једне странке, пресуда од стране другостепеног суда укине уколико другостепени суд посумња у истинитост чињеница на којима је заснована првостепена пресуда због оцене доказа.

Постоје ситуације да искази појединих сведока нису употребљиви при формирању чињеничног стања било зато што сведок није имао сазнања о догађају који је у питању било зато што је исказ до те мере неодређен да се не може употребити.

Приликом оцене доказа ови се сведоци често занемарују па се њихови искази једноставно мимоиђу, што није правилно, а користе се и погрешни изрази као што је: “суд исказ није ценио јер сведок није имао сазнања о догађају”. Из саме формулације произилази да је суд исказ ценио и да је онда дошао до закључка да сведок није имао сазнања о догађају, а што је једноставним речима могао да каже у образложењу.

Такође није ретко коришћење погрешног израза “да је суд исказ таквог сведока одбацио”. Исказа има употребљивих и оних других, али се сваки мора ценити и извести закључак о његовој веродостојности у целости или делимично, а то се јасно мора и рећи у пресуди коришћењем тачних формулација.

Дешава се да се након понављања имена и презимена истог сведока испусти име или презиме па се у пресуди користи само име или само презиме што ствара утисак фамилијарности суда са сведоком. Није примерено оловљавање сведока са на пример гђ. Петровић, као што није примерено ни са Петровићка. Такође није примерено коришћење неадекватних израза.

Сродност сведока са окривљеним се мора ценити приликом оцене исказа, али не треба имати предрасуде о томе да је сродан сведок увек заинтересован за исход прекршајног поступка и да је тиме спреман да говори пред судом неистину. Исказ сродног сведока се мора оценити са свих аспеката, а нарочито да ли је подударан са исказима несродних сведока и другим изведеним доказима. Сродност је само једно од својстава сведока и стога исказ сродног сведока нема мању вредност од исказа несродног само због те околности, али се у образложењу мора навести да је исказ цењен и са тог аспекта.

Уколико се у пресуди само наведе да је сведок пристрасан јер је у пријатељским или родбинским односима са окривљеним, а не образложи како је то уверење стечено и које чињенице у исказу тог сведока нису тачне па их суд није могао прихватити, таква оцена исказа сведока није правилна.

Приликом оцене доказа, неопходно је да судија наведе разлог којим сведоцима је поклатио веру, а којима није. Непотпуна је и неправилна оцена доказа ако судија наведе да неком сведоку није поверовао зато што је његов исказ у супротности са утврђеним чињеничним стањем.

У току прекршајног поступка се дешава да се одреди вештак који својим стручним знањем, а са којим суд не располаже, помаже код утврђивања или разјашњења неке чињенице. Суд слободно цени налаз и мишљење вештака као и сваки други доказ. У пракси се најчешће догађа да суд налаз вештака прихвата, поготово онда када ни странке нису имале примедбе и тада се у образложењу и наводе те констатације као што је “да суд није имао разлога за сумњу у веродостојност и стручност вештака”. Уколико је било примедби на налаз, судија се мора у пресуди позабавити и објашњењем колико је успешно вештак одговорио на примедбе и да ли је на суд оставио уверење да је свој налаз и мишљење одбранио. Уколико у налазу има више варијанти у образложењу се мора навести разлог зашто је нека од понуђених варијанти прихваћена, а друге нису јер изостављањем ових разлога, оцена доказа није обављена.

Због супротстављених исказа о спорним чињеницама суд је често принуђен да изведе доказ суочењем странака односно окривљених међусобно, окривљених и сведока и сведока међусобно. Уколико се тај доказ изводи потребно је у записнику са рочишта цитирати њихов краћи дијалог о оним чињеницама о којима се њихови искази највише разликују. Није довољно у записнику само констатовати да свака странка остаје код свог исказа. Иза такве констатације крије се чињеница да овај доказ ни није правилно изведен.

Корисно је у записнику кратко описати понашања странака током суочења без обзира да ли се ради о изразитом узбуђењу или хладнокрвности или неком покрету тела, спуштању главе или погледа. Ти кратки описи спољних манифестација олакшавају каснији задатак да се оцени овај доказ јер се тиме поткрепљују разлози које је судија изнео као кључне због којих је једној странци поверовао да говори истину, а другој је поверење ускратио. Вештина која се тражи од судије приликом извођења и оцене свих доказа, а тичу се поседовања знања из психологије, примене правила логике и животног искуства, највише долазе до изражаја управо код извођења и оцене доказа суочењем.

Што се тиче навођења изведених доказа, а у зависности од врсте прекршајног предмета, потребно је да се прецизно наведу имена и презимена саслушаних окривљених, сведока, име и презиме вештака који је одређен, затим прочитани докази-писмена са бројем, датумом и означањем онога који је исте издао, затим докази у које је суд извршио увид (фотографије, скице...).

Из свега изнетог следи да је на судији тежак задатак да у образложење пресуде преточи личне утиске и да то све учини концизно како се пресуда не би превише оптеретила. Од судије се тражи да наведе уверење о свакој утврђеној чињеници без обзира на то колико је доказа извео да би само једну чињеницу утврдио.

Пошто је пресуда та која излази у јавност, коју читају странке и пуномоћници, коју приправници користе за угледне примерке, затим, које читају наше колеге било у истом суду, било у вишим судовима када одлучују о правним лековима, понекад их читају и трећа незаинтересована лица. И правна наука се бави проучавањем пресуда, зато судија, док пише пресуду не треба да изгуби из вида те чињенице и треба да, приликом писања сваке пресуде, употреби своју стручност, знање, искуство, логичко расуђивање и повезивање, како не би био у ситуацији да се стиди исте већ напротив да се истом поноси.

- 1 Коментар Закона о прекршајима (“Службени Гласник РС” број:101/2005,116/2008 и 111/2009)
- 2 Т.Васиљевић, “СИСТЕМ КРИВИЧНО-ПРОЦЕСНОГ ПРАВА СФРЈ”, 1981, стр 294.-295.
3. Ђ.Ђорђевић,”ПРЕКРШАЈНО ПРАВО “Полицијска академија, Београд, 2004, стр. 258.
4. Из Билтена судске праксе ВСС бр.3/2007 аутор судија Врховног суда Јелена Боровац
  - Проф.др Милан Шкулић
  - Кривично процесно право (IV измењено и допуњено издање) Момчило Грубач
  - Коментар Кривичног законика Илија Симић и Александар Трешњев.6, јун 2006.)

МОТОРНО ВОЗИЛО КАО ПРЕДМЕТ ЦАРИНСКОГ ПРЕКРШАЈА, СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ЗАШ- ТИТНУ МЕРУ ОДУЗИМАЊЕ МОТОРНОГ ВОЗИЛА ОД ИЗВРШИОЦА ПРЕКРШАЈА ИЛИ ДРУГОГ ЛИЦА

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Моторна возила су један од најчешћих повода учињених царинских прекршаја, али и не само ове врсте прекршаја, већ и саобраћајних прекршаја, прекршаја по Закону о јавним путевима, Закону о превозу у друмском саобраћају итд. Наравно, код ових других прекршаја употребљено моторно возило појављује се у другој улози, саобразно посебним заштитним објектима и посебним друштвеним опасностима дела у сваком од прописа о прекршају, било да је реч о повреди правила саобраћаја, пута и томе слично, односно ради заштите групног заштитног објекта садржаног у очувању безбедности учесника у саобраћају, или заштити путне инфраструктуре, те увођења реда у обављању линијских и ванлинијских превоза, односно превоза за сопствене потребе или јавни превоз. Но, пре изношења конкретних навода о царинским прекршајима, треба се подсетити појма моторног возила по Закону о безбедности саобраћаја на путевима¹⁾ (ЗОБС) у смислу одредбе чл. 7. ст. 1. т. 33. „*моторно возило је возило које се покреће снагом сопственог мотора, које је по конструкцији, уређајима, склоповима и опреми намењено и оспособљено за превоз лица, односно ствари, за обављање радова, односно за вучу прикључног возила, осим ишинских возила*“. Дефиниција по старом Царинском закону је у чл. 5. ст. 1. т. 7. и 22. „*страна роба је роба која није дефинисана као домаћа роба, као и домаћа роба која је изнета из царинског подручја; превозно средство је средство које се користи за превоз, односно пренос лица или робе копном, водом или ваздухом, што важи и за нови Царински закон*. Моторна возила се јављају у више појавних облика као предмет извршеног царинског прекршаја: као превозно средство којим се кријумчари царинска роба, саучесништво у извршењу основног облика прекршаја када возило није пријављено на граници, код привременог увоза и сл. Углавном, све се то чини ради ускраћивања плаћања државних дажбина. Доста чести случајеви су, као што је познато, везани за неоригиналност броја шасија и мотора и прилагођавања саобраћајним дозволама, односно ради се о сасвим другом возилу, а не оном које је приказано у саобраћајној дозволи. То прилагођавање возила саобраћајној дозволи је уједно најуноснији посао за шпекуланте, па је праћење украдених возила преко интерпола и осталих институција на међународном плану врло значајан фактор у заустављању и организованог криминала ове врсте. Да би се до краја осветлио прекршај ове врсте потребно је имати у виду не само одредбе Царинског закона, већ и припадајућих подзаконских аката, али и других основних прописа који регулишу управљање моторним возилом.

Ослобађање од плаћања увозних дажбина као повод извршења прекршаја

Постоје случајеви у ранијем и сада важећем Царинском закону који не морају проћи цео царински дозвољени поступак. Под појмом *привременог увоза* подразумева се одобрени царински поступак да се страна роба употреби у царинском подручју РС-а, ради поновног извоза у неизмењеном облику, сем уобичајених смањења вредности робе због употребе, а без плаћања увозних дажбина и мера трговинске политике. *Право на ову привилегију има домаћи држављанин на привременом раду и боравку у иностранству, као и страни држављанин који има одобрен боравак у земљи.* Такође, ослобађање од плаћања царине односи се и на допремање возила домаћег порекла из Републике Црне Горе у Републику Србију од стране *војних пензионера и војних лица* која су из Републике Црне Горе прекомандована у Републику Србију, у смислу *Уредбе о поступку са робом у промету са Републиком Црном Гором* („Сл.гл. РС”, бр. 130/03), а *избеглице, прогнана и расељена лица* која су добила држављанство Републике Србије имају право на увоз без плаћања царине возила страног порекла која су регистровала на своје име пре 27.4.1992. године, као и возила домаћег порекла која су регистровала на своје име пре досељења у Републику Србију (*Мишљење Министарства финансија, бр. 413-00-2162/2005-04 од 15.3.2006*). Раније је режим привременог увоза возила и кажњавање по овом основу регулисао *Закон о спољнотрговинском пословању* („Сл.гл. РС“ бр. 46/92...23/01), а престао је да важи доношењем новог Закона о спољнотрговинском пословању („Сл.гл. РС“ бр. 101/05). По ранијем Царинском закону¹⁾ битне су одредбе чл. 88а, 108, 113, 192. ст. 1. т. 11а и 196. ст. 2., односно прати се поступак почев од подношења декларације, коришћења возила према условима из акта царинарнице, те обавезе обавештавања декларанта о свим накнадним променама (*Мишљење Министарства финансија, бр. 335-00-00348/2008-17 од 24.7.2008.г.*). А сада је то уређено одредбом чл. 216. ст. 1. т. 13. Царинског закона²⁾ (ЦЗ): *„особе са инвалидитетом са телесним оштећењем од најмање 70%, војни инвалиди од прве до пете групе, цивилни инвалиди рата од прве до пете групе, слепа лица, лица оболела од дистрофије или сродних мишићних и неуромишићних обољења, од парализације и квадриплегије, церебралне и дечије парализе и од мултиплекс склерозе, родитељи вишеструко ометене деце, која су у отвореној заштити, односно о којима родитељи непосредно брину - на путничке аутомобиле и друга моторна возила конструисана првенствено за превоз лица (осим оних из тар. броја 8702 Царинске тарифе), укључујући “караван” и “комби” возила, осим теренских, која унесу или приме из иностранства за личну употребу“*, као и одредбама чл. 8, 13, 20 и 21. **УРЕДБЕ О ВРСТИ, КОЛИЧИНИ И ВРЕДНОСТИ РОБЕ НА КОЈУ СЕ НЕ ПЛАЋАЈУ УВОЗНЕ ДАЖБИНЕ, РОКОВИМА, УСЛОВИМА И ПОСТУПКУ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА НА ОСЛОБОЂЕЊЕ ОД ПЛАЋАЊА УВОЗНИХ ДАЖБИНА**²⁾. Међутим, ова бенефиција има своја ограничења у одредбама ст. 1 и 2 чл. 220. ЦЗ-а, јер у року од три године од дана стављања у слободан промет, не може се отуђити, дати на коришћење другом лицу или друкчије употребити, осим у сврхе за које је била ослобођена од плаћања увозних дажбина, пре него што се увозне дажбине плате. Ова роба не може се давати у залог, на позајмицу или као обезбеђење за извршење друге обавезе. То се односи на употребљавана путничка моторна возила из члана 216. став 1. тачка 13. овог закона. Рок за нова путничка моторна возила из члана 216. став 1. тачка 13. овог закона је *пет година*. Царински орган одређује посебним решењем рок у коме се увезена роба мора поново извести или се коначно оцаринити, односно одобрити нови царински дозвољени поступак. У овом случају, поступак при-

временог увоза траје најдуже 24 месеци, а посебним прописом може бити одређен и дужи рок. *Право на ослобођење од плаћања увозних дажбина на увоз путничког аутомобила по овом основу спада у права која се везују за личност, а не за робу и у том смислу је непреносиво.* По Уредби о царински дозвољеном поступању³⁾(Уредба), у смислу одредби чл. 327. *домаћа физичка лица са пребивалиштем у царинском подручју РС имају право на потпуно ослобођење од увозних дажбина за приватну употребу превозних средстава регистрованих у иностранству, ако имају одобрено привремено боравиште у иностранству до шест месеци,* те ако возило користе док бораве у РС(г.одмор, посете породици и сл.), те су обавезни да возило извезу приликом напуштања царинског подручја РС. Том приликом и чланови уже породице могу користити то возило само док се такво лице налази на подручју РС. Такође, домаћа физичка лица потпуно су ослобођена увозних дажбина и на *изнајмљена превозна средства* поводом закљученог писаног уговора ради повратка у место пребивалишта у РС и због напуштања царинског подручја РС. *Изнајмљена возила морају се извести или вратити лицу које је извршило изнајмљивање (rent-a-car) и то у року од 5 дана од дана закључења уговора ради повратка у место пребивалишта, односно у року од 2 дана уколико се напушта подручје РС.* По одредби чл.328. Уредбе, царински орган одобрава привремени увоз, без плаћања дажбина, а са *привременом регистрацијом возила у РС: лицу регистрованом у РС као страна информативна установа или представнику страних установа за информисање и физичком лицу са пребивалиштем у царинском подручју РС које се сели ван царинског подручја РС.* Тада обавезно треба извести возило у року од 3 месеца од дана привременог увоза. Погодност привременог увоза има и *возач страног возила,* било у комерцијалне или приватне сврхе, ако га је тако *уговором о раду* овластио страни власник превозног средства, сем ако се више пута не злоупотребљава овај начин коришћења возила, када то забрањује царински орган. Бенефиција постоји и када лице са седиштем у РС користи *страно возило за обављање појединачног посла,* али само у изузетним приликама. Одредбама чл.329. и 355. Уредбе прецизиран је рок завршетка привременог увоза свих превозних средстава, нпр. *за студенте,* док бораве у РС ради студирања, *док се не обави посао,* поновним извозом, стављањем у неки од царински дозвољених поступака, истеком рока итд. Царински орган може изузетно да одобри привремени смештај возила под царински надзор због оправданих разлога. Такав простор обезбеђује сам царински обвезник и у њему се могу сместити и превозна средства која су предмет одговарајућих правних поступака-до завршетка истих. Одредбама чл.356. Уредбе дефинисан је поступак са напуштеним, привремено увезеним возилима. Иначе, било је у пракси и примене *Закона о донацијама и хуманитарној помоћи*³⁾: *„Ослобођење од плаћања увозних дажбина за ствари које су предмет донације и хуманитарне помоћи могуће је само ако се те ствари користе за сврху за коју је дата донација, односно хуманитарна помоћ“* (Пресуда Врховног суда Србије, У - 725/05 од 15. 3. 2006.). ЦЗ се у казним одредбама није везао за одређене фазе царински дозвољеног поступања с робом, те постоји широка могућност чињења прекршаја у било које време обављених привремених увоза робе. Ипак, најчешће злоупотребе права из привременог увоза возила везују се за одредбу чл. 293. ст.1.т.1. ЦЗ-а: *„изношењем нетачних или неистинитих података или на било који други начин навођењем царинског органа на погрешан закључак, стекне или покуша да стекне плаћање дажбина у мањем износу, преференцијални тарифни третман, ослобођење од плаћања увозних дажбина, олакшицу у плаћању увозних и других накнада, плаћање смањеног износа, повраћај или отпуст од плаћања увозних дажбина или било коју другу олакшицу“.* *Најчешћа намера учиниоца прекршаја је да се возило задржи у РС или прода трећем*

лицу мимо одобрења. То произилази из тога што се таква возила дају уз пуномоћје трећим лицима у РС са правом да возило користе и отуђе, одјаве возило у иностранству и сл. Ст. 1.т.2. истог члана ЦЗ-а прописано је биће прекршаја за случајеве када се привремено увезено возило користи у друге сврхе, односно супротно ономе због чега је и добијена олакшица. Лице које купи овакво возило ризикује да буде процесуирано као саучесник у смислу одредбе чл. 296. ЦЗ-а. Санкција за то је једноструки до четвороструки износ царинских дажбина за предметно возило-што је различито од досадашњег ЦЗ-а, који је престао да важи, а везивао је новчану казну за вредност возила. Тиме би се на први поглед закључило да је овај нови пропис блажи због основице која се узима за одређивање висине новчане казне. Међутим, због различитости концепције у изради новог ЦЗ-а, односно да се казнене одредбе што више сублимирају, у пракси може доћи до доста тешког одређивања који је закон блажи по окривљеног, сходно доследној примени одредбе чл. 6.ст.2. Закона о прекршајима⁴⁾ (ЗОП). Када се различитој основици дода и чињеница да нису за исте прекршаје предвиђене заштитне мере одузимања предмета прекршаја, онда то може постати прави проблем, те ту треба бити нарочито обазрив. У новом ЦЗ-у нема обележја бића прекршаја која су потпуно идентична претходним бићима прекршаја, ранијег ЦЗ-а, већ у готово свакој казненој одредби важи правило да су, поред обележја претходно важећих казnenих одредби, додати још неки елементи објективног идентитета прекршаја. У конкретном случају, у односу на наведени прекршај, радило би се о прекршају из чл. 362.ст.1. и 2. ранијег ЦЗ-а, за који није била предвиђена заштитна мера одузимања возила, у смислу одредбе чл. 385.ст.1. Како је новим ЦЗ-ом, у смислу одредби чл. 298, предвиђена и заштитна мера одузимања возила, применом чл. 6.ст.2.ЗОП-а требало би применити ранији ЦЗ, ако је прекршај учињен пре ступања на снагу новог ЦЗ-а, односно пре 04.05.2010.године. Међутим, како је основна санкција-новчана казна већа по старом ЦЗ-у(основица новчане казне је вредност возила, а не износ царинских дажбина) „постоје теоретичари али и правноснажне судске одлуке у којима је заузет став да је блажи закон онај који предвиђа мању главну казну, без обзира што тај закон за одређено кривично дело прописује као споредну и новчану казну или меру безбедности“, истакла је судија Соња Манојловић⁵⁾, као исправније становиште. Она сматра да су мере безбедности и споредне казне од значаја за примену блажег закона тек у случају када су запређене главне казне за предметно кривично дело исте, и по новом и по старом закону и то како по врсти тако и по висини. Однос старог и новог ЦЗ-а заслужује посебан осврт на ову тему. И одредбом чл. 295.ст.1.т.13. новог ЦЗ-а одређена је прекршајна одговорност за лице које не изведе привремено увезену или унету робу у прописаном року или у року не поднесе захтев за добијање одобрења за други царински дозвољен поступак, те је запређена новчана казна у распону од 5.000,00 дин. до 500.000,00 дин., без могућности изрицања заштитне мере одузимања возила. У вези овог прекршаја треба ценити да ли има повреде основног правног принципа *ne bis in idem* у смислу правила одредбе чл. 8. ст.1. ЗОП-а, а ценећи компаративно чл. 295.ст.1.т.13. ЦЗ-а и др. одредбе ЦЗ-а и Уредбе, са прекршајем из одредбе чл. 331. ст.1.т.82., у вези чл. 273. ЗОБС-а. Одредбама чл.273. ЗОБС-а прописано је „Возилом регистрованим у иностранству на путевима у Републици Србији, не могу управљати лица која имају стално пребивалиште у Републици Србији. Изузетно од става 1. овог члана, овим возилима могу управљати лица која имају стално пребивалиште у Републици Србији, уколико имају одобрено привремено боравиште у иностранству до шест месеци као и њихови чланови уже породице или лица која управљају “rent-a-car” возилима.“ У оваквим и сличним предметима треба увек поћи од природе заштитног објекта сваког од прекршајних дела у питању. Тако, код ЗОБС-а реч је

о забрани управљања возилом са страним регистарским ознакама на путевима у РС лицима која имају стално пребивалиште у РС. Код царинских прекршаја реч је о заштити од злоупотреба права одобрених од царинских органа основном извршиоцу, а последично и саучеснику из чл. 296. ЦЗ-а. И не само због заштитних објеката, већ и због различитости објективних идентитета прекршаја треба посебно поступати, јер по ЦЗ-у санкционише се и невраћање возила у иностранство или непоштовање услова из одобрења царинских органа. Међутим, поред ових основа за различито кажњавање, Уредбом је *одређен и шири круг лица од ЗОБС-а*, јер могу користити страном возило-возач, *домаће физичко лице запослено код страног послодавца, који има такав уговор о раду*, као и *ради обављања појединачног посла*. Зато би се пре могло рећи да, и поред у основи различитих заштитних објеката, ова два прописа треба усагласити како у њиховој примени не би било колизије. У пракси је примећена појава да се, некритички, предмет из времена старог ЦЗ-а „*преводи*“ применом новог ЦЗ-а, те се и не даје никакво образложење зашто се то чини. Најчешће је реч о решењу надлежне царинарнице издатом у управно-царинском поступку ради одређивања рока враћања привремено увезеног возила или подношења захтева за други царински дозвољен поступак. Иако је реч о решењу царинског органа са одредбама старог ЦЗ-а, примењује се, као последица непоштовања тог решења, одредба чл. 295.ст.1.т.13. новог ЦЗ-а, који како сам навео није у потпуности исти са објективним идентитетом старог бића прекршаја, а даље, као последица истог решења царинарнице примењује се и одредба чл.292.ст.1.т.2. новог ЦЗ-а, јер је иницијални акт у време важења новог ЦЗ-а. У таквим ситуацијама миксовања старог и новог треба добро одмерити која нова одредба ЦЗ-а би била најадекватнија решењу царинарнице донетом по ранијем ЦЗ-у, ценећи чл.6.ст.2.ЗОП-а. По овој другој казненој одредби, између осталих одредби, појављује се и одредба чл. 108. ст.1. ЦЗ-а „*Роба која се ставља у слободан промет по сниженој стопи царине или без плаћања увозних дажбина, због своје употребе у одређене сврхе, остаје под царинским надзором све док постоје разлози због којих је одобрена снижена стопа царине или због којих увозне дажбине нису плаћене, док се роба не извезе или не уништи или док се не дозволи њена употреба у другачије сврхе од оних које су прописане за примену снижене стопе царине, односно без плаћања увозних дажбина, ако су плаћене увозне дажбине.*“ Овде постоји танка линија до повреде института *ne bis in idem*, јер по чл.295.ст.1.т.13. ЦЗ-а одговара се због повреде одредби решења царинског органа, односно прописа (рок пробијен или није поднет захтев за коначан царински поступак), а по чл.292.ст.1.т.2. ЦЗ-а за тај исти пропуст одговара се за изузимање возила испод царинског надзора и тиме избегава царинска контрола. Не треба заборавити да је само по чл. 292, у вези чл. 298. ЦЗ-а запрећена заштитна мера одузимања предмета прекршаја. Ради јаснијег разграничења ова два прекршаја треба што прецизније утврђивати оба догађаја и руководити се суштином и заузетим ставом у пресуди Европског суда у Стразбуру од 23.07.2009. г.,*захтев бр.557 59/07* којом је хрватски држављанин *Армандо Марести* против државе Хрватске доказао да није важно како се националним правом дефинишу бића прекршаја-прекршај и кривично дело, већ је битно да суштински оба дела чине један животни догађај. У пракси има случајева да се окривљени бране позивањем на блиске породичне односе између њих и увозника, те да је возило употребљено због хитности-болести и сл. што може имати утицаја само на одмеравање казне. Треба напоменути да се проблеми поводом привременог увоза могу појавити и код других царински дозвољених поступака: транзита, царинског складиштења, активног и пасивног оплемењивања и прераде под царинским надзором, односно да је у питању нпр. прекршај из чл.381.ст.1.т.2. старог ЦЗ-а, односно одредбе чл.294.ст.1.т.12 и 13, те чл.295.ст.1.т.12. новог ЦЗ-а. У вези

привременог увоза треба имати у виду и одредбе чл. 277. ЗОБС-а којима се регулише *поступак издавања привремених регистарских таблица*, посебно одредбе ст.3. и 5. истог чл.ЗОБС-а, а таква таблица важи најдуже до једне године према решењу царинског органа, док *правно лице, предузетник, односно физичко лице, не сме у саобраћају на путу користити возило регистровано у иностранству, пре него што се возило привремено региструје*. И на крају не треба заборавити одредбе чл.21.старог и чл.16.новог ЦЗ-а о примени међународних уговора који онемогућавају наплату увозних дажбина-карнет ТИР-Царинском конвенцијом о међународном превозу робе на основу карнета ТИР, која је донета у Женеви 1975. године и коју је ратификовало Савезно извршно веће 1997. године, прописан је режим превоза робе у међународном промету друмским возилима и поступак у случају повреде тог режима. То важи и за инострана превозна средства, јер се иста не пријављују као царинска роба, већ само роба која се превози: „Обавеза пријављивања друмских превозних, односно преносних средстава која саобраћају са иностранством, није прописана, већ само обавеза пријављивања граничној царинарници робе која се превози таквим средствима. (Пресуда Савезног суда, Пзс. 29/96 од 20.5.1996.)

Неоригиналност броја мотора, шасије возила, саобраћајне дозволе и пријава нетачних података и исправа

Чињење прекршаја из одредби чл.334.ст.1.т.1. и чл.332.ст.3. ранијег ЦЗ-а, односно садашњих одредби чл. 292.ст.1.т.3. и чл.296. ЦЗ-а јесте најчешћи облик нарушавања царинског система земље као значајног дела привредног система, те је јачина повреде заштићеног добра посебно ту дошла до изражаја. До овога долази, свакако, због потреба већине грађана да има свој аутомобил, који више није луксуз, али се често при куповини жели да прође што јефтиније, при чему нема дужне пажње која се тражи од сваког савесног грађана. Међутим, не може се све свалити на савест грађана, јер је и држава у обавези да организује систем контроле и да се на макро и микроплану створе услови за што мање шпекулативних радњи. Нпр. куповина возила од предузетника: „*Куповином робе страног порекла у легалном пословном простору отвореном од стране надлежних државних органа, у коме робу продају лица са регистрованим трговачким радњама, односно дозволама, купац не чини царински прекршај, јер он није дужан да од продавца тражи доказ о плаћеним увозним дажбинама за ту робу, јер је претпоставка да је она на легалан начин унета у земљу.* (Пресуда Савезног суда, Пзс. 164/98 од 6.7.1999.) О овом проблему доста је до сада писано⁶⁾, па ћу се задржати само на нечем што је уочено у пракси. Врло је важно да се *у изреци правилно наведе правна оцена дела, односно да се прво наведу одредбе о саучесништву-чл.332.ст.3. ранијег и чл.296.новог ЦЗ-а*, а потом остале одредбе о основном извршиоцу, јер у супротном нејасна је изрека, нарочито када се каже да је прекршај учињен повредом материјалне одредбе чл. 64 старог, односно чл. 63. новог ЦЗ-а која се директно односи на главног извршиоца из чл. 292.ст.1.т.3.,односно чл.334.ст.1.т.1. ЦЗ-а. Такође, треба знати *време извршења прекршаја је када је прекршај откривен да се такво возило користи, односно када је возило купљено, а не када је унето возило у земљу*, јер се то односи на основног извршиоца. Уколико се не може утврдити датум куповине, треба размислити о датуму последње регистрације возила. **Не може се некритички прихватити широко дати опис прекршаја из захтева**, већ се мора опис догађаја скратити према законском обележју бића прекршаја како не би било никаквих нејасноћа. Нпр. не може се у објективном

идентитету навести како је окривљени управљао у саобраћају на путу, те како је окривљени дошао до поседа возила уз истицање целог историјата преноса возила са једног на друго лице, јер се ради о стварима које се евентуално могу истицати у образложењу код оцене доказа. Наведеним одредбама оба ЦЗ-а готово идентично је одређено биће прекршаја, како за основног извршиоца-ако не пријави инострано возило, као и за саучесника. Једино се може рећи да је новим ЦЗ-ом више конкретизована радња извршења за саучесника, јер је по старом чл.332.ст.3. ЦЗ-а одређено да је саучесник *онај који прими возило* које није пријављено на граничном прелазу. Док су дате радње извршења у новом чл.296. ЦЗ-а: „*купује, продаје, распродаје, прима као поклон, сакрива, преузима ради смештаја у одговарајући смештајни простор или превози, чува, користи или по било ком основу стиче*“ алтернативне, те је довољно да учинилац прекршаја учини било коју од њих да би се засновала прекршајна одговорност. Зато се може десити ситуација да за овај прекршај може бити процесуиран и нпр. онај ко је продао и онај ко је користио такво возило. Наравно, то зависи од садржине иницијалног акта. Ту се може оправдано поставити питање неједнаког поступања у доследној примени ове норме почев од самих иницијатора поступка. Дешава се да подносилац прекршајне пријаве-надлежна организациона јединица МУП-а означи, нпр. само продавца, а не и оног који је затечен у прекршају-купца возила, који га користи, а да поступајућа царинарница, као подносилац захтева, означи као окривљеног у захтеву купца. Гледано строго формално, дефиницију овог објективног идентитета бића прекршаја, могло би се рећи да за сваког од њих треба да има места у иницијалном акту, неулазећи у теме и дилеме које се могу јавити око тога. Такође, раније, док је подносилац захтева био МУП, захтев је био углавном конципиран као да је учинилац прекршаја већ учинио кривично дело фалсификовања исправе, иако није, или је тек у току паралелни кривични поступак, чиме се озбиљно доводи у питање презумција невиности. Са тако наслеђеним предметима, ни судије нису критички поступале са тако одређеним бићем прекршаја, те су у својим пресудама само преписали иницијални акт. Оваква изрека пресуде је захваћена битном повредом одредбе поступка из одредбе чл. 234.ст.1.т.15.ЗОП-а, јер није јасно да ли се окривљеном ставља на терет кривично дело фалсификовања исправе или што је саучесник у царинском прекршају. Наравно, исход паралелног кривичног поступка није од утицаја на ток прекршајног поступка, јер је реч о различитим заштитним објектима дела, а што не би био случај да се прихватио тако конципиран захтев са елементима кривичног дела. Од када су иницијалне акте почеле да подносе надлежне царинарнице, односно лица која су до скоро водила прекршајне поступке, примећен је напредак у конкретизацији обележја бића прекршаја, иако се и сада погрешно у захтеву стављају истовремено више радњи извршења прекршаја-*купио и користио истом лицу*, а у ЦЗ-у су дате алтернативно. *Весна Ратковић*⁶⁾ је у доброј мери објаснила како се долази до доказане кривице за ова дела, полазећи од чињеница да је купац возила био несавесан при куповини, јер је преко огласа, на ауто пијаци, од непознатог лица и без уговора, као и без провере у јавни регистар надлежног органа управе МУП-а набавио возило, односно да није проверио да ли су плаћене увозне дажбине. Чак и када је купљено возило са домаћим регистарским ознакама и касније регистровано у земљи више пута на име окривљеног, због садржине бића прекршаја, тј. да је довољно да је затечен да користи такво возило, постоји одговорност за прекршај. Томе доста доприноси специфичан облик виности у обележју прекршаја: „*зна или за коју је имајући у виду дате околности морао знати да су предмет прекршаја*“. О овој врсти одговорности изјаснио се и *Врховни суд Србије*⁶⁾, *Уп.141/04* и *Уп.257/04*, којима је, између осталог, потврђено да је довољно доказати фалсификовање дозволе, односно бр.шасија и

мотора и да је после последње регистрације окривљени затечен у притежењу возила, јер се претпоставља да на последњем техничком прегледу неправилности нису откривене, а треба додати и да вероватно није реч о истом возилу према валидној саобраћајној дозволи. Међутим, овде треба указати и на проблем степена кривице. Наиме, номотворац је одредбом чл.296. ЦЗ-а алтернативно дао врсту кривице, те досадашња пракса судова треба да се коригује у правцу прецизирања: *да ли је прекршај учињен са умишљајем или са нехатом*, а не да се у изреци, у чињеничном опису прекршаја, ставља и један и други облик виности, дословно преписан из иницијалног акта, односно ЦЗ-а. Овакво поступање не би било у складу са одредбама прекршајног поступка и због тога што је већ заузет начелни став са седнице свих судија Вишег прекршајног суда⁷⁾ да се мора јасно одредити степен кривице у одлуци. Опређивање степена кривице захтева и доследна примена одредби чл. 2, 17, 19 и 39. ЗОП-а, односно поштовање општег појма прекршајног дела и индивидуализације врсте и мере прекршајне санкције. У односу на досадашњу прекршајну праксу царинских комисија по овим прекршајима, уочено је у пракси и нешто другачије поступање прекршајних судова, нарочито када је купљено возило са домаћим регистарским ознакама, односно када постоји континуитет пре продаје и даљој регистрацији возила након продаје и то више година узастопно. Чињеница је да биће прекршаја и нехат не иду на руку окривљенима, али браниоци упорно побијају ту узрочно последичну везу. Да подсетим, окривљени се терети да је знао, односно могао знати према околностима случаја да је неко трећи пропустио да изврши пријаву страног возила на граници. Да ли затицање спорног возила у време када је на снази важење техничког прегледа, односно да је овлашћена организација одобрила бројеве мотора и шасија, има позитиван или негативан значај за окривљеног, и да ли је орган управе МУП-а требао да врши детаљнију проверу возила пре него што је издао јавну исправу-саобраћајну дозволу, дилеме су које стално постављају у својим жалбама браниоци окривљених. Међутим, може се преправка идентификационих ознака возила извршити и након свега тога, односно да је реч о сасвим другом возилу, а не оном из дозволе, Том приликом доста се напада и чињеница да уопште није ни утврђено ко је основни извршилац-ко није пријавио то возило на граници, да би било уопште речи о саучесништву које је акцесорне правне природе. Иначе, у вези ове проблематике треба имати у виду и одредбе чл. 249,250,251 и 253. ЗОБС-а којима се објашњава поступак преправке возила. У том поступку посебне улоге имају Агенција за безбедност саобраћаја, односно лиценцирана привредна друштва и предузетници који врше непосредно утискивање идентификационих ознака на возилу чије су ознаке оштећене, кородирале и сл., те се издаје уверење о испуњености услова за преправку возила. Испуњеност услова уређује се прописима о хомологизацији, односно усвојеним техничким стандардима за ову врсту производа. Према томе, **није свака преправка на возилу предмет прекршајног поступка**. Иначе, дешава се у образложењу првостепених одлука да се окривљеном ставља на терет што није проверавао приликом куповине возила да ли су плаћене увозне дажбине, иако је возило претходно већ регистровано на домаће регистарске ознаке, те се такво резонување коси са одредбама чл. 5. *Правилника о регистрацији моторних и прикључних возила*⁸⁾. По одредби чл. 341.ст.1.т.1. старог ЦЗ-а предвиђено је кажњавање од једноструког до петоструког износа вредности робе која је предмет прекршаја ако се поднесе неверодостојан докуменат који је у вези са царинским поступком или се користи у трансакцијама у вези са пословима царине, предвиђена је и заштитна мера одузимања предмета прекршаја по чл.385.ст.1.ЦЗ-а. Међутим, како сам већ навео, одредбе новог ЦЗ-а нису потпуно идентичне наведеном бићу прекршаја, јер се по старом ЦЗ-у тражи само подношење неверодостојне исправе, а у новом, одредбама

чл.294.ст.1.т.1.ЦЗ-а тражи се и *додатни услов да је таква исправа произвела права која окривљеном не припадају*. Уз то по новом ЦЗ-у није предвиђена заштитна мера, а одређен је и фиксни распон новчане казне у износу од 10.000 динара до 1.500.000 динара. Другим речима, испада да започети поступак треба ревидирати позивањем подносиоца захтева ради прецизирања иницијалног акта према новом обележју прекршаја из чл.294.ст.1.т.1.ЦЗ-а, односно, да ли је тај неверодостојни докуменат додатно створио и права која не припадају окривљеном, јер је нови блажи од старог ЦЗ-а. Овде је реч најчешће о *фалсификованом овлашћењу за управљање возилом* набављеном у иностранству. Та проблематика тиче се периода легализације возила са црногорским таблицама, а према Уредби о увозу моторних возила⁹⁾ којом је одређено да се приликом увоза, уз осталу документацију, прилаже и то овлашћење. Овлашћење оверава нотар из земље порекла возила, те проблем настаје када се ванредном контролом утврди да нотар уопште не постоји или постоји, али није уопште издао такву оверу предметног овлашћења. Браниоци стално указују да није утврђена виност окривљеног, као и на недостатак узрочно последичне везе, односно да окривљени никада није био у контакту са власником возила, нити са нотаром, већ да је све то обезбедило треће лице-посредник, да је тек накнадним вештачењем утврђен фалсификат, да то није приметила ни царинска служба на граници, да је оцаринила возило и исто уредно регистровано на домаће регистарске таблице. Све околности треба ценити, као и да ли је то лице које по својим личним способностима и искуству (бив.цариник, радник муп-а и сл.) требало да зна како се овде поступа. У таквој ситуацији треба појачано утврђивати постојање кривице на страни окривљеног, јер не смемо да заборавимо презумцију невиности и то да смо сада судови за прекршаје који подлежу контроли и Европског суда у Стразбуру.

Остале врсте прекршаја

Одредбом чл.294.ст.1.т.7. новог ЦЗ предвиђен је прекршај за *случај да се царинско обележје оштети или уклони са превозног средства без овлашћења царинског органа*, осим ако је услед непредвиђених околности или услова више силе такво уклањање или уништење обележја неопходно да би се заштитило превозно средство. Наиме, одредбама чл. 97. ЦЗ-а одређена су правила царинског обележавања одређене робе или возила, за случај да је неопходна њихова идентификација у царински дозвољеном поступку. То би био случај код нпр. привременог увоза возила или транзита робе које се морају у остављеном року вратити у иностранство, те је *истоветност истог неопходна* по природи ствари. Детаљнију разраду царинских обележја углавном предвиђају одредбе чл.405, 409 и 410. Уредбе: ***Царинско обележје су царинска пломба, отисци царинског жига или царинског печата и налепница. Као царинско обележје сматра се и опис робе, оверен од царинског органа, који се употребљава ако се на царинску робу не могу ставити царинска обележја.*** Превозна средства су погодна за стављање царинских обележја уколико је могуће једноставно и брзо поставити обележје, те да имају техничке карактеристике које онемогућавају преправке и скривене просторе за робу, односно да има простор намењен за лаку царинску контролу. Царинска пломба се сматра прикладним обележјем, али стављање пломбе или жига може се избећи уколико се из описа робе у декларацији може утврдити истоветност робе, те царинска служба у *декларацију посебно означава да је возило, односно роба која се превози ослобођена царинског обележавања.* Такође, индиректно предмет прекршаја из чл.292.ст.1.т.1. ЦЗ-а је моторно возило којим

се омогућава кријумчарење робе скривеним преградама, у пртљажнику и сл.: *уноси или износи робу ван граничног прелаза или у време када гранични прелаз није отворен за промет; уноси или износи сакривену робу преко граничног прелаза (члан 58.)*. Упоредбе нових и старих одредби закона, ових облика прекршаја, за прекршај из чл.294.ст.1.т.7./чл.370.старог/ ЦЗ-а може се рећи да је нови блажи у односу на стари ЦЗ због мањег посебног минимума казне (нови ЦЗ од 10.000 динара до 1.500.000 динара / од 60.000 до 200.000 динара-стари ЦЗ/), с тим да по старом ЦЗ-у нема саучесништва за овај прекршај, а по чл.296.новог ЦЗ-а има. Ипак, саучесништво није разлог да би се због њега стари третирао блажим, без обзира што се однос међу законима цени у целини. По оба закона није предвиђена заштитна мера одузимања предмета прекршаја. Што се тиче другог прекршаја/чл.292.ст.1.т.1.- чл.334.ст.1.т.2.старог ЦЗ-а/ исти је распон новчане казне / једноструки до четвороструки износ вредности одузете робе/ и предвиђена је могућност изрицања заштитне мере одузимања предмета прекршаја у оба закона, те треба по старом ЦЗ-у завршити прекршај. По чл. 369.ст.1.т.3.ранијег ЦЗ-а постоји прекршај: „*ко уклони или неовлашћено измени идентификациони број моторног возила (VIN) или које остварује добит оваквим радњама*“, за који је, поред новчане казне, забрањена и заштитна мера по чл.385.ст.1.ЦЗ-а, али овај прекршај није предвиђен новим ЦЗ-ом, те о привремено одузетом возилу треба одлучити применом одредби чл.48.ст.6. и чл.206.ст.1. ЗОП-а, уколико су се за то стекли услови. Иначе, у пракси има захтева да се одобре *трошкови откривања*, односно довожења возила од царинске службе са позивом на чл.134.ЗОП-а, али те захтеве не треба прихватити, јер је за ове трошкове потребно навести посебан пропис који оправдава ове трошкове. Код *утврђивања вредности возила* треба ценити налаз Комисије при надлежној Царинарници, а одређивати изузетно и вештачење по приговору окривљеног, јер од тога зависи и правилност изрицања новчане казне. У ређим случајевима, ако нема примедби окривљеног, може се користити и вредност из декларације, јер је ту цену возила сам окривљени определио, а и по чл.50. новог ЦЗ-а захтев за проверу утврђене вредности подноси увозник. Истакао бих да новим ЦЗ-ом није одређено у прелазним и завршним одредбама шта са започетим прекршајним поступцима по старом ЦЗ-у, већ је само одредбама чл.308. и 310. одређено правило за започете царинске(не прекршајне) поступке и да престаје стари ЦЗ. Ово је неубичајена промена прописа, те у сваком конкретном случају треба ценити одредбу чл.6.ст.2. ЗОП-а, односно који је пропис блажи по окривљеног.

Изрицање заштитне мере одузимања предмета прекршаја

Као што је познато, ова врста заштитне мере забрањена је одредбама чл.385.старог, као и чл.298. новог ЦЗ-а. За напред наведене врсте прекршаја углавном се облигатно изриче, при чему се морају стећи одређене претпоставке. Мора се имати у виду шта прописује и ЗОП, посебно одредбе чл.5, 45 и 46-48, јер су ту наведена *основна правила о њеној примени*. На то упућује и одредба чл. 306. ЦЗ-а да се на царинске прекршаје примењује поступак из ЗОП-а. Из ових одредби јасно произилази да је реч о санкцији која се *може изрећи и када није облигатно* предвиђена прописом о прекршају ако испуњава ове услове: *да се ради о возилима која су употребљена, намењена или настала изршењем прекршаја и да су својина учиниоца прекршаја*. Из тога произилази да поступајући суд не мора увек да има иницијативу надлежне царинарнице и потврду о привремено одузетом возилу, већ да то чини и по ех оффо. То су ређи случајеви. Нарочито се требају имати у виду

и одредбе чл.205 и 206. ЗОП-а, јер се ту одређују *правила поступања са привремено одузетим возилима* на лицу места. Царински органи имају овлашћење да возило одузму привремено и да га *чувају до окончања прекршајног поступка*. Као што је познато, учиниоцу прекршаја *издају потврду* о томе, а у истој се морају прецизно навести идентификациони подаци о возилу: бр.шасије и мотора, боја возила, марка возила и сл. Након привременог одузимања, подносилац захтева иницијалним актом обавештава суд да се донесе *наредба о привременом одузимању*, јер само суд може одузети возило. Разуме се, наредба се увек доноси после донетог решења о покретању прекршајног поступка, што значи да царинарнице не би требало да ова обавештења достављају мимо захтева који је услов доношења решења о покретању поступка. Постоје изузеци од правила да одузето возило мора бити својина учиниоца, те да се само осуђујућом пресудом ова мера изриче, а то је, између осталог, када то оправдавају *разлози опште безбедности и морала*. То је апострофирано у одредбама чл.48.ст.2. и 6. и чл.206.ст.1. ЗОП-а. **Тада се доноси посебно решење**, независно од решења о обустави поступка, прекида поступка или ослобађајуће пресуде, што се у пракси увек и не чини, већ је све у истој одлуци када постоји опасност да се окривљеном ускрати право жалбе на изречену меру, нпр. код прекида поступка на које најчешће се не даје могућност изјаве жалбе, већ се само подносилац захтева обавештава о томе. Међутим, одредбама чл. 385.ст.6.старог, као и чл. 298. ст. 4. новог ЦЗ-а таксативно су наведени основи за одузимање ове робе, али не и у случају апсолутне застарелости, јер се тада не може изрећи ова мера. Када је реч о обустави поступка због застарелости вођења поступка, *заузет је начелни став* да се тада не може одлучивати о одузимању возила, јер се другачијим одлучивањем може повредити материјално право на штету окривљеног у смислу одредбе чл.235.ст.1.т.3.ЗОП-а, сем ако се предмети не враћају, када треба одлуком о обустави поступка само констатовати враћање привремено одузетих предмета. Међутим, одредбе чл.48.ст.6. и 206.ст.1. ЗОП-а одређују правило о општем интересу, јер је одобрено доношење *посебног решења о мери, ако то захтевају интереси опште безбедности, разлози морала, када је прекинут поступак због недоступности окривљеног и у др. случајевима одређеним посебним законима*. Сматрам да наведене одредбе нису у колизији, јер ЦЗ није изричито искључио разлоге из наведених одредби ЗОП-а, а што произилази и из одредбе чл. 305. ЗОП-а где је дефинисано правило да се сви прописи о прекршајима морају ускладити са ЗОП-ом до 01.01.2010.г., што је и цењено приликом каснијег доношења ЦЗ-а. Исто тако, и одредбом чл. 306. новог ЦЗ-а прописано је да ће се правила поступка из ЗОП-а у свему применити и на царински прекршајни поступак. Другим речима, по мом мишљењу, интенција номотворца била је да се општим прописом утврди општи интерес, са којим сви прописи о прекршају морају бити усаглашени, а што је и *ratio legis*, да се не би у сваком пропису о прекршају уграђивале норме о општем интересу. Иначе, по одредбама чл. 298. и 299. ЦЗ-а омогућено је и шире поступање у односу на правила ЗОП-а код изрицања заштитне мере, јер је то могуће учинити и код непознатог извршиоца прекршаја и онда када превозно средство служи кријумчарењу робе, односно вредност ове робе пређе једну трећину вредности превозног средства. Одређена је и *могућност одузимања противвредности возила* које је окривљени учинио на неки начин недоступним. Одредба чл.298.ст.4. Царинског закона изазива сумњу у перфектност формулације, у делу који говори о обустави поступка зато што је учинилац био малолетан, јер се по прекршајном праву одговара и када је реч о млађем и старијем малолетнику. Уколико се мислило на дете, требало је употребити адекватнији термин ради јаснијег разграничења. Уколико се не зна власник возила, проблем треба решити применом одредбе чл.206.ст.2.ЗОП-а, односно *објавити оглас на годину дана* ради евентуалног јављања власника одузетих

ствари, те након тога одлучити о њиховој судбини, превођењем у корист буџета РС-а, односно да предмет постаје државна својина. Правни основи за поступање су у одредбама чл.207,289,298,299 Царинског закона, те у одредбама чл.569,589,617,618,640,648,657 и 658. Уредбе. Исто тако, када се поступак обустави *због смрти физичког лица*, постоји проблем коме вратити привремено одузето возило, уколико не постоји јавни интерес да се возило задржи у корист државе. Било би праведно да се намире наследници, односно универзални сукцесори који ступају у права и обавезе правног претходника. Ту би се *ratio legis* нашао у примени општег принципа наследног права из чл.212. *Закона о наслеђивању*¹⁰⁾ да *заоставштина прелази по сили закона на наследнике у моменту смрти оставиоца*. Међутим, у моменту доношења ове врсте обуставе поступка, најчешће се не зна ко је наследник, а даље чување предмета може бити економски неоправдано. Због тога има основа и у примени чл.205.ст.5.ЗОП-а, тј. да се због незразмерних трошкова чувања, одузета роба прода, а новац добијен продајом депонује у банку на чување ради намирења наследника. Сличан проблем је и када у току поступка странка престане да постоји, а треба изрећи ову меру због чл.48.ст.6. и 206.ст.1.ЗОП-а (нпр. возило са преправљаним бр.мотора и шасије). Решење би и овде могло бити у примени општих правила наследног права у смислу чл. 212. и 222. *Закона о наслеђивању*, односно изречена заштитна мера да гласи на наследнике који су смрћу окривљеног постали законски власници и држаоци, а одговарају за законске обавезе управо по основу и до висине наслеђене имовине. О томе се изјаснио и бив. *Савезни суд*, *Ус. 221/78 од 11.5.1978* „*Када се прекршајни поступак обуставља због тога што је учинилац прекршаја у току поступка умро, по члану 129. Закона о прекршајима којима се повређују савезни прописи, може се у смислу члана 383. ст. 3. и 4. Царинског закона, од наследника учиниоца прекршаја као држаоца наплатити вредност робе којом је прекршај извршен*“. Уколико се не би могао поуздано утврдити идентитет правних следбеника, онда применити одредбу чл. 206.ст.2.ЗОП-а, објавити оглас и након безуспешног протека рока од једне године, предмет постаје државна својина или се продаје предмет и новац уноси у буџет, при чему власник увек задржава право да у парници заштити своје право. Можда би овај поступак са огласом био приоритетнији и прикладнији, јер изрицање заштитне мере лицу које није странка у поступку може изазвати недоумицу због начела субјективног идентитета из чл.215. ст.1.ЗОП-а, о чему, уосталом, треба да се изјасни и судска пракса. Проблем може настати и *када се паралелно води кривични поступак, па се не изрекне мера безбедности*, где се чак налаже царинским органима да врате предмете, иако се води истовремено прекршајни поступак у којем је обавезно изрицање ове заштитне мере. Тиме се повређују одредбе чл. 29. ЦЗ-а, јер сви државни органи морају да брину о привремено одузетим стварима, те да се плате све увозне дажбине пре предаје неком лицу. То говори о неопходној сарадњи међу државним органима. На основу одредбе чл.48.ст.3.ЗОП-а дефинисано је правило да суд пресудом одређује, *према посебном пропису*, да се одузети предмети могу *уништити, продати или предати заинтересованом органу или организацији*. То значи да се **суд мора у изреци прецизно изјаснити како ће се поступити са тим предметима, како би царинарница имала јасан налог да изврши изречену меру**. Да ли ће се прибећи једном или другом, односно трећем начину извршења, дакле, зависи од *lex specialis* прописа који регулишу материју одузетих предмета. Када је реч о продаји, одузето возило се предаје на извршење надлежној царинарници која је поднела иницијални акт, а која продају врши по одредбама чл.648-658.Уредбе и то по правилу *јавном продајом*. Погрешно изрицање заштитне мере је када се само назначи да ће заштитну меру извршити надлежна царинарница, те тиме своје законско овлашћење из чл.48.ст.3.ЗОП-а незаконито уступи

ненадлежном органу. У таквом случају поступајућа царинарница би морала да врати предмет као незаконит, неразумљив, јер извршни наслов није јасан како треба поступити. Исти случај је и са предајом одузете робе заинтересованом органу, односно организацији. Наиме, да би суд могао овим начином да прецизира извршење мере, потребно је да има сигуран доказ да је неко заиста заинтересован за предмет прекршаја. Другим речима, по посебном пропису се цени заинтересованост, а **никако да сам суд тражи заинтересоване институције** (школе, центар за социјални рад, општине и сл.). Потребно је да се подносилац захтева у иницијалном акту изјасни о томе, односно да предложи благовремено овај начин извршења мере, јер у противном може доћи у сукоб са забраном злоупотребе процесних овлашћења према одредби чл.232.ст.3.ЗОП-а. Уз иницијални акт би било јако важно да се приложи одлука Владе РС о исказаној потреби за уступање возила без накнаде ради доследне примене одредби чл.209 и чл.289. ЦЗ-а, а у вези чл.589. и 618.Уредбе. Наиме, овим одредбама **дато је овлашћење Влади РС да јој се уступа одузета царинска роба**, те да даље Влада РС, посебним решењем, које се објављује у „Сл.гласнику РС“, без накнаде уступа заинтересованим органима, односно организацијама, према одредби чл.43. ст.2.Закона о Влади РС ¹¹⁾, тј. зависно од историјских, археолошких, етнографских, културних, уметничких и научних вредности, као и робу намењену за хуманитарне сврхе, државним органима, установама културе које су одговорне за заштиту културних добара, хуманитарним организацијама и другим корисницима хуманитарне помоћи, као и у друге оправдане сврхе. Међутим, можда је неко другачијег мишљења, јер се може поћи од чињенице да је по чл.6.ст.3.Закона о Министарствима Управа царине, орган управе у саставу Министарства финансија које по чл.10.Закона о Влади РС улази у састав Владе, те се тиме посредно има сматрати да захтев надлежне Царинарнице уједно представља захтев Владе за предају царинске робе без накнаде заинтересованим органима, односно организацијама. Сматрам да је први модалитет законски правилнији, мада одредба чл.296. ст.3.ЗОП-а изазива дилему како заправо да гласи изрека о начину извршења мере, с обзиром да се овом општом нормом овлашћује суд да располаже возилом и позива заинтересоване институције да га преузме. Одговор треба тражити у правној теорији „*lex specialis derogat lex generalis*“. Иначе, и одредбама чл.367-372. Судског пословника¹²⁾ регулисано је питање евидентирања и праћења извршења мере и преко књиге одузетих предмета. Ст.2.чл. 296. ЗОП-а прописано је да се извршење ради по правилима за пореско извршење, односно применом Закона о пореском поступку и пореској администрацији, али ако није посебним прописом другачије одређено. Тако, по чл. 288. ЦЗ-а предвиђено је правило како се продаја робе врши, односно, по правилу, јавном продајом и сагласно акту Владе-чл.648-658. Уредбе, те по овом посебном пропису ваља и поступати. *То значи да ће изрека побијане пресуде о извршењу мере по чл.296.ст.2.ЗОП-а бити незаконита.* На основу чл. 296.ст.4. ЗОП-а одређено је да ће се кажњени обавезати на плаћање новчаног еквивалента, уколико отуђи или на било који начин онемогући одузимање предмета. Ову конверзију не треба мешати са мером одузимања имовинске користи, јер је и даље реч о заштитној мери, само у промењеној форми, а што предвиђа и одредба чл.298.ст.3 ЦЗ-а. Из одредбе чл.298. ст.2.ЦЗ-а види се да је тај закон строжији од чл.48.ст.1 и 2. ЗОП-а, јер се предмети одузимају без обзира на то ко је власник. Уколико се продаје одузети предмет постоје две ситуације(чл.296.ст.5. и 6. ЗОП-а): *када предмет није својина учиниоца прекршаја и када јесте.* У првом случају, после огласа о позиву у трајању од једне године да се јави власник, ако се нико не јави, средства се уплаћују у буџет РС, а у другом случају, приход се даје власнику одузете ствари. Уколико власник одузетог возила поднесе захтев за повраћај возила пре одлучивања у другом степену, такав захтев треба сматрати жалбом на изречену

заштитну меру : „*Захтев власника за враћање предмета који је одузет у прекршајном поступку треба сматрати жалбом против решења о прекршају.*“ (Пресуда Савезног суда, Пзс. 152/98 од 10. 5. 2000.). У пракси је примећено различито поступање код одузимања возила када треба одузети само мотор или само шасију, те се у неким предметима одузима цело возило, а у другим само неоригинални део возила. Како је оба дела возила могуће без штете одвајати један од другог, те посебно службено евидентирати, то је реално и праведно одузимати само преправљени део, јер је он управо и предмет прекршаја. О извршеној заштитној мери по чл.297. ЗОП-а извршни орган дужан је да обавести суд који је меру изрекао. У пракси, судови на ову обавезу органа указују и посебним дописом, мада је ово императивна одредба која би требало да обавезује ове органе да по њој поступају и мимо посебног подсећања суда. Тек по добијању ове информације и плаћања таксе, трошкова и казни може се предмет архивирати.

Закључак

Моторно возило је један од техничких производа који се сврстава у робу широке потрошње и који је постао важна потреба за људе у овом степену развоја друштва. Иако му је основна сврха да задовољи људске потребе у остваривању многих циљева у животу људи, то не значи и да поседовање возила не подразумева преузимање одговорности за његову правилну употребу, односно поштовање позитивних прописа који регулишу располагања, односно разна поступања овом опасном ствари. Као што сваки човек има свој идентитет по којем се разликује од осталих људи, тако и ова покретна ствар има своје идентификационе ознаке. Исто тако, и свака држава има свој царински систем којим дефинише правила око увоза-извоза, или привременог увоза возила. Законодавац је предвидео више казних одредби везаних за манипулацију са возилом, почев од момента прелажења границе па до коришћења у РС и поновног враћања извозом. Грађани морају имати дужну пажњу приликом продаје, увоза и коришћења возила, односно неопходно је да изврше све потребне провере код надлежних органа и да за то добију валидна документа, јер конципирана бића прекршаја, посебно о саучесништву, са нехатом као обликом виности, управо на то упозоравају. Такође, и царинске службе имају свој део одговорности као и поступајући судови, јер се не може све свалити на несавесност грађана која је доста пута продукт неукости, неопрезности, као и компликованих, некада несавршених процедура. Ово утолико пре што је евидентно поступање и Европског суда у Стразбуру поводом повреда људских права, а у овом случају права на правично суђење, те заштиту права својине над возилом. У том смислу потребна је сарадња међу државним органима како би се царинско прекршајна ствар окончала у складу са начелом материјалне истине и колико је год то могуће „на обострано задовољство“. Другим речима, правилно поступање треба да буде почев од индицијоних, иницијалних службених радњи-граничне контроле, са обезбеђивањем валидних доказа, па све до окончања царинског надзора, односно царински дозвољеног поступања, а привремено одузимање робе, њено чување, подношење иницијалног акта, поступање по њему и извођење свих доказа, те извршење пресуде, односно решења требају бити проведени на прецизан и законит начин, потпуно сагласно обележјима прекршаја. Барем у овим поступцима не треба претерано журити с обзиром да је и рок застарелости за вођење поступка шест година. У свим сложенијим предметима не треба избегавати одређивање претреса, јер је и он у функцији постизања циља реформе правосуђа. Потребно је стално унапређивати квалитет захтева за

покретање поступка, а самим тим и квалитет изрека одлука, те перманентно пратити све промене позитивног права из ове материје. У раду користити сва позитивна искуства у досадашњим прекршајним царинским поступцима, ако су у складу са новим прописима.

Литература

- ¹⁾ Закон је објављен у “Службеном гласнику РС”, бр. 41/2009 од 2.6.2009. године, Царински закон («Сл. гл. РС», бр. 73/03, 61/05, 85/05-др. закон и 62/06-др. закон)
- ²⁾ Царински закон објављен је у „Сл.гл.РС “ бр.18/10-23.03.10.г., УРЕДБА О ВРСТИ, КОЛИЧИНИ И ВРЕДНОСТИ РОБЕ НА КОЈУ СЕ НЕ ПЛАЋАЈУ УВОЗНЕ ДАЖБИНЕ, РОКОВИМА, УСЛОВИМА И ПОСТУПКУ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА НА ОСЛОБОЂЕЊЕ ОД ПЛАЋАЊА УВОЗНИХ ДАЖБИНА ОД 8. јула 2010. године.
- ³⁾ Уредба је објављена у „Сл.гл.РС“ бр. 93/10 од 04.11.10,а применом од 01.01.11.г., Закон је објављен у “Службеном листу СРЈ”, бр. 53/2001, 61/2001 и 36/2002.,чл.5. и 6.,
- ⁴⁾ Закон о прекршајима објављен у „Сл.гл.РС“, бр. 101/2005, 116/2008 и 111/2009,
- ⁵⁾ Соња Манојловић, судија Апелационог суда у Београду „ВРЕМЕНСКО ВАЖЕЊЕ КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА ПРИМЕНА БЛАЖЕГ ЗАКОНА“,
- ⁶⁾ Весна Ратковић, Веће за другостепени прекршајни поступак, Министарства финансија РС „Моторна возила као предмет недозвољеног увоза и располагања у земљи“- Увођење судске надлежности за царинске и остале финансијске прекршаје,Београд,2006.,
- ⁷⁾ Правни ставови заузети на првој седници свих судија Вишег прекршајног суда у Београду 25.03.2011. године-бр.21.,
- ⁸⁾ ПРАВИЛНИК О РЕГИСТРАЦИЈИ МОТОРНИХ И ПРИКЉУЧНИХ ВОЗИЛА”Сл. гл РС”, бр. 130/2007, 17/2008 и 72/2008“,
- ⁹⁾ УРЕДБА О УВОЗУ МОТОРНИХ ВОЗИЛА („Службени лист СРЈ”, бр. 106/05, 27/09 и 57/09“),
- ¹⁰⁾ Закон је објављен у «Службеном гласнику РС», бр. 46/95,
- ¹¹⁾ Закон је објављен у “Сл. гл. РС”, бр. 55/2005, 71/2005, 101/2007 и 65/2008,
- ¹²⁾ Пословник је објављен у “Сл. гл. РС”, бр. 110/2009 од 28.12.2009. г.,

Новица Јелић

Виши судијски помоћник

Прекршајни суд у Новом Саду

ЗАСТАРЕЛОСТ ПОКРЕТАЊА И ВОЂЕЊА ПРЕКРШАЈНОГ ПОСТУПКА

Увод

Застарелост је установа јавноправног карактера и позната је од давнина и појам који се употребљава у различитим гранама права. Установа застарелости у савременом казненом законодавству прихваћен је као институт материјалноправног карактера. Застарелост прекршајног гоњења представља основ по коме надлежни државни органи губе право на прекршајно гоњење учиниоца прекршајних дела или извршења правноснажно изречених прекршајних санкција, услед протеча одређеног времена.

Застарелост у прекршајном поступку

Застарелост у прекршајном поступку прописана је чланом 76. Закона о прекршајима Републике Србије¹.

Члан 76.

Прекршајни поступак не може се покренути ако протекне једна година од дана када је прекршај учињен.

Застаревање прекршајног гоњења не тече за време за које се гоњење не може предузети по закону.

Застаревање се прекида сваком процесном радњом надлежног органа која се предузима ради гоњења учиниоца прекршаја.

После сваког прекида застаревање почиње поново да тече.

Изузетно од одредбе става 1. овог члана, за прекршаје из области царинског, спољно-трговинског, девизног пословања, јавних прихода и финансија, промета роба и услуга, животне средине и ваздушног саобраћаја може се посебним законом прописати дужи рок застарелости гоњења.

Рок из става 5. овог члана не може бити дужи од пет година.

Прекршајно гоњење застарева у сваком случају кад протекне два пута онолико времена колико се по закону тражи за застарелост гоњења.

Застарелост за покретање и вођење прекршајног поступка је чланом 76. став 1. Закона о прекршајима Републике Србије прописано да се прекршајни поступак не може покренути ако протекне једна година од дана када је прекршај учињен и представља процесну сметњу за покретање прекршајног поступка, а чланом 76. ставом 7. истог

¹ („Службени гласник РС“, бр. 101/05, 116/08 и 111/09) примењује се од 01.01.2010. године

Закона је прописано да прекршајно гоњење застарева у сваком случају када протекне два пута онолико времена колико се по закону тражи за застерлост гоњења. Треба имати у виду да постоје прекршаји који су посебним законом прописани дужи рокови од одредбе из става 1. овог члана и то су прекршаји из области царинског, спољнотрговинског, девизног пословања, јавних прихода и финасија, промета роба и услуга, животне средине и ваздушног саобраћаја, али рок из овог става не може бити дужи од пет година. Законом о буџетском систему Републике Србије², чланом 104. прописано је да се прекршајни поступак не може покренути ако протекне 3 године од дана када је прекршај учињен, а у сваком случају прекршајно гоњење застарева када протекне два пута онолико времена колико се по закону тражи. Чланом 305. Царинског закона Републике Србије³, прописано је да се прекршајни поступак не може покренути ако протекне три године од дана када је прекршај учињен, али застарелост гоњења настаје у сваком случају по истеку рока од шест година од дана када је прекршај учињен.

Одредбом члана 76. став 2. истог Закона је прописано да застаревање прекршајног гоњења не тече за време за које се гоњење не може предузети по закону. Овде се пре свега мисли на законске сметње, на пример, душевно обољење, имунитет. Одредбом члана 76. став 3. истог Закона прописано је да се застаревање прекида сваком процесном радњом надлежног органа која се предузима ради гоњења учиниоца прекршаја. Надлежни орган за гоњење учиниоца прекршаја је првостепени Прекршајни суд, за прекршаје за које је надлежан суд и сваком процесном радњом предузетом ради гоњења учиниоца, прекида се ток застарелост прекршајног гоњења, али радњама других органа, а пре свега органа унутрашњих послова или инспекцијских органа, не прекида се ток застарелости гоњења.

Застарелост гоњења почиње да тече од момента када је извршен прекршај. За застарелост покретања и вођења прекршајног поступка је одређен на годину и треба га рачунати по календарском времену. Застарелост наступа завршетком дана који одговара дану извршења прекршаја, рачунајући годину у календарском смислу⁴.

Чланом 10. Закона о прекршајима је прописано да прекршај може бити извршен чињењем или нечињењем. Уколико се прекршај врши нечињењем, а постоји обавеза на чињење у тачно одређеном року, застарелост почиње да тече првог наредног дана по истеку рока за испуњење обавезе. У случају када чињење није везано за прописани рок, односно када постоји стална обавеза на чињење, даном откривања прекршаја, (који је и време извршења прекршаја) почиње да тече рок застарелости прекршајног гоњења⁵.

У случају када је наступила застарелост за покретање прекршајног поступка, првостепени суд ће утврдити да не постоје услови за покретање прекршајног поступка, захтев за покретање прекршајног поступка, одбациће решењем. Чланом 160. Закона о прекршајима је прописано ако суд односно орган управе, не одбаци захтев за покретање прекршајног поступка, донеће решење, односно закључак о покретњу прекршајног поступка. Ако првостепени суд донесе решење о покретању прекршајног поступка, након протеча од једне године од дана када је окривљени учинио прекршај, учиниће повреду материјалног права на штету окривљеног. Након доношења решења о покретању прекршајног поступка у року од годину дана од дана када је учињен прекршај може наступити само апсолутна застарелост прекршајног гоњења.

2 („Сл. Гласник РС“, бр. 54/09, 73/10 и 101/10)

3 („Сл. Гласник РС“, бр. 18/10)

4 Мирослав Врховшек, Коментар Закона о прекршајима, Пословни биро, Београд 2010

5 Правни став заузет на другој седници свих судија Вишег прекршајног суда у Београду дана 22.03.2010. године

По службеној дужности првостепени прекршајни суд, дужан је да води све време током вођења поступка о застарелости вођења прекршајног поступка, па у случају њеног наступања, на основу члана 216. став 1. тачка 6. Закона о прекршајима, донесе решење којим се поступак обуставља.

Чланом 235. став 1. тачка 3. Закона о прекршајима је прописано да повреда материјалног прекршајног права постоји ако је прекршајни пропис повређен у питању, да ли има околности које искључују прекршајно гођење, а нарочито да ли је наступила застарелост прекршајног гођења или је ствар већ правноснажно пресуђена. У случају повреде материјалног права на штету окривљенг када је наступила застарелост прекршајног гођења, односно застарелост покретања и вођења прекршајног поступка, на ову повреду другостепени суд увек пази по службеној дужности.

Упоредно правна анализа застерлости покретање и вођење прекршајног поступка са државама у региону

Закон о прекршајима Републике Србије чл. 76 је прописна:

- 1 година за покретање прекршајног постука- релативна застара
- 2 године за вођење прекршајног поступка- апсолутна застара

Закон о прекршајима Републике Црне Горе¹, чланом 59. је прописана:

- 1 година за покретање прекршајног постука- релативна застара
- 2 године за вођење прекршајног поступка- апсолутна застара

Прекршајни закон Републике Хрватске², чланом 13. је прописано:

- 2 године за покретање прекршајног поступка
- 4 године- апсолутна застара

Закон о прекршајима Републике Босне и Херцеговине³, чланом 22. је прописана:

- 1 година за покретање
- 2 године-апсолутна застара (ако је новчана казна у износу до 3.000,00 КМ)
- 2 године за покретање
- 4 године-апсолутна застара (ако је новчана казна већа од 3.000,00 КМ)

Закон о пркршајима Републике Српске⁴, чланом 28. је прописана:

- 1 година за покретање
- 2 године-апсолутна застара (ако је новчана казна у износу до 3.000,00 КМ)
- 2 године за покретање
- 4 године-апсолутна застара (ако је новчана казна већа од 3.000,00 КМ)

Закон за прекршоците Републике Македоније⁵, чланом 42 је прописана:

- 1 година за покретање
- 2 године-апсолутна застара

1 („Службени лист РЦГ“, бр. 1/11, 6/11 и 39/11)

2 („Народне новине РХ“, од 03. листопада 2007.године)

3 („Службени гласник Р БиХ“ бр. 44/07)

4 („Службени гласник Републике Српске“ бр. 34/06 и 1/09)

5 („Службени весника на Република Македонија“)

Закон о прекршких Републике Словеније⁶, чланом 42 је прописано:

- 2 године за покретање
- 4 године-апсолутна застара

Примери из праксе:

1. Застарелост покретања прекршајног поступка

Прекршајни поступак не може се покренути ако протекне једна година од дана када је прекршај учињен, а прекршајно гоњење застарева у сваком случају кад протекне два пута онолико времена колико се по закону тражи за застарелост гоњења.

Из образложења: Неосновано се, према оцени Врховног касационог суда, наводима захтева за заштиту законитости указује да су побијаном пресудом Вишег прекршајног суда од 9.2.2010. године повређене одредбе члана 235. став 1. тач. 3. у вези члана 76. став 3. и 4. у вези става 1. Закона о прекршајима. Наиме, чланом 76. став 1. Закона о прекршајима прописано је да се прекршајни поступак не може покренути ако протекне једна година од дана када је прекршај учињен, према ставу 3. истог члана Закона застаревање се прекида сваком процесном радњом надлежног органа која се предузима ради гоњења учиниоца прекршаја, а ставом 4. тог члана прописано је да после сваког прекида застаревање почиње поново да тече. Одредбом члана 76. став 7. Закона о прекршајима прописано је да прекршајно гоњење застарева у сваком случају кад протекне два пута онолико времена колико се по закону тражи за застарелост гоњења. Полазећи од наведених законских одредби, по ставу Врховног касационог суда, рок од годину дана односи се само на покретање прекршајног поступка, те уколико се у том року не покрене прекршајни поступак и не предузме ниједна процесна радња у том периоду, наступа застарелост покретања и вођења прекршајног поступка (релативна застарелост). Сваки наредни прекид у поступку и наставак поступка односи се на рокове који су у вези застарелости за гоњење до наступања апсолутне застарелости прописане чланом 76. став 7. Закона о прекршајима. Стога се питање наступања релативне застарелости може разматрати само по ставу 1. члана 76. Закона о прекршајима, а не и по ставу 3. истог члана Закона који се односи на наставак поступка, односно на рок који тече до апсолутне застарелости, а не на поновно покретање поступка који је већ једном покренут. У конкретном случају прекршај је учињен дана 12.7.2008. године, и није спорно да је у оквиру рока прописаног чланом 76. став 1. Закона о прекршајима, покренут прекршајни поступак те предузете напред наведене процесне радње, па и након 5.1.2009. године које се односе на уручење првостепеног решења окривљеном, а како произилази из списка предмета. Стога Врховни касациони суд налази да побијаном правноснажном пресудом Вишег прекршајног суда од 9.2.2010. године није повређено материјално прекршајно право у смислу члана 235. став 1. тачка 3. у вези члана 76. став 3. и 4. у вези става 1. Закона о прекршајима, због чега је поднети захтев неоснован, јер до дана доношења другостепене одлуке по жалби - побијане пресуде Вишег прекршајног суда није наступила застарелост прекршајног гоњења.⁷

⁶ („Урадни лист РС“, бр. 109/09)

⁷ (Пресуда Врховног касационог суда, Прзз. 1/10 од 4. 6. 2010)

2. Обустављање поступка због застарелости за вођење прекршајног поступка као битна повреда одредаба прекршајног поступка

Нема застарелости за покретање и вођење прекршајног поступка када прекршајни суд покрене прекршајни поступак у року од једне године од дана када је прекршај учињен, али зато постоји битна повреда одредаба прекршајног поступка када суд донесе решење којим се обуставља прекршајни поступак јер је наступила релативна застарелост за његово вођење иако је поступак покренут у року од једне године од дана чињења прекршаја а није наступила апсолутна застарелост.

Из образложења: Разматрајући списе предмета, Виши прекршајни суд је утврдио да се захтевом за покретање прекршајног поступка окривљенима ставља на терет прекршај из члана 19. став 1. Закона о јавном реду и миру, учињен дана 03.10.2009. године а да је по овом захтеву првостепени суд покренуо прекршајни поступак дана 17.05.2010. године, доношењем одговарајућег решења у складу са одредбама члана 160 Закона о прекршајима, тако што је против окривљених лица која су пунолетна, покренуо прекршајни поступак под бројем I-5 ПР. бр. 4283/10, а против малолетних лица под бројем I-5 Прм. 351/10. Дакле, против свих лица против којих је поднет захтев за покретање прекршајног поступка, првостепени суд је покренуо прекршајни поступак у року од годину дана од дана када је учињен прекршај који им се захтевом ставља на терет. Из овог разлога није наступила застарелост покретања прекршајног поступка, нити је наступила застарелост вођења прекршајног поступка, како то погрешно утврђује првостепени суд, јер од дана учињеног прекршаја није протекло две године, сходно одредби члана 76. став 7. Закона о прекршајима. Наиме, одредбом члана 76. став 1. Закона о прекршајима, прописано је да се прекршајни поступак не може покренути ако протекне једна година од дана када је прекршај учињен, а одредбом става 7. овог члана прописано је да прекршајно гоњење застарева у сваком случају када кад протекне два пута онолико времена колико се по закону тражи за застарелост гоњења. С обзиром да је у конкретном случају прекршајни суд првостепени поступак покренуо на законом прописан начин пре протекла једне године од дана када је прекршај учињен, то није наступила релативна застарелост, а након тога у прекршајном поступку може доћи само до наступања апсолутне застарелости и то у року од две године од дана извршења прекршаја, а која у конкретном случају није наступила. Из изнетих разлога, првостепени суд је обуставио прекршајни поступак противно одредби члана 216. став 1. тачка 6. Закона о прекршајима, како се то основано и жалбом подносиоца захтева указује, чиме је учинио битну повреду одредаба прекршајног поступка из члана 234. став 1. тачка 7. Закона о прекршајима, због које је Виши прекршајни суд одлучио, на основу члана 244. Закона о прекршајима, да првостепено решење укине и предмет врати првостепеном прекршајном суду на поновни поступак, у ком је потребно да предузме све неопходне радње ради правилног и потпуног утврђивања чињеничног стања и доношења правилне и законите одлуке¹.

3. Застарелост прекршајног гоњења

Прекршајни поступак не може се покренути ако протекне једна година од дана када је прекршај учињен, а прекршајно гоњење застарева у сваком случају кад протекне два пута онолико времена колико се по закону тражи за застарелост гоњења.

¹ Пресуда Вишег прекршајног суда у Београду Одељење у Новом Саду III-313 Пржм. број 118/11 од 25.05.2011. године

Из образложења: Одредбом члана 76. став 1. Закона о прекршајима је прописано да се прекршајни поступак не може покренути ако протекне једна година од дана када је прекршај учињен. Одредбом става 7. истог Закона је прописано да прекршајно гоњење застарева у сваком случају кад протекне два пута онолико времена колико се по закону тражи за застарелост гоњења. Према списима предмета, првостепени суд је на основу спроведеног поступка несумњиво утврдио да је окривљени прекршај из члана 226. став 1. тачка 4. Закона о основама безбедности саобраћаја на путевима учинио дана 24.10.2008. године. Поступајући по жалби окривљеног Виши прекршајни суд донео је пресуду дана 19.11.2010. године. Застарелост прекршајног гоњења, према схватању овог суда, рачуна се од дана учињеног прекршаја до дана када је Виши прекршајни суд одлучио по жалби окривљеног. Како је пресуда Вишег прекршајног суда донета 19.11.2010. године, по протеку две године од учињеног прекршаја, односно у време када је наступила апсолутна застарелост прекршајног гоњења по члану 76. став 7. Закона о прекршајима, то је побијана пресуда донета уз повреду материјалног права из члана 235. став 1. тач. 3. Закона о прекршајима².

Уместо закључка

Прекршајни поступак се не може покренути ако протекне једна година од дана када је прекршај учињен, али постоје изузеци за које прекршаје може се посебним законом прописати дужи рокови застарелости гоњења, а прекршајно гоњење застарева у сваком случају када протекне два пута онолико времена колико се по закону тражи за застерелост гоњења. Овај рад је покушај да се укаже на рок застерелости за покретање и вођење прекршајног поступка у региону и у већини Закона о прекршајима је прописано 2 године за релативну застарелост и 4 године за апсолутну застарелост, па сматрам да се ова новина треба увести у Закон о прекршајима Република Србије, а с обзиром на сложеност појединих прекршаја.

Литература:

- 1.Проф. др Љубиша Лазаревић: Коментар Кривичног Законика РС („Савремена администрација“ Београд, 2006.)
- 2.Проф. др Мирослав Врховшек: Коментар Закона о прекршајима („Пословни биро“ Београд, 2010.)
- 3.Закон о прекршајима Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 101/05, 116/08 и 111/09)
- 4.Закон о прекршајима Републике Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“ бр. 44/07)
- 5.Закон о прекршајима Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, бр. 34/06 и 1/09)
- 6.Прекршајни закон Републике Хрватске („Народне новине“ од 03. листопада 2007. године)
- 7.Закон о прекршајима Републике Црне Горе („Службени лист РЦГ“, бр. 1/2011, 6/2011 и 39/2011)
8. Закон о прекршоците Републике Македоније („Службени весник на Република Македонија“)
- 9.Закон о прекршких Републике Словеније („Урадни лист РС“, бр. 109/09)

Сунчица Стевић,
судија Прекршајног суда у Београду
Suncicasavic16@yahoo.com

АЛТЕРНАТИВНЕ САНКЦИЈЕ У ПРЕКРШАЈНОМ ПОСТУПКУ

„РЕГИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЈА“
20. и 21. септембар 2011. Београд

Алтернативне санкције су казне и мере које су одређене у јавном интересу и изричу се прекршиоцима оглашеним одговорним за њихове поступке. То је широк спектар санкција које се користе као замена – алтернатива за краткотрајне казне затвора или алтернатива новчаној казни.

У овом раду се одређује појам алтернативних санкција и посебно појам казне рада у јавном интересу, анализирају се њени нормативни аспекти, указује на потребу постојања алтернативних санкција у нашем законодавству.

Почело је извршење казне рада у јавним интересу изречене у кривичном поступку, међутим, још увек није извршена ни једна таква казна у прекршајном поступку.

Циљ овог рада је да укаже на потребу веће примене ове санкције, посебно у прекршајном поступку, као и да укаже на неопходност додатних едукација ради извршења алтернативних санкција.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: АЛТЕРНАТИВНЕ САНКЦИЈЕ, РАД У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ

Јавни интерес је државни или општи интерес и тај појам се обично користи, када се желе истаћи предности заједнице као целине у односу на приватне или личне интересе.

Економиста и филозоф **Adam Smith** је рекао да се **јавном интересу обично најбоље служи на начин да се људима допусти да остварују приватне интересе.**

У том смислу осуђени коме је изречена казна рада у јавном интересу, која се остварује у његово „слободно време“ може да задржи посао, да настави са школовањем, да буде са породицом, а што су све значајни приватни интереси.

Санкција у најопштијем смислу је ускраћивање, забрана, казна за социјално непожељно понашање. Санкције су посебна форма социјалне контроле, односно усмеравања понашања у пожељном правцу.

Прекршајне санкције су: казне, опомена, заштитне мере и васпитне мере. **Врсте казни** су: казна затвора, новчана казна и две **нове казне**: казна изрицања казних поена и казна рада у јавном интересу.

Казна затвора се може изрећи само као главна казна и њу може изрећи само прекршајни суд. Остале казне се могу изрећи и као главне и као споредне.

Казне се изричу за учињени прекршај, као друштвени прекор учиниоцу, а **заштитне мере** да би се учинилац склон вршењу прекршаја спречио да их у будуће врши и то су:

1. одузимање предмета, (који су употребљени или намењени или настали извршењем прекршаја)
2. забрана вршења одређених делатности, (привремена забрана предузетнику)

или другом учиниоцу прекршаја да обавља делатност за коју му је издата дозвола надлежног органа или делатност која се уписује у регистар- 6 месеци до 3 године)

3. забрана правном лицу да врши одређене делатности, (забрана производње, одређених послова или услуга - 6 месеци до 3 године)

4. забрана одговорном лицу да врши одређене послове, (да врши послове које је вршио у време извршења прекршаја или руководећу дужност или послове везане за поверену му имовину- 3 месеца до 1. године)

5. забрана управљања моторним возилом (30 дана до једне године),

6. обавезно лечење алкохоличара и наркомана, (када постоји опасност да ће услед зависности и даље да чини прекршаје. У поступку се прибавља мишљење вештака или здравствене установе. Може се принудно извршити ако учинилац одбије извршење а може се и обуставити извршење ове мере, ако је лечење завршено. Изриче се најдуже до годину дана. Требало би је као санкцију предвидети и Законом о безбедности саобраћаја на путевима, која се може изрећи и без изрицања других санкција. У неким земљама ова мера постоји као алтернативна санкција.)

7. забрана приступа оштећеном, објектима или месту извршења прекршаја (која се изриче до годину дана а ради спречавања учиниоца да понови прекршај или да настави да угрожава оштећеног а за чије кршење је ЗОП и предвидео новчану казну или затвор. Ако се забрана односи на приступ деци или брачном другу о истој се обавештавају и они и полицијски орган надлежан за извршење забране, као и центар за социјални рад. И ова мера у неким земљама је прописана као алтернативна санкција.),

7а. Забрана присуствовања одређеним спортским приредбама,

8. јавно објављивање пресуде (изриче се ако суд сматра да би било корисно да се јавност упозна са пресудом, нарочито ако би то допринело да се отклони опасност по живот или здравље људи или да се заштити сигурност промета роба и услуга или привреда – најдаље у року од 30 дана од правоснажности пресуде).

9. удаљење странаца са територије Републике Србије (странцу који је учинио прекршај због кога је непожељан ,нови ЗОП предвиђа да се може одложити-изриче се од 6 месеци до 3 г.).

Алтернативним санкцијама могу се сматрати и неке од горе наведених заштитних мера, које се према члану 47. став 3. ЗОП-а могу изрећи и када прекршајна санкција није изречена, ако је таква могућност прописана. У том случају се заштитна мера одређује као једина прекршајна санкција.

За **малолетнике** ЗОП предвиђа следеће прекршајне сакнције: васпитне мере (1. мере упозорења и усмеравања - укор и посебне обавезе и 2. мере појачаног надзора), новчану казну, казну малолетничког затвора и заштитну меру. **Васпитне мере за малолетнике могу се сматрати алтернативним прекршајним санкцијама и оне су најпотпуније прописане.** Посебне обавезе као мере усмеравања малолетника састоје се у одговарајућим захтевима и забранама, и као обавезе одређују му се:

1. да се извини оштећеном;

2. да у оквиру својих могућности, поправи или надокнади штету коју је проузроковао - суд ће одредити висину, облике и начин поправљања штете, при чему лични рад малолетника може трајати највише до 20 часова у периоду од месец дана;

3. да не посећује одређена места и избегава друштво одређених лица која на њега негативно утичу;

4. да се подвргне одвикавању и лечењу од зависности од алкохола, дрога или других опојних средстава и средстава зависности;

5. да се ради учења или провере знања саобраћајних прописа упуту у надлежну установу за оспособљавање возаца;

6. да се, без накнаде, укључи у рад хуманитарних организација или у послове еколошког, социјалног или локалног значаја;

7. да се укључи у рад спортских и других секција у школи уз педагошки надзор наставника.

Наведене обавезе не могу трајати дуже од шест месеци и не смеју ометати малолетничко школовање или запослење а њихово извршење спроводи се уз надзор Центра за социјални рад, који о извршавању обавеза обавештава суд.

Васпитне мере појачаног надзора од стране родитеља, усвојитеља или старатеља изричу се ако је потребно да се према малолетнику изврши трајнија мера васпитања, ако су исти пропустили да врше потребну бригу и надзор над малолетником, а у могућности су да надзор врше. Ако не могу вршити појачани надзор вршиће га органа старатељства. Мере појачаног надзора могу трајати најмање три месеца а најдуже једну годину.

ЗАШТО СУ ПОТРЕБНЕ АЛТЕРНАТИВНЕ САНКЦИЈЕ -ТЕСНО ИЗА РЕШЕТАКА-

Основ казненог права је **казна затвора**, али је она **праћена** многим **негативним појавама**, како за осуђена лица, тако и за само друштво које је примењује.

Казне од 15 дана до шест месеци сматрају се краткотрајним казнама, и за њих су и теорија и педолошка пракса показале да имају више негативних него позитивних аспеката.

Осуђени је у својој средини обележен као **осуђиван, криминалац, одвојен је од породице, најчешће прекида школовање, губи радно место и тешко проналази ново запослење**. Због већег броја затвореника од оптималног капацитета наших затвора, долази до „**криминалне инфекције**” а што повећава шансе на **поврат**-да такав осуђеник поново учини деликт.

Код нас **не постоји више и не треба да постоји** казна „строгог полицијског затвора о свом трошку“ на коју казну је на 20 дана, осуђен познати професор Правног факултета **Драгољуб Јовановић, 1931.** године и издржао је у **Главњачи, на поду ћелије**, без покривача, **о хлебу и води**, па ипак је по изласку из Главњаче за тамошње „хотелске услуге“ држави морао **да плати 140** динара, како се наводи у књизи „Портрети дисидената“ -Мр. Срђан Цветковић.

Због трошкова исхране, смештаја, третмана, здравствене заштите, безбедности.. **затвореник** пореске обвезнике у просеку у 2010. г. **кошта** око 1.000 - 1500 динара дневно Очекује се да се применом алтернативних казни растерете затвори.

КАЗНА РАДА У ЈАВНОМ ИНТЕРЕСУ

Друштвено корисни рад - **одузимање дела слободног времена осуђеника да у корист заједнице обави** неплаћени рад је алтернативна санкција-казнена мера, којом се **избегавају лоши ефекти краткотрајног затворског кажњавања**.

Казна рад у јавном интересу представља **неплаћени рад** у корист друштва којим се не вређа људско достојанство и не остварује профит, односно **који се не врши у циљу стицања добити** и који је бесплатан.

Казна рада у јавном интересу је у Србији уведена од 2006. године у **Кривичном законнику(КЗ)** а од **2010.** године се примењује **Закон о прекршајима(ЗОП)**, који је предвиђа као нову алтернативну санкцију и за прекршаје.

Члан 52. **КЗ** предвиђа да се казна рада у јавном интересу може изрећи за кривична дела за која је прописан **затвор до 3 године** или **новчана казна**. ЗОП не садржи сличну одредбу, већ **члан 30. ЗОП** предвиђа да се казна рада у јавном интересу може прописати законом или уредбом, односно одлуком скупштине аутономне покрајине, скупштине општине или скупштине града.

Ниједан од поменутих органа надлежних за прописивање прекршајне казне рад у јавном интересу, за ових око 1,5 годину од када је нови ЗОП почео да се примењује, није предвидео казну рада у јавном интересу ни као главну ни као споредну у пропису о прекршају, те се иста још увек **не може изрицати**. Можда би боље било да ЗОП садржи једну одговарајућу одредбу као члан 52. КЗ, којом одређује којим казнама би рад у јавном интересу био алтернатива. У противном требало би изменити и допунити велики број прописа о прекршају прописујући у њима и рад у јавном интересу као санкцију.

До сада се казна рада у јавном интересу одређивала у прекршајном поступку, само за случај **замене неплаћене новчане** казне, у остављеном року, али још ни једна таква казна није извршена.

Прихватљиво је да се за прекршаје, као лакше деликте може изрицати казна рада у јавном интересу.

Казна рад у јавном интересу **за кривична дела** не може бити краћа од **60** сати нити дужа од **360** часова. Траје **60 сати у једном месецу**. Одређује се у трајању од **једног до шест месеци**. Ако осуђени **не обави** део или све часове рада у јавном интересу, суд ће ову казну заменити казном затвора тако што ће за сваких започетих **осам часова** рада одредити **један дан затвора**. Радом у јавном интересу може се заменити и неплаћена новчана казна, тако што ће се за сваких започетих **1.000 динара** новчане казне одредити **осам часова рада у јавном интересу**.

Према члану 33. Закона о **прекршајима** казна рад у јавном интересу не може трајати краће од **20** сати нити дуже од **240** сати, с тим што се не може обављати дуже од **два часа дневно**. У стручној јавности се сматра да ће поменуто законско решење члана 33. ЗОП (не више од 2 сата дневно) отежавати у пракси извршење поменуте казне и да је боље да је ЗОП одредио временски период у оквиру кога се казна има извршити.

Према члану 37. Закона о **прекршајима неплаћена новчана** казна замениће се радом у јавном интересу или казном затвора тако што се за сваких започетих **1.000,00 динара одређује два дана рада у јавном интересу или један дан затвора**, с тим што рад у јавном интересу **не може да траје дуже од 120 дана**. Део неплаћене новчане казне који није могао бити замењен, наплаћује се принудним путем.

Приликом изрицања рада у јавном интересу, суд ће имати у **виду врсту** извршеног прекршаја, узраст, физичку и радну **способност**, **психичка** својства, **образовање**, склоности и друге посебне **околности** које се односе на личност учиниоца. Није прописан као обавезан претходно прибављен извештај о личним својствима и околностима учиниоца али то не значи да се исти у поступку пре изрицања казне не може прибавити.

Код одлучивања да ли ће изрећи казну рада у јавном интересу или затвор суд ће посебно са једне стране ценити тежину прекршаја са штетним последицама које је прекршај изазвао или је могао изазвати, степен кривице учиниоца а посебно његове личне и олакшавајуће околности. Такође су од значаја **ставови Вишег прекршајног суда** у погледу врсте и висине казне за одређене прекршаје, који Суд је као јединствен

организован за Републику Србију, управо у циљу установљавања јединствене прекршајне судске праксе у Србији. Ставови Вишег суда су релевантни за првостепене судове.

Виши прекршајни суд је потврђивао првостепене одлуке у којима је одређена казна рада у јавном интересу, као замена неплаћеној новчаној казни.

Изложена законска решења указују да је за 1000,00 динара неплаћене новчане казне за прекршај, осуђеном потребно обавити у 2 дана по 2 сата рада у јавном интересу, док је за исти новчани износ за кривично дело потребно обавити у једном дану 8 сати рада у јавном интересу и потребно је ускладити законе.

Према Кривичном законнику рад у јавном интересу се не може изрећи без **пристанка учиниоца**, док се за прекршаје такав пристанак изричито ЗОП-ом не захтева. Пристанак учиниоца, као услов за изрицање поменуте казне брисан је изменама ЗОП-а у децембру 2009. И поред тога окривљени се на поменуту околност може изјаснити а што би могло бити од утицаја приликом одређивања врсте санкције.

Према Кривичном законнику уколико учинилац извршава све своје обавезе, суд му може дужину изреченог рада у јавном интересу **умањити за четвртину**. Поменута могућност у случају прекршаја није предвиђена.

Ако учинилац кривичног дела-осуђени **не извршава** део или све часове рада у јавном интересу, исти ће се за сваких започетих 8 сати заменити за један дан затвора. ЗОП није предвидео овакву одредбу.

ПРЕДНОСТИ

казне рада у јавном интересу

Увођење казне рада у јавном интересу је вишеструко корисно.

Обављањем рада у јавном интересу тежи се **развоју одговорног односа осуђеног према друштву и последицама сопствених поступака.**

Осуђена лица не одлазе у затвор и нису изложена његовом **негативном утицају**.

Под **педагошким надзором** су повереника Одељења за третман и алтернативне санкције.

Осуђени коме је изречена казна рада у јавном интересу, **може да задржи посао, да буде са породицом или да настави са школовањем**, јер је могуће да казну одслужи у „слободно време“ или у деловима, а можда и у нерадне дане.

Бави се **послом који је користан за друштвену заједницу**.

Алтернативне санкције пружају већу могућност него казна затвора да дође до **реhabилитације** учиниоца кривичног дела и да се **повећа безбедност заједнице**.

Такав осуђеник **мање кошта државу** него онај затвору.

Организације у којима се обавља казна рада у јавном интересу, **штеде** јер не плаћају за одређени посао.

Осуђени уместо плаћања новчане казне, могу да исту **„одраде“**, што је посебно **повољно за осуђенике лошег имовног стања**.

Члан 180а Закона о извршењу кривичних санкција предвиђа своју сходну примену за новчане казне изречене за прекршај, ако законом није друкчије одређено.

Исти Закон у својој глави петој предвиђа начин извршења казне рада у јавном интересу, који је ближе уређен Правилником о извршењу казне рада у јавном интересу.

ГДЕ СЕ РАДИ

Рад у јавном интересу обавља се код правног лица – послодавца који **се бави пословима од јавног интереса, а нарочито хуманитарним, здравственим, еколошким или комуналним делатностима.**

На основу **меморандума о сарадњи у извршењу алтернативних** санкција **Градске управе и Министарства правде**, потписани су уговори и са јавним предузећима „Хиподром”, „Ада Циганлија”, „Градске пијаце”, „Водовод и канализација” и Установом културе „Вук Караџић, на основу којих је почела реализације казне рада у јавном интересу у Београду. И у другим већим градовима у Србији, такође су потписани документи у истом циљу.

Осуђени у кривичном поступку су **ангажовани на различитим пословима** нпр: **разводник** у установи културе, поставка сценографије, **чистач** на хиподрому и пијацама а могу да казну служе радећи за Црвени крст, народне кухиње, болнице, старачке домове, у градској чистоћи, зеленилу (акције чишћења снега, уклањања амброзије..) и осталим предузећима у јавном интересу.

Бројни су примери у иностранству извршења рада у јавном интересу **за лакша нарушавања јавног реда и мира, вожњу под дејством алкохола и друге саобраћајне деликте, поседовања опојних супстанци, комуналну недисциплину.**

КАКО СЕ ИЗВРШАВА

Према **Правилнику о извршењу казне рада у јавном интересу у коме је предвиђено да се односи на казне изречене у кривичном поступку а чија решења очекујемо да ће се примењивати и на извршење исте казне у прекршајном поступку, суд који је одлучивао у првом степену извршну одлуку са подацима о личности осуђеног, доставља Одељењу за третман и алтернативне санкције Управе за извршење заводских санкција Министарства правде, које организује, спроводи и надзире рад у јавном интересу.**

Повереник **упознаје осуђеног са представником послодавца**, и у контакту је са осуђеним а стално проверава испуњење обавеза осуђеног.

Осуђени је дужан да обави рад у предвиђеном року а ако је спречен да обавља рад, дужан је да о томе у року од 24 сата обавести повереника и послодавца.

ОБАВЕЗЕ ПОСЛОДАВЦА

На основу **сталног јавног конкурса** за заинтересоване послодавце или непосредне сарадње са државним органима и организацијама, **Министарство правде** закључује **уговор о сарадњи са изабраним послодавцем** о обављању рада. Уговором се посебно дефинише опис и обим послова и место обављања рада. На основу поменутог уговора о сарадњи закључују се **појединачни уговори између директора Управе за извршење заводских санкција и послодавца за сваког осуђеног**, којим се посебно регулишу њихови међусобни односи у вези са обављањем рада у јавном интересу, а посебно накнада штете ако осуђено лице или треће лице претрпи штету на раду или у вези са радом.

Послодавац је у обавези да распореди осуђеног на одговарајуће послове којим се **не угрожава** његово здравље, да **одреди представника** који ће пратити рад осуђеног и о томе извештавати повереника, да **примењује опште прописе** који се односе на услове рада, одморе, безбедност и здравље на раду. Послодавац остварује **право на накнаду штете** проузроковане радом у складу са општим прописима.

Представник послодавца **обавештава повереника** уколико осуђени не испуњава своје радне обавезе или их **грубо занемарује** а послодавац **може раскинути појединачни уговор**, уколико осуђени **по упозорењу повереника настави да грубо занемарује своје обавезе**, о чему се **обавештава суд**, који ће **одредити други вид извршења** новчане казне која није плаћена у пресудом остављеном року (нпр.принудну наплату новчане казне изречене у прекршајном поступку) или другу врсту казне (нпр.у кри-вичном поступку казну затвора).

УПОРЕДНО ПРАВО

У многим правосудним системима постоји **широк спектар алтернативних санкција** као што су:

- финансијска нагодба или трансакција (Чешка, Француска, Холандија)
- накнада, посредовање и поравнање (Аустрија, Естонија, Француска)
- кауција (Чешка, Естонија),
- полицијски надзор (Бугарска, Италија, Литванија)
- забрана приступа одређеном месту или особи (Словенија)
- подвргавање лечењу (Бугарска, Енглеска и Велс, Мадјарска)
- походјање обуке (Француска)
- привремена пробација (Аустрија)
- Условна осуда уз налог за обавезно лечење (за учиниоце који су зависници од дрога, за пијане возаче, за учиниоце сексуалних кривичних дела, за насилне учиниоце, итд; Данска, Мадјарска, Шведска).
- Кућни затвор (са или без полицијског часа; са или без електронског надзора; Енглеска и Велс, Француска; а може да буде и алтернативна мера (Италија).
- Викенд-притвор (за краће казне, да се омогући извршавање професионалних или породичних обавеза; Португал); може да буде и алтернативна мера итд...

У савременијим правним системима, рад у јавном интересу је једна од најпопуларнијих санкција.

У **Шкотској** се доноси **само 10 одсто затворских пресуда**.

У **Италији** се о свим пресудама на казне затвора до три године поново одлучује да ли осуђени иде у затвор или му се одређује друштвено корисни рад. До **40 одсто** је кажњених којима се одреди **алтернативна санкција**. **Број повратника је свега 6 процената**, док је број оних који се враћају криминалу **након издржане затворске казне** око **70 процената**.

ПОРУКА

Алтернативне санкције, као мање репресивне мере од затвора, представљају **опмену друштва** лицима која су учинила деликте, која нису ни за затвор, али ти деликти нису ни за опраштање. Њихова значајнија примена тек предстоји у прекршајном поступку. Приметан је **недостатак додатних прописа** и људи обучених да их примењују.

Неопходно је да се пракса увери у корисност новина, али је потребно створити **потпуне правне оквире и показати и путеве и начине примене** нових правних института – операционализације алтернативних санкција. Поједина **законодавна решења** указују на несагласност и мањкавост приликом увођења казне рада у јавном интересу у наше законодавство, која треба отклонити.

И даље су потребне активности којима би се судије информисале о алтернативним санкцијама.

Потребан је ангажман **што већег броја повереника** за извршење поменуте казне, у што више насеља.

Казном рада у јавном интересу постиже се **социјално праведнији облик новчане казне** који ће судови примењивати.

Алтернативним санкцијама се **смањује број затвореника**. Њиховом применом се **не ублажава казнена политика**, а суду се даје више врста санкција на располагању, како би за сваког окривљеног одредио **примерену санкцију**.

Највећи број грађана једини контакт са судом има баш због прекршаја (најчешће саобраћајних). Са обзиром на велику незапосленост и махом незавидно имовно стање, сигурно треба **што пре отпочети извршење казне рада у јавном интересу и за прекршаје**.

ОКРИВЉЕНИ И ЊЕГОВ ПОЛОЖАЈ У ПРЕКРШАЈНОМ ПОСТУПКУ

1. Способност окривљеног да буде странка у прекршајном поступку

Када је у питању могућност неког лица да у својству окривљеног буде странка у прекршајном поступку (страначка способност окривљеног), њу имају физичка лица и правна лица. Ипак, ову способност немају сва физичка лица, па се тако против малолетника који у време извршења прекршаја није навршио 14 година живота не може водити прекршајни поступак¹, нити ће се прекршајни поступак водити против лица која уживају дипломатски имунитет². Исто тако, прописано је Законом о прекршајима да ће се прекршајни поступак прекинути, између осталог, и уколико је код окривљеног наступило душевно обољење или привремена душевна поремећеност³.

Правно лице такође може бити окривљени у прекршајном поступку, у ком случају за њега у прекршајном поступку учествује његов представник, који је овлашћен да предузима све радње које може да предузима и сам окривљени⁴.

Одговорним лицем, у смислу Закона о прекршајима, сматра се лице коме су у правном лицу поверени одређени послови који се односе на управљање, пословање или процес рада, као и лице које у државном органу, органу територијалне аутономије и јединице локалне самоуправе врши одређене дужности, а одговорност одговорног лица не престаје зато што му је у правном лицу престао радни однос, нити зато што је настала немогућност кажњавања правног лица услед његовог престанка⁵.

Страно физичко, правно и одговорно лице одговарају за прекршаје једнако као и домаће физичко, правно и одговорно лице⁶.

2. Процесни положај окривљеног

Окривљени је начелно равноправан са другом странком у прекршајном поступку. Ипак, као и у кривичном поступку, положај окривљеног је фактички тежи од положаја онога ко се у прекршајном поступку појављује као подносилац захтева за покретање прекршајног поступка⁷.

Имајући у виду доскорашњи статус прекршајних судова, у време када су они били органи за прекршаје, дакле, по свему негде између судова и органа управе, али и

1 Члан 63 став 1 Закона о прекршајима.

2 Члан 9 Закона о прекршајима.

3 Члан 213 став 1 тачка 2 Закона о прекршајима.

4 Члан 110 Закона о прекршајима.

5 Члан 26 Закона о прекршајима.

6 Члан 27 Закона о прекршајима.

7 Види *Кривично процесно право, шесто измењено и допуњено издање*, Момчило Грубач, Београд, 2009., стр. 169.

из сазнања до којих се долази у контакту са окривљенима, створен је, изгледа, одавно утисак код грађана који се појављују у улози окривљених у прекршајном поступку, да су прекршајни судови продужена рука подносиоца захтева, нарочито органа унутрашњих послова, те нам се чини да, у складу са чињеницом да смо постали судови, део правосуђа, ваља и својим судијским понашањем у сваком појединачном случају радити на томе да се овакво мишљење промени, и да и својим ставом, непристрасношћу и објективношћу у суђењу код грађана такво мишљење временом променимо.

Као што је већ напоменуто, положај окривљеног и у кривичном и у прекршајном поступку, фактички је тежи од положаја подносиоца захтева, и управо због тога Закон о прекршајима прописује одређене установе *in favorem defensionis*, попут забране преиначења на горе (члан 88 Закона о прекршајима – Ако је жалба изјављена само у корист окривљеног, пресуда се у делу који се односи на изречену санкцију не може изменити на његову штету, нити се у поновљеном поступку може донети неповољнија пресуда за окривљеног) или дејства жалбе у корист саокривљених (члан 246 Закона о прекршајима – Кад Виши прекршајни суд поводом ма чије жалбе изјављене против одлуке утврди да су разлози због којих је донео пресуду у корист окривљеног корисни и за којег од окривљених који није изјавио жалбу или није изјавио у том правцу, поступиће по службеној дужности као да таква жалба постоји), повраћај у пређашње стање (члан 128 Закона о прекршајима – Окривљеном који из оправданих разлога пропусти рок за изјаву жалбе на одлуку, суд који води прекршајни поступак решењем ће дозволити враћање у пређашње стање ради изјаве жалбе, ако у року од осам дана од престанка узрока због кога је пропуштен рок поднесе молбу за враћање у пређашње стање и ако истовремено с молбом преда и жалбу) и тако даље.

Окривљени се саслушава уз пуно поштовање његове личности, а према њему се не смеју употребити сила, претња, обмана, обећање, изнуда, изнуривање или друга слична средства да би се дошло до његове изјаве или признања или неког чињења које би се против њега могло употребити као доказ⁸.

Последње речено, чини се, ваља нагласити, како би се увек нарочито имало у виду приликом објављивања пресуда уз одрицање од права на жалбу од стране окривљеног.

3. Права и дужности окривљеног

Поред оних права које окривљени има по Закону о прекршајима, чини се да је неопходно, макар укратко, говорити и о праву окривљеног на правично суђење, а које је обухваћено чланом 6 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и чланом 32 Устава Републике Србије.

Правично суђење је сложен појам, и у теорији постоји сагласност у томе да оно обухвата велики број правосудно – организационих начела и права, а која одговарају савременом односу државе према појединцу, па иако не постоји сагласност о томе од којих се тачно начела и права састоји овај појам⁹. Правично суђење није скуп неких нових и нама непознатих начела и права, али је значај права на правично суђење управо у томе што се њиховим груписањем и стављањем под окриље права на правично суђење наглашава њихов значај за једну правну државу, која једино постоји онда када су права појединца остварена и поштована.

⁸ Члан 176 Закона о прекршајима.

⁹ Види *Кривично процесно право, шесто измењено и допуњено издање*, Момчило Грубач, Београд, 2009., стр. 174.

Устав Републике Србије из 2006. године обухватио је чланом 32 право на правично суђење, а чини нам се да је неопходно, када је у питању положај окривљеног у прекршајном поступку, и то положај окривљеног који је странац, нарочито подсетити на став 2 члана 32 Устава Републике Србије, који гласи:

„Свакоме се јемчи право на бесплатног преводиоца, ако не говори или не разуме језик који је у службеној употреби у суду и право на бесплатног тумача, ако је слеп, глув или нем.“

Према члану 18 Устава Републике Србије, људска права зајемчена Уставом непосредно се примењују, тако да и горенаведена уставна одредба има непосредну примену.

Из читавог комплекса права и начела која чине право на правично суђење, овде издвајамо само поменуто, јер је до доношења Устава из 2006. године у ситуацијама када је окривљени странац, препуштано тумачу да се са окривљеним договори око цене тумачења, те да се та цена одмах и исплати, најчешће у ходницима тадашњих органа за прекршаје, пред саслушање окривљеног.

Уношењем у Устав наведених одредаба, оваква могућност је елиминисана, али је разлог нарочитог помињања ових одредби у овом раду то што се пређашњи начин и даље очито јавља као најједноставнији, а чиме се крше изнете одредбе Устава и свакако руши углед прекршајних судова, који тек треба стећи, па за то треба бирати и праве путеве.

- **Права окривљеног по Закону о прекршајима**

Основно право окривљеног је право на одбрану, и то како личну (право окривљеног да се сам брани), тако и формалну одбрану (право окривљеног да се брани уз стручну помоћ браниоца)¹.

Није згорег напоменути да одбрана окривљеног није само у интересу појединца који се појављује у улози окривљеног у прекршајном поступку, већ је у интересу читаве друштвене заједнице, с обзиром да није ни у интересу друштвене заједнице, ни државе то да ико невин буде осуђен. Ово стога што правна држава значи – поштовање и остварење права појединца, и стога што је одбрана окривљеног гарант правилности и законитости судских одлука², а све су ово уједно и разлози из којих судија достојан тога звања право на одбрану окривљеног мора поштовати.

Пре доношења одлуке, окривљеном се мора дати могућност да се изјасни о чињеницама и доказима који га терете и да изнесе све чињенице и доказе који му иду у корист, осим у случајевима предвиђеним законом. У прекршајном поступку окривљени мора већ на првом испитивању бити обавештен о прекршају за који се терети и о основама оптужбе, осим ако се поступак на основу Закона о прекршајима не спроводи без испитивања окривљеног³.

Окривљени такође има право да подноси доказе, ставља предлоге и користи правна средства прописана Законом о прекршајима. На претресу, по одобрењу судије, окривљени може постављати питања лицима која се саслушавају, а после завршеног

1 Члан 108 став 3 Закона о прекршајима.

2 Више о томе – *Кривично процесно право, шесто измењено и допуњено издање*, Момчило Грубач, Београд, 2009., стр. 179.

3 Члан 85 Закона о прекршајима.

доказног поступка на претресу, окривљени даје своју завршну реч са својом оценом о изведеним доказима, с тим да последња реч увек припада окривљеном, односно представнику окривљеног правног лица⁴.

У негативна права одбране спада право окривљеног да одбије да да исказ уопште или делимично, као и право окривљеног да не говори истину, тачније речено, окривљени нема обавезу да истину говори.

- Дужности окривљеног

Основна дужност окривљеног је да се упусти у прекршајни поступак, или, тачније речено, он нема могућности да га од себе отклони. Дужност је окривљеног и да се одазива позивима суда, а уколико ову своју дужност окривљени не испуњава, дакле, уколико буде уредно позван, а не одазове се позиву и свој изостанак не оправда, или уколико се није могло извршити уредно достављање позива, а из околности очигледно произлази да окривљени избегава пријем позива, суд ће наредити његово довођење, ако је његово присуство неопходно ради утврђивања чињеничног стања⁵.

Окривљени такође може бити судском наредбом задржан у прекршајном поступку, уколико се не може утврдити његов идентитет или пребивалиште односно боравиште, а постоји основана сумња да ће побећи, или ако одласком у иностранство може избећи одговорност за прекршај за који је предвиђена казна затвора, или уколико је затечен у вршењу прекршаја, а задржавање је потребно да би се спречило даље вршење прекршаја⁶.

Још једна мера за обезбеђење присуства окривљеног у прекршајном поступку је јемство. Кад је прекршајни поступак покренут против окривљеног који нема стално пребивалиште у Републици Србији или који привремено борави у иностранству, као и у другим случајевима када би бекством могао избећи одговорност за прекршај, може се захтевати да он лично, или ко други за њега пружи јемство да до краја прекршајног поступка неће побећи, а да сам окривљени обећа да се неће крити и да без одобрења неће напустити своје боравиште⁷.

Суд може задржати и путну исправу окривљеног до извршења пресуде, уколико нађе да би кажњено лице чије се место боравка налази у иностранству могло осујетити извршење пресуде одласком са територије Републике Србије⁸.

Могло би се дужношћу окривљеног у прекршајном поступку такође сматрати поштовање процесне дисциплине, па тако на пример, уколико окривљени који присуствује радњама у прекршајном поступку омета ред или се не покорава наређењима за одржавање реда, судија ће га опоменути, а ако опомена буде неуспешна, може се наредити окривљеном да се удаљи⁹.

Окривљени такође има дужност да допусти да буде предмет доказивања, када је у питању претресање лица, као и када је у питању вештачење.

4 Члан 211 Закона о прекршајима.

5 Члан 163 став 1 Закона о прекршајима.

6 Члан 166 став 1 Закона о прекршајима.

7 Члан 169 став 1 Закона о прекршајима.

8 Члан 174 став 1 Закона о прекршајима.

9 Члан 212 став 2 Закона о прекршајима.

4. Закључак

Може се рећи да је положај окривљеног, а од доношења Устава Републике Србије из 2006. године и новог Закона о прекршајима унеколико промењен, па иако се на први поглед у неким случајевима може се учинити да се ради само о терминолошким разликама. Тако нови Закон о прекршајима не говори више о „испитивању“ окривљеног, већ о његовом „саслушању“, што јесте питање термина, али свакако има и дубље значење. Наиме, термин „саслушање“ свакако више одговара савременом положају окривљеног у казненом праву, а у складу са данашњим схватањима људских права, али може означавати и постепено удаљавање од оптужно-истражног начела на коме почива европско-континентална правна традиција и приближавање оптужном начелу, карактеристичном за англосаксонску правну традицију.

Са друге стране, циљним тумачењем Закона о прекршајима, долази се до закључка да се хтела, једним бројем одредаба овог закона, постићи већа ефикасност прекршајног поступка. Тако је прописано, чланом 220 Закона о прекршајима, да се пресуда може објавити усмено ако је окривљени присутан, у ком случају ће се писмено израђена пресуда доставити окривљеном само ако то затражи, те је такође прописано да, кад у том случају окривљени изјави да не тражи да му се достави писмено израђена пресуда и да се неће жалити, да ће му се уручити, а подносиоцу захтева доставити, само препис изреке пресуде. Ефикасност прекршајног поступка јесте једна од његових основних карактеристика и то по самој његовој природи, и уопште једна од водила савременог казног поступка, опет имајући у виду право на правично суђење, али се, чини се, ипак мора водити рачуна да се она не ставља испред других начела и права окривљеног, која су такође саставни и неодвојиви део права на правично суђење, јер јој такво место не припада и не може припасти. Основна људска права се и те како могу повредити и у прекршајном поступку, те би се ово морало имати у виду када је у питању положај окривљеног у том поступку.

Укључивање у европске токове у смислу савремених схватања људских права и савремених схватања положаја окривљеног у било ком казненом, па и у прекршајном поступку, не би требало да остане у домену политичких програма, реферата на семинарима, ни у било ком другом смислу слово на папиру, већ би ово требало да постане начин размишљања судије и водила у његовом поступању.

Влајко Дреновац,
судија Прекршајног суда у Сремској Митровици,
Одељења у Шиду

СТРАНЦИ КАО ОКРИВЉЕНИ У ПРЕКРШАЈНОМ ПОСТУПКУ

I УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Окривљени је по дефиницији члана 108 ст.1 Закона о прекршајима лице против кога се води прекршајни поступак и, с обзиром да ни нови Закон о прекршајима („Сл.гласник РС“, бр. 101/05, 116/08 и 111/09) који се примењује од 1.1.2010 године, није доследно раздвојио функције тужиоца и функције утврђивања чињеница и пресуђења, односно увео претрес као обавезан, уз прекршајни суд је једини обавезни прекршајно-правни субјект, са посебним местом у прекршајном поступку.

Процесно-правна позиција окривљеног је конципирана на начин да га се третира као субјекта који је захтевом за покретање прекршајног поступка нападнут у процесном смислу, због чега му је законом дато право на одбрану, а да би био у могућности да се брани, окривљеном се дају процесно правна овлашћења, па тако право да у прекршајном поступку подноси доказе, ставља предлоге и користи законом предвиђена правна средства, чиме му се даје улога активног учесника у поступку.

Окривљени је носилац интереса који је супротан у односу на прекршајни суд, с обзиром да суд превасходно штити јавни поредак и друге јавне интересе, па у том циљу и покреће и води прекршајни поступак против окривљеног, који има право да се у прекршајном поступку брани и да штити своје интересе.

Из саме природе и суштине прекршаја, односно потребе да се брзо реше повреде прописа које чине прекршај с обзиром на потребе и интересе државе, произилази специфичност правне процедуре (путеви и технике) у којој се расветљавају и разрешавају прекршајне ствари, уз вођење рачуна и поштовање одређених општих и универзалних начела.

Начела прекршајног поступка, па и начело законитости, утврђивања материјалне истине, хитности и употребе језика, имају се доследно применити и у прекршајном поступку у ком су окривљени странци, односно лица која немају држављанство Републике Србије, а како су странци дефинисани одредбом члана 3 ст.1 т. 1. Закона о странцима („Сл.гласник РС“, бр. 97/08), према којима прекршајни поступак има одређених специфичности, што онда, имајући у виду да се окривљенима-странцима често пута са аспекта тежине и специфичности материје, стављају на терет веома комплексни прекршаји, пред поступајућег судију поставља и сложеније задатке.

Већ због чињенице да се Општина Шид, као гранична општина, са разуђеном копненом границом према Републици Хрватској, на простору који обухвата малтене цело подручје између Дунава и Саве и реком Савом према БиХ, са укупном дужином

државне границе од 139 км, на ком се налази чак седам граничних прелаза, од којих су два на коридору 10, односно на комуникацијама које представљају најкраћу везу југоистока са западом и средишњим делом континента, подручје је преко ког се не само одвијају нелегалне миграције, већ на ком се и иначе као извршиоци прекршаја, па и оних карактеристичних за повреду државне границе, појављују странци.

С тим у вези, у раду судија некадашњег Општинског органа за прекршаје у Шиду, а данас Прекршајног суда у Ср.Митровици, Одељења у Шиду, формирана је одређена пракса, пре свега када је реч о прекршајима из Закона о заштити државне границе („Сл. гласник РС“, бр. 97/08), а у скорије време, по преузимању надлежности од органа управе, и у материји девизних и царинских прекршаја, што је и предмет овог приказа.

II КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРЕКРШАЈНОГ ПОСТУПКА ПРЕМА ОКРИВЉЕНИМ СТРАНЦИМА

Основна карактеристика прекршајног поступка у ком се као окривљени појављују странци јесте хитност таквог поступка. Наиме, одредбом члана 165 Закона о прекршајима прописан је институт привођења учиниоца прекршаја. За примену ове процесно-прекршајне мере треба да су испуњени законом прописани услови. Ову меру извршавају овлашћени полицијски службеници и то без наредбе судије и без претходног писменог позива, које су, иначе, мере обезбеђења присуства окривљеног. Дакле, за разлику од довођења окривљеног, за привођење учиниоца прекршаја није потребна наредба нити претходни позив. Привођење учиниоца прекршаја мора се извршити без одлагања (начело хитности), а учинилац се доводи дежурном судији.

Овлашћени полицијски службеници могу привести лице затечено у вршењу прекршаја у следећим случајевима:

1. ако се идентитет тог лица не може утврдити или постоји потреба провере идентитета,

2. ако нема пребивалиште или боравиште,

3. ако одласком у иностранство може избећи одговорност за прекршај, и

4. ако се довођењем спречава у настављању извршења прекршаја.

У случајевима привођења странаца најчешће су кумулативно испуњена сва четири ова услова, па тако врло често странци уопште немају било какву личну исправу на основу које би се уопште могао утврдити њихов идентитет, по природи ствари у Србији немају ни пребивалиште ни боравиште, самим чином одласка у иностранство засигурно могу избећи одговорност за прекршај, односно, довођењем их се и спречава у извршењу прекршаја. (нпр. покушаја илегалног преласка државне границе).

Ако је учинилац прекршаја затечен у вршењу прекршаја и не може се одмах привести код судије, а постоје основи сумње да ће побећи или опасност да ће непосредно наставити са вршењем прекршаја, овлашћени полицијски службеник може учиниоца задржати најдуже 24 часа.

Следећа битна карактеристика, која прекршајни поступак у ком се као окривљени појављују странци детерминише као хитан, произилази из одредбе члана 294 Закона о прекршајима.

Наиме, опште правило је да се осуђујућа пресуда донета у прекршајном поступку извршава кад постане правоснажна и кад за њено извршење нема законских сметњи, и то су два законска услова да би пресуда стекла својство извршности.

Међутим, од основног правила по ком се може извршити само правоснажна пресуда, Закон о прекршајима у одредби члана 294. дозвољава извршење пресуде и пре њене правоснажности, и то у случајевима ако окривљени не може да докаже свој идентитет или нема пребивалиште, или не живи на адреси на којој је пријављен, или ако одлази у иностранство ради боравка, а суд нађе да постоји основана сумња да ће окривљени осујетити извршење изречене казне.

У овим случајевима ће суд у пресуди одредити да окривљени, и пре правоснажности пресуде, приступи извршењу изречене казне.

С обзиром да су странци лица која, већ по дефиницији, немају пребивалиште, а најчешће ни боравиште у Републици Србији, основи сумње да би могли избећи одговорност за прекршај произилазе већ из чињенице њиховог одласка у иностранство, а како често не могу да докажу свој идентитет, то их се онда и приводи судији, поступак према њима је хитан, а осуђујућа пресуда се извршава одмах, дакле пре њене правоснажности.

Такође, у случају да окривљени изјави жалбу против пресуде којом је одређено извршење пресуде пре њене правоснажности, суд је дужан да жалбу са списом предмета достави Вишем прекршајном суду у року од 24 часа, рачунајући од часа када је жалбу примио, док је истовремено Виши прекршајни суд дужан да о жалби одлучи и своју пресуду достави првостепеном суду у року од 48 часова рачунајући од часа пријема списка предмета.

Након увођења судске надлежности у области финансијских прекршаја, у пракси се појавио и практичан проблем који се огледа у томе који орган је овлашћен да приведе лице које је затечено у извршењу финансијског (најчешће царинског, односно девизног) прекршаја, односно, с обзиром на удаљеност граничног прелаза од места седишта суда, да ли привођење могу извршити и овлашћена лица царине. Међутим, из одредбе члана 165 Закона о прекршајима, јасно произлази да једино овлашћени полицијски службеници могу привести лице затечено у вршењу прекршаја. Напомињем и то да се до данас, упркос од стране овог суда датом мишљењу, овај проблем углавном решавао различито, од случаја до случаја, па смо имали ситуације да би окривљеног приводили и полицијски службеници, односно, условно говорећи, и радници царине.

У прекршајном поступку према странцима, по природи ствари долази нарочито до изражаја још једно од начела, а реч је о употреби језика у прекршајном поступку. Наиме, окривљени има право да у свим фазама прекршајног поступка употребљава свој језик, а ако се поступак не води на језику лица које учествује у прекршајном поступку, мора се обезбедити усмено превођење исказа, али и исправа и других писмених доказа. Само превођење обавља тумач којег наредбом одређује првостепени суд. У записнику о саслушању окривљеног се мора констатовати да је окривљени поучен о праву на употребу језика, што је, у случају пропуштања, битна повреда одредаба прекршајног поступка и разлог за укидање првостепене одлуке.

III ПОКРЕТАЊЕ ПРЕКРШАЈНОГ ПОСТУПКА

Захтев за покретање прекршајног поступка је иницијални процесни акт којим се иницира покретање прекршајног поступка према окривљеном, па и према окривљеном-странцу, а да ли ће се прекршајни поступак и покренути, о томе одлучује судија својим решењем.

Приликом покретања прекршајног поступка важи официјелна максима, што значи да сам првостепени судија одлучује решењем да ли ће покренути прекршајни поступак или неће. Кад надлежни првостепени судија прими захтев за покретање прекршајног поступка, он ће испитати да ли постоје услови за покретање прекршајног поступка и може одлучити да одбаци захтев или да решењем покрене прекршајни поступак.

У пракси се често дешава да надлежни органи захтев за покретање прекршајног поступка подносе некавалитетно, без навођења свих података из члана 156 Закона о прекршајима, што онда, с обзиром на обавезе судије у случају подношења неуредног захтева, а у смислу члана 157 Закона о прекршајима, резултује одуговлачењем поступка.

Неуредност захтева произилази и из, по мом мишљењу, недовољног разумевања подносилаца да је дошло до суштинских промена и да се више прекршајни поступак у сфери финансијских прекршаја не води искључиво пред надлежним органима управе, који су у прекршајном поступку поступали „ex officio“, односно по службеној дужности, да је улога управних органа измењена и да су по новом законском решењу они и подносиоци захтева и странке у судском поступку у ком важи принцип акузаторности, односно оптужно начело, као и принцип објективног и субјективног идентитета оптужбе и донете пресуде.

Стога би подносилац, пре самог чина подношења захтева за покретање прекршајног поступка, нарочито у сложенијим предметима, какви су примерице царински, а уважавајући чињеницу да подношење захтева сада има далеко озбиљнију форму, морао да претходно испита одређене чињенице, прикупи одређене податке, па тек онда да поднесе захтев, јер уредан захтев касније опредељује читав поступак, па и могућност да се у њему дође до правилне одлуке.

IV МЕРЕ ЗА ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ПРИСУСТВА ОКРИВЉЕНОГ

У циљу обезбеђења његовог присуства у прекршајном поступку, окривљеном, дакле и странцу, може се сходно одредби члана 166 Закона о прекршајима наредити задржавање. Ова прекршајно процесна мера се може изрећи само у одређеним законом прописаним случајевима:

1. ако се не може утврдити идентитет окривљеног или његово пребивалиште, односно боравиште, а постоји основана сумња да ће побећи;
2. ако одласком у иностранство окривљени може избећи одговорност за прекршај за који је предвиђена казна затвора;
3. ако је окривљени затечен у извршењу прекршаја, а задржавање је потребно да би се спречило даље вршење прекршаја.

Наредбу о задржавању доноси судија који води прекршајни поступак, а у истој се означава дан и сат када је наређено задржавање, као и законски основ задржавања које не

може бити дуже од 24 часа. Наредба се саопштава окривљеном уз потпис. Окривљеном-странцу који је задржан, допустиће се да без одлагања о задржавању обавести дипломатског-конзуларног представника своје државе, односно преставника одговарајуће међународне организације ако је у питању избеглица или лице без држављанства.

Такође, по наредби суда, али и овлашћеног полицијског службеника, може се задржати окривљени, па и странац, уколико се налази под утицајем алкохола или других омамљујућих средстава, с тим да овакво задржавање може трајати до отрежњења, а најдуже дванаест сати.

Једна од мера за обезбеђење присуства окривљеног је и јемство. Ова прекршајно-процесна мера обезбеђења може се изрећи у законом прописаним случајевима, односно у случајевима када је прекршајни поступак покренут против окривљеног који нема пребивалиште у Републици Србији, који привремено борави у иностранству, као и у другим случајевима када постоји опасност да би бекством могао избећи одговорност за прекршај. Јемство је мера обезбеђења за испуњење обавеза које могу бити одређене у пресуди о прекршају, а јемство се може одредити тек након што окривљени у прекршајном поступку буде испитан и тек након што пристане на јемство, односно на основу његовог тражења. Јемство се може тражити од окривљеног или неког другог у смислу давања гаранције да до окончања прекршајног поступка окривљени неће побећи, а сам окривљени обећа да се неће крити и да без одобрења неће напустити своје боравиште. Јемство увек гласи на новчани износ, а његову висину, с обзиром на тежину прекршаја, прописану казну, висину причињене штете, личне и породичне прилике и имовно стање окривљеног, одређује првостепени судија. Ако окривљени побегне, вредност дата као јемство се решењем уноси као приход буџета Републике Србије. Јемство се по правилу задржава до доношења правоснажне пресуде, а ако је донета правоснажна пресуда о обустави прекршајног поступка, положено јемство се враћа.

Задржавање путне исправе је такође једна од мера обезбеђења присуства окривљеног у прекршајном поступку. Наиме, одредбом члана 174 Закона о прекршајима је прописано да суд може задржати путну исправу окривљеног до извршења пресуде, уколико нађе да би кажњено лице, чије се место боравка налази у иностранству, могло осујетити извршење пресуде одласком са територије Републике Србије. Овде се намеће питање да ли се, с обзиром да из ове одредбе практично произилази да би се ова мера могла применити само према нашем држављанину, који има место пребивалишта у Србији, а боравиште у иностранству, таква мера и примењује само према нашем држављанину, или и кажњеном лицу-странцу, чије је место и пребивалишта и боравка у иностранству.

V СТРАНЦИ КАО ИЗВРШИОЦИ ПРЕКРШАЈА ИЗ ЗАКОНА О ЗАШТИТИ ДРЖАВНЕ ГРАНИЦЕ

На подручју на ком је надлежан Прекршајни суд у Ср.Митровици, Одељење у Шиду, у структури прекршаја које су починили странци, далеко највећи број се односио на прекршаје из Закона о заштити државне границе, односно прекршаје из члана 65 ст.1 т. 1. овог Закона.

Илустрације ради, због напред наведеног прекршаја смо само у месецу јулу 2011 године у раду имали укупно 53 предмета против укупно 91 страног држављанина, у августу је било 60 таквих предмета против 90 странаца, а у септембру укупно 48 предмета против 87 страних држављана.

Овом одредбом је иначе запређена новчана казна у износу од 5.000 до 50.000 динара, алтернативно са казном затвора до 30 дана физичком лицу ако поступајући противно диспозитивној одредби члана 10 ст. 2 тог закона:

- пређе или покуша да пређе државну границу изван одређеног граничног прелаза, изван радног времена на граничном прелазу или супротно намени граничног прелаза, или

- пређе или покуша да пређе државну границу на граничном прелазу без важеће путне исправе или друге исправе прописане за прелазак државне границе.

Диспозицијом из члана 10 ст. 2 истог Закона прописано је да се државна граница, по првилу, може прелазити само на граничним прелазима са важећом путном исправом или другом исправом прописаном за прелазак државне границе, у време које је одређено за вршење саобраћаја на граничном прелазу и на начин који је у складу са наменом граничног прелаза.

Карактеристично је да се као извршиоци овог прекршаја појављују странци пореклом из земаља захваћених политичким и економским кризама и ратним сукобима. Доминирају држављани Авганистана, а потом, у нешто мањем броју, Пакистана и од скоро арапских земаља, као нпр. Туниса и Либије.

Генерално, реч је о лицима која се релативно лако из домицилних земаља пребацују у Турску, а потом у Грчку. Сећамо се свакако скорашњих написа и у нашој штампи о наводном размишљању грчких власти да границу према Турској обезбеде чак и подизањем заштитних ограда. У Грчкој су, према њиховим сагласним исказима, таква лица мање-више толерисана, издавани су им и лични документи, који би се можда могли уподобити са личним картама за странце, а за узврат су та лица, имајући у виду вероватно и непознавање језика и степен образовања, радила углавном на физичким пословима у пољопривреди, грађевинарству и сл.

Индикативно је да смо се са правом најездом ових лица, илегалних миграната, суочили у време које коинцидира са наступом економске кризе у Грчкој. Како је криза у овој земљи хватала маха, то се све више ових лица одлучује на одлазак у земље Западне Европе и ту се Србија појављује као земља транзита. Често пута су та лица и жртве кријумчара људским бићима, с тим да, по дефиницији, кријумчарење људи подразумева посредовање, односно учествовање у обезбеђивању илегалног уласка у другу земљу лицима која су са тим сагласна, а са циљем остваривања директне или индиректне материјалне користи, али без намере експлоатације тих лица.

Такође, јак вољни моменат, односно сагласност, добровољност и пристајање тих лица је околност који кријумчарење људи одваја од трговине људима, уз још један битан

моменат, јер се кријумчарење људи врши са циљем остварења директне или индиректне материјалне користи, али без намере експлоатације тих лица, док су експлоатација и злоупотреба жртве, односно стицање неке користи, експлоатација његовог рада, просјачење и проституција, употреба у порнографске сврхе и слични циљеви и побуде због којих се предузимају радње кривичног дела трговине људима.

У правилу, снажан вољни моменат на страни окривљеног у многим, уз још неке ограничавајуће моменте, при чему је свакако присутна и језичка баријера и немогућност пуне и непосредне комуникације са окривљеним и ограничава поступајућег судију да у њему препозна могући објекат кријумчарења људима.

Против таквих лица је прекршајни поступак тешко водити и из разлога што једноставно није могуће обезбедити опште право окривљеном да у прекршајном поступку употребљава свој језик. Наиме, у пракси је ситуација таква да судија није у могућности обезбедити окривљеном тумача за језике као што су примерице паштун, урду, фарси, хазарски, тигриња и сл. па се комуникација са окривљеним углавном обавља посредством тумача за енглески језик, с напоменом да у малом месту, какав је Шид, немамо сталних судских тумача.

Овим је засигурно, на неки начин, отежано и утврђивање материјалне истине, односно истинито и потпуно утврђење свих чињеница које су од важности за доношење законите одлуке, односно са истом пажњом испитивање и утврђење, како чињеница које окривљеног терете, тако и оних које му иду у корист.

Срећна околност је што су таква лица најчешће од стране подносиоца захтева и затечена у извршењу прекршајног дела, па стога углавном и не оспоравају учињене прекршаје, а истовремено подносилац уз захтев за покретање прекршајног поступка најчешће прилаже доказе такве снаге који онда резултују тиме да и нема посебних потешкоћа да са оценом изведених доказа утврди право чињенично стање и донесе пресуда о прекршају.

Следећа значајна карактеристика ових прекршаја је чињеница да окривљени у прекршајном поступку не може уопште да докаже свој идентитет, односно чињеница да се државна граница прелази или покушава прећи не само изван места одређеног за прелазак државне границе, већ и без путне исправе, као и било које друге исправе на основу које би се уопште могао утврдити његов идентитет.

Довољно илустративан податак за ово је да је у текућој години, само овај судија у периоду од VII-IX месеца у дежурству донео укупно 68 одлука у односу на укупно 138 странаца, а само у једном случају је један од њих поседовао и предочио личну исправу (исписану персијским писмом), а и тај се представио лажним именом, с обзиром да су сви накнадно приведени његови сународници његово лично име са предочене им исправе читали различито у односу на податке које је тај окривљени дао.

Такође, окривљени су често изузетно лошег материјалног стања и у правилу је реч о лицима која уопште немају или уза се имају врло мало новчаних средстава. Кроз Србију, у коју најчешће илегално улазе из Македоније или са простора АП Косово и Метохија, транзитирају, често данима путујући пешице, полугладни и у хигијенски изузетно лошем стању, али са страховито јаким мотивационим фактором, односно хтењем да се по сваку цену домогну неке од „обећаних земаља“, при чему најчешће апострофирају Немачку, Италију и Француску.

Наведена чињеница, односно имовно стање окривљеног, битно опредељује даљњи поступак, с обзиром да се у случају изрицања новчане казне, а с обзиром да се сходно одредби члана 294 ст. 1 т. 1 Закона о прекршајима пресуда извршава одмах, па се и изречена

новчана казна, решењем донетим на основу члана 37 Закона о прекршајима, замјењује у одговарајућу казну затвора и такво лице бива одмах и упућено на издржавање затворске казне. Овде свакако ваља напоменути да, из разлога недостатка финансијских средстава, окривљени на основу члана 135 Закона о прекршајима, бивају ослобођени од дужности накнаде трошкова прекршајног поступка.

Најчешће се прекршаји из члана 65 ст.1 т. 1. Закона о заштити државне границе извршавају у саставу групе, углавном до 10 лица, али смо у пракси раније имали и групу од чак 32 лица курдске националности-држављана Турске, који су од стране припадника пограничне полиције затечени и спречени у илегалном преласку границе, а врло често се ради о групама у чијем су саставу читаве породице, па и породице са малом децом. Истини за вољу, када је реч о породицама са малом децом, полиција најчешће не подноси захтеве за покретање прекршајног поступка, већ према таквим лицима изриче меру безбедности, односно отказа боравка.

Надаље, у пракси смо имали читав низ ситуација да су окривљени-странци, а након што би им у прекршајном поступку била изречена санкција, па и по више пута, понављали истоврсни прекршај, најчешће чак на истом месту и коришћењем истих ситуација, што само по себи говори колико је јак тај мотивациони фактор, односно хтење да се ипак домогну одредишне земље.

Сама чињеница повратништва у извршењу истоврсног прекршајног дела, као једна од отежавајућих околности у смислу члана 39 Закона о прекршајима, понекад је тешко утврдива јер окривљени, који нема никаква лична документа, даје различите личне податке, тако да се често до ове чињенице долази тек пуким препознавањем окривљеног, или од стране подносиоца захтева или од стране поступајућег судије.

Добрим делом овакву ситуацију имамо и из разлога што је својевремено са Републиком Хрватском закључен тзв. споразум о реадмисији, по ком споразуму сва лица која на територију ове суседне нам државе нелегално уђу са наше територије, након претходно најављеног и одржаног полицијског контакта, бивају враћена у Републику Србију. У пракси, ови контакти се одвијају „ad hoc“, након што надлежни орган МУП-а Републике Хрватске (одређена полицијска станица) донесе решење којим странца, због илегалног уласка и боравка на територији те државе, протерује и отказује му боравак. Након што буду предата нашој пограничној полицији, против таквих лица, с обзиром да су заиста и прешла државну границу на недозвољен начин, подносе се захтеви и таква лица бивају процесуирана.

Овде ваља напоменути да, иако смо земља транзита, таквих споразума немамо ни са једном нама суседном земљом, из којих таква лица улазе у Србију.

Један од значајних, а у пракси уочених проблема се јавља након што страном држављанину буде изречена прекршајна санкција. Наиме, након што одмах по изрицању пресуде, дакле пре њене правоснажности, окривљени странац плати изречену казну, односно, након што издржи изречену казну затвора, такво лице бива отпуштено. На слободи, без било каквих докумената, а са снажним мотивационим фактором, он најчешће поново покушава са извршењем истоврсног прекршаја, само понекад мењајући место извршења, па се, уместо према Хрватској, државна граница покушава илегално прећи према Мађарској и обрнуто.

Све да овај мотив и није присутан, ценим да недостаје регулатив одговарајућег механизма поступања са таквим лицима након извршења прекршајне санкције. У вези с тим, напомињем да је раније била пракса да се о странцима којима би у прекршајном поступку била изречена затворска казна обавештавало конзуларно одељење тадашњег

СМИП-а, вероватно у циљу даљњег обавештавања дипломатским путем домицилних дипломатско-конзуларних представништава, а ради враћања таквих лица, односно адекватног и организованог њиховог збрињавања, уколико долазе из немирима или ратовима захваћених земаља, где су потенцијално и животно угрожени. Иначе, Закон о прекршајима у одредби члана 165 ст. 4 установљава обавезу по којој је овлашћени полицијски службеник дужан да о задржавању окривљеног, којег не може одмах привести код судије, а за којег постоје основи сумње да ће побећи или опасност да ће непосредно наставити да врши прекршаје, без одлагања обавести дипломатско-конзуларног представника државе чији је држављанин, односно представника одговарајуће међународне организације ако је у питању избеглица или лице без држављанства.

VI СТРАНЦИ КАО ИЗВРШИОЦИ ПРЕКРШАЈА ИЗ ЗАКОНА О ДЕВИЗНОМ ПОСЛОВАЊУ

Када је реч о прекршајима Закона о девизном пословању, можемо говорити тек о почетним искуствима, што је и разумљиво имајући у виду да је у овој, као и у области царинских прекршаја, судска надлежност уведена тек након 1.1.2010 године.

Закон о девизном пословању („Сл.гласник РС“, бр. 62/06) регулише текуће и капиталне послове са иностранством, у које улазе плаћања, наплаћивања и преноси по сопљно-трговинским пословима, односно финансијску реализацију тих послова, као и кредитне послове у земљи и са иностранством.

Контролу девизног пословања резидената и нерезидената (а закон не само да је у одредби члана 2. тачно дефинисао ове појмове, већ је и девизне прекршаје груписао према извршиоцима-резидентима, односно нерезидентима), али и банака, мењача и других финансијских организација врше Девизни инспекторат, НБС и Управа царина, а управо контрола изношења из Србије и уношења у Србију (или како закон каже: Републику) ефективног страног новца, хартија од вредности, динара и чекова коју на државној граници врши Управа царина је и предмет овог осврта.

Наиме, најчешћи прекршај у пракси којег чини страни држављани, односно нерезиденти, јесте прекршај из члана 63 ст.1 т. 10 Закона о девизном пословању. Наиме, овом казненом одредбом је прописано да ће се новчаном казном у износу од 500 до 50.000 динара казнити за прекршај нерезидент-физичко лице, ако не поступа у складу са прописом НБС.

Истовремено, материјалном одредбом члана 31 тог Закона прописано је да НБС прописује ближе услове за личне и физичке преносе средстава плаћања у иностранство и из иностранства. Другим речима предметни прекршај произилази из недозвољених једностраних физичких преноса средстава плаћања.

Овде је важно напоменути да је једна од карактеристика Закона о девизном пословању и та да је на основу њега донет читави низ подзаконских аката, од којих је за овај рад интересантна Одлука о условима за личне и физичке преносе средстава плаћања у иностранство и из иностранства („Сл.гласник РС“ бр. 67/06, 52/ 08 и 18/09), коју је на основу овлашћења из члана 31 Закона о девизном пословању донео гувернер НБС, а којом се, између осталог, прописују и ближи услови за физичке преносе средстава из Републике и у Републику.

За девизне прекршаје, па и за напред наведени, поред новчане казне, одредбом члана 64 је прописано облигаторно изрицање заштитне мере одузимања предмета који су

употребљени, или су били намењени за извршење прекршаја или су настали извршењем прекршаја, а изузетно се може извршити делимично одузимање ових предмета, ако побуде или друге околности под којима је прекршај извршен указују да није оправдано да се предмет одузме у целини.

Стога у сваком конкретном случају треба ценити да ли од окривљеног треба одузети све девизе, а приликом ове оцене ваља поћи, рецимо, од документације коју окривљени поседује, од тога која му је сврха путовања и ношења девиза и сл. Оценом свих околности конкретног случаја, цени се и да ли ће се окривљеном изрећи заштитна мера која предвиђа одузимање предмета прекршаја у целости, или ће се извршити делимично одузимање. Обе опције се свакако у пресуди на одговарајући начин морају образложити.

Извршење заштитне мере је у надлежности двизног инспектората, који извршавају правоснажна и извршна решења о прекршајима и врши поврат средстава плаћања, а трајно одузета страна ефективна средства плаћања се продају НБС и тако остварени динарски износ се уплаћује у корист буџета РС.

Као што је већ речено, странци најчешће чине прекршај из члана 63 ст.1 т. 10 Закона о девизном пословању, који се односи на поступање противно пропису НБС односно физичко изношење ефективног страног новца преко износа дозвољеног наведеном Одлуком.

Нерезиденти-физичка лица, сходно тачки 12 ове Одлуке, могу износити у иностранство ефективни страни новац до износа до 10.000 евра односно противвредност у другој страни валути, као и ефективни страни новац изнад овог износа, уколико га пријаве при уласку у Републику на основу потврде о уношењу ефективног страног новца у Републику, коју обезбеђује и оверава царински орган, новац који је подигао са девизног рачуна или девизне штедне књижице код банке у Републици, на основу поврде те банке, као и новац који је стекао продајом динара добијених претходним коришћењем платне картице у Републици, на основу потврде мењача.

Ефективни страни новац који странац износи у иностранство супротно пропису, царински орган привремено одузима уз издавање потврде.

У пракси су најчешће биле ситуације да ефективни страни новац и на изричито питање овлашћених радника царине није пријављиван радницима царине, а често су ова средства и скривана приликом преласка државне границе, што онда, с обзиром и на ситуацију да у правилу таква лица уза се не поседују доказ да та средства потичу из легалних извора, поступајућег судију опредељује да окривљеном ефективни страни новац, као предмет прекршаја, одузме у целини, односно изрекне заштитну меру одузимања предмета. Уколико ефективни страни новац није скриван, а нерезидент га пријави царинском органу и уза се поседује и доказе у легалном пореклу тог новца, онда је странцу изрицана заштитна мера делимичног одузимања предмета прекршаја. Подразумева се да ове околности опредељују поступајућег судију и код одлучивања и о прекршајној санкцији.

Проблеми уочени у пракси огледају се и у чињеници да за девизне прекршаје, управа царина, као надлежни орган, све до увођења судске надлежности, против страног држављанина (нерезидента) и није подносила захтев за покретање прекршајног поступка на начин прописан одредбама закона о прекршајима.

Наиме, уколико би код нерезидента, на изласку из земље, био затицан ефективни страни новац у износу изнад 10.000 евра, односно уколико би странац поступио противно наведеној Одлуци, царински орган је приступао сачињавању одговарајућег записника (на обрасцу-формулару) о привремено одузетим средствима плаћања и роби у путничком

промету са иностранством, који чак није предвиђао ни рубрику за назив, већ само бројчану ознаку, односно шифру царинске испоставе, уносећи у одговарајуће рубрике личне податке лица и податке о предмету прекршаја, начину њиховог проналаска, белешку цариника и изјаву путника. На основу овако сачињеног записника, дакле, по сазнању о учињеном прекршају, надлежна комисија за прекршаје Девизног инспектората је по службеној дужности закључком покретала прекршајни поступак. С обзиром да окривљени-странци, напуштајући земљу, нису били доступни за вођење прекршајног поступка, од стране истог прекршајног органа су доношена решења о прекиду прекршајног поступка, уз изрицање заштитне мере одузимања предмета прекршаја у целости.

Након увођења судске надлежности, део таквих предмета је за примљен у рад у овом суду, а у неким су, након што су се окривљени за њих интересовали, па и посредством својих дипломатско-конзуларних представништава, вођени прекршајни поступци у којима је мериторно одлучено о њиховој прекршајној одговорности, а самим тим и о привремено одузетом ефективном страном новцу.

Одлучујући о прекршајној одговорности нерезидената за прекршаје почињене до 15.5.2008 године, када се према напред наведеној одлуци у иностранство без пријаве надлежном органу могао физички износити ефективни страни новац до износа од 5.000 евра, сусретали смо се и са проблемом који се огледао у томе да ли измена ове одлуке, која је уследила након тога, а по којој је повећан овај дозвољени износ на 10.000 евра (која је одлука и данас на снази) значи примену прописа блажег по учиноца, односно да ли измена подзаконског прописа, којом се употпуњују обележја прекршајног дела, утиче на појам блажег прописа.

Налазећи да је, иако је бланкетни пропис остао неизмењен, исти за учиноца блажи с обзиром да је промењени подзаконски акт, којим су утврђена допунска обележја конкретног прекршајног дела по учиноца блажи, у таквим предметима је одлучивано да се већ по том основу део привремено задржаног ефективног страног новца, у висини разлике од раније дозвољених 5.000 евра до сада допуштених 10.000 евра, врати окривљеном.

У овим старијим предметима, преузетим у рад од органа управе, је у пуној мери практично изражен проблем на који је и раније са више страна указивано, а који произилази из решења садржаних у Закону о изменама и допунама Закона о прекршајима („Сл. гласник РС“, бр.55/04), а по којима је измењен ранији члан 72, којим је било прописано да се поступак покреће на основу захтева овлашћеног органа или оштећеног, навођењем да се за прекршаје из области царинског и девизног пословања, орган надлежан за вођење прекршајног поступка, поступак покреће по службеној дужности одмах по сазнању за прекршај, као и ранији члан 233. у ком је постојала одредба о објективном и субјективном идентитету поднетог захтева и донетог решења о прекршају, а у ком је наведеном законском изменом за царинске и девизне прекршаје, направљен изузетак навођењем да управни органи, надлежни за вођење прекршајног поступка, нису везани захтевом за покретање прекршајног поступка у делу који се тиче лица које се терети за прекршај и прекршаја који је предмет поднетог захтева. Такође, у прекршајном поступку вођеном пред органима управе, донето решење се, за разлику од решења донетог у прекршајном поступку пред општинским органима за прекршаје, односно прекршајним судом, није могло извршити пре његове правоснажности, што је у предметима у којима су окривљени страни држављани, дакле лица која би по откривању прекршаја напуштала нашу земљу и бивала недоступна за вођење прекршајног поступка, резултовало доношењем решења о прекиду поступка и одузимањем ефективног страног новца изнад дозвољеног износа.

VII СТРАНЦИ КАО ИЗВРШИОЦИ ЦАРИНСКИХ ПРЕКРШАЈА

Након увођења судске надлежности првостепени прекршајни поступак за прекршаје прописане Царинским законом („Сл.гласник РС“, бр.18/2010) је на прекршајне судове прешао само за теже прекршаје, за оне за које се уз санкцију прописује изрицање заштитне мере одузимања царинске робе као предмета прекршаја.

Иначе се посебност царинских прекршаја и огледа пре свега у томе да је за неке од њих прописана заштитна мера одузимања предмета, која је, без обзира на високе новчане казне мерене вредношћу робе, практично и главна санкција, уз још једну значајну карактеристику, а то је могућност изрицања већих новчаних казни изван општих распона прописаних у члану 35 ст.1 Закона о прекршајима.

За царинске прекршаје вреде и дужи рокови застарелости, а царински прекршаји не тичу се само повреда Царинског закона, већ и подзаконских аката донетих на основу овог закона, при чему је основни такав акт Уредба о царински дозвољеном поступању с робом („Сл.гласник РС“, бр.93/2010). Због ангажовања више субјеката у истом царинском послу, код царинских прекршаја је посебно апострофирано саизвршилаштво, односно код ових прекршаја се као саизвршиоци често пута појављују више учинилаца-физичких и правних лица. Саизвршиоцима се у смислу царинског закона сматрају лица која су примила предмете за које су знала или су могла знати да су предмет прекршаја, а и за саизвршиоца је прописана казна као и за извршиоца.

Преузимајући надлежност у материји царинских прекршаја, прекршајни судови су након 1.1.2010 године истовремено преузели, а према општој месној надлежности из члана 94 Закона о прекршајима, односно према месту извршења, и предмете вођене пред коисијама за царинске прекршаје надлежних царинарница, водећи рачуна и о стварној надлежности, односно да су надлежни за вођење прекршајног поступка само за прекршаје за које се изричу заштитне мере одузимања предмета прекршаја.

Посебан проблем, и у иначе сложеној и комплексној материји царинских прекршаја, су надамте прекршајни предмети у којима су окривљени страни држављани према којима је хитност прекршајног поступка посебно наглашена у одредби члана 303 Царинског закона, којом је прописано да, уколико је покренут поступак против лица чије је боравиште ван царинског подручја, а испуњени су сви услови за вођење поступка и доношење одлуке, прекршајни поступак се сматра хитним и одлука се мора донети у року од 48 сати од тренутка покретања прекршајног поступка.

Овде се одмах намеће питање да ли су испуњени сви услови за вођење поступка и доношење одлуке у наведеном року у ситуацији када се, примерице, страног држављанина као саизвршиоца терети за царински прекршај заједно са домаћим правним и физичким лицима.

С обзиром да се у таквом случају странца приводи првостепеном судији, поставља се питање, а с обзиром да у том моменту домаћа лица-саизвршиоци чак немају ни сазнања о подношењу захтева за покретање прекршајног поступка, да ли су испуњени сви услови за вођење поступка и доношење одлуке, али је упркос томе поступак и даље хитан и одлука се мора донети.

У таквим ситуацијама првостепеном судији не преостаје друго него да, сходно одредби члана 97 Закона о прекршајима, а из разлога целисходности, решењем раздвоји прекршајни поступак и донесе посебне одлуке према странцу, односно према домицилним лицима.

Ове ситуације су нарочито присутне и са њима смо се сретали у пракси када је страни возач непосредно предузео прекршајну радњу за увозника, и то тако што је на улазу у земљу, знајући за стварну вредност, посредством шпедитера, коме чак ова околност није ни била позната, царини нетачно пријавио вредност робе, када се страни возач деифинитивно појављује као саизвршилац са домаћим увозником робе.

Колико је, међутим, у царинско-прекршајном поступку упутно доносити решења о раздвајању поступка, довољно говори чињеница да ти предмети у правилу изискују извођење бројних доказа, оцену различитих и домаћих и страних исправа, често супростављене одбране у којима се одговорност међусобно пребацује итд. као и чињеница да је прекршајни поступак према странцу хитан с обзиром да се према њему пресуда извршава пре правоснажности. Такође, овде се појављује и проблем изрицања заштитне мере одузимања робе, односно намеће се дилема коме се та заштитна мера изриче, да ли возачу-странцу који је приведен прекршајном судији и чија је одговорност у прекршајном поступку несумњиво утврђена, или ће се, могуће, изрећи увознику-домаћем лицу, с обзиром да је, тек извесно, да ће се против њега водити прекршајни поступак.

Следећи, а изузетно значајан проблем са којим смо се сретали јесте само утврђивање вредности царинске робе која је предмет царинског прекршаја, јер од ње зависи и висина казне која се изриче (од једноструке до четвороструке вредности робе).

У прекршајном поступку уопште, па и прекршајном поступку према странцима, који је хитан, казна мерена вредношћу робе се показује изузетно строгом, већ из простог разлога што странци уза се најчешће немају довољно новца да би такву казну платили, па се стога најчешће прибегава ублажавањима казни.

У пракси смо у привођењима до сада углавном имали ситуације да су о вредности робе која је предмет прекршаја надлежни царински органи имали податке о вредности (ценама) робе која је предмет прекршаја, било је и ситуација да је вредност робе утврђена на основу интернет података, јер податак о комерцијалној вредности није постојао, али смо имали и карактеристичну ситуацију у предмету страног држављанина који није пријавио уметничке слике, у ком случају је, на срећу, постојала каталожка вредност сваке од укупно 10 оваквих слика.

Међутим, поставља се питање шта би се могло догодити у могућим сличним прекршајним предметима, у којима би царинска роба биле *res extra commercium* и иначе предмети у којима се искључиво вештачењем може доћи до стварне вредности предмета прекршаја, када се има у виду да на подручју месно надлежног суда једноставно нема вештака одређене струке.

VIII ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Овим радом се настојало указати не само на одређене специфичности у прекршајним предметима у којима су окривљени странци, већ и на неке од најчешћих проблема, па и искустава са којима се свакодневно сусреће у раду дежурни судија месно надлежног прекршајног суда, на чијем се подручју налази државна граница, и то само у сфери прекршаја Закона о заштити државне границе и финансијских (девизних и царинских) прекршаја, настојећи да се, по могућству, уочена, а спорна питања разјасне, првенствено са становишта практичне примене ових законских прописа.

Милан Радомировић,
судија Прекршајног суда у Новом Пазару

ТАМНА БРОЈКА ПРЕКРШАЈА У КОЈИМА ДОМИНИРА НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ -УЗРОЦИ НЕПРИЈАВЉИВАЊА

Број прекршаја из области нарушавања Јавног реда и мира се према разним показатељима смањује постепено на територији Републике Србије. Тенденцију смањивања прекршаја из наведене области, прати исто тако и постепено смањивање прекршаја у којима доминира насиље у породици. У 2003. години Полицијска Управа Нови Пазар поднела је укупно 1060 прекршајних пријава због нарушавања јавног реда и мира, док је у 2010. години било поднето 284 пријава од истог органа, по истом основу. Те исте 2003. године у тадашњем Органу за прекршаје Нови Пазар пред судијама тог органа нашло се укупно 26 предмета, са елементом насиља у породици. Обично су то били већином прекршаји из члана 6. Закона о јавном реду и миру, док се мањи број прекршаја са елементом насиља у породици, провлачио као прекршај из члана 12. Закона о јавном реду и миру. Међутим 2010. године пред судијама Прекршајног суда Нови Пазар нашло се свега 7 предмета у којима је насиље у породици чинило срж прекршаја из области нарушавања јавног реда и мира. Оваква тенденција смањивања прекршаја који су прописани Законом о јавном реду и миру, као и смањивање прекршаја у којима је битан елемент насиље у породици, је присутна скоро на подручјима готово свих Прекршајних судова на територији Републике Србије. Гледано статистички и на први поглед, могло би се закључити да овакви резултати на нивоу целокупне људске свести у Србији и на нивоу Прекршајних судова у Републици Србији и нису тако лоши обзиром да имамо стагнацију, односно опадање насиља у породици. И таман када смо помислили да је статистика на нашој страни, и када смо узели у обзир све процесуиране предмете у прекршајним поступцима пред прекршајним судовима, и кад закључисмо да је насиље у породици у стагнацији, појавише се најновија истраживања ове проблематике и указаше нам да нешто није у реду, да стање и није такво како га статистика приказује и да је далеко горе од онога што нам се на почетку чинило.

Резултати СеКон групе, која је обавила најновија истраживања на ову тему у оквиру пројекта Министарства рада и социјалне политике Србије и уз подршку Уједињених Нација, говоре нам да је током 2010. године чак 31,8 одсто жена у Србији претрпело психичко, а 10,1 одсто физичко насиље. Када се све сабере испада да је половина жена у Србији у 2010. години била изложена вишеструким облицима насиља.

Из свега можемо закључити да је право стање, насиља у породици на територији Србије забрињавајуће у односу на број процесуираних предмета пред Прекршајним судовима. Одмах нам је јасно да велики број случајева, насиља у породици није пријављен и да у ствари имамо тамну бројку прекршаја у којима доминира насиље у породици.

УЗРОЦИ НЕПРИЈАВЉИВАЊА НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

У традиционалном, патријархалном моделу породице какав је баш управо заступљен у Новом Пазару, где жена има положај вечитог „другог“, односно неравноправан и подређен положај у односу на мушкарца, од жене се очекује да без грешке обавља домаће послове и да се брине о мужу, да буде пасивна, потчињена, ненаметљива. Испуњавање таквог обрасца понашања за мужа не представља само лично задовољство, већ и знак његове власти над женом, његовог поседничког односа и способности да има контролу над њом. Порекло физичког злостављања жене не постоји само у патријархалним срединама већ и у савременим срединама. Оно што је евидентно и што у први мах бode очи јесте чињеница да не пријављивање прекршаја који у себи садрже елемент насиља у породици, је више заступљеније баш управо у патријархалним срединама, где је непријављивање у много већој мери распрострањеније него у савременим срединама.

Од жене се очекује да пружи константну емоционалну пажњу мушкарцу, да му буде компензација за пословне неуспехе - „жртвени јарац“, када ствари крену нагоре. Ван овог контекста се не би могли објаснити случајеви насиља у породици, пре свега насилни прекршаји често, врло тешки, а за које се наводе неки, наизглед бесмислени поводи као што су: изгорели тост, закаснили оброк, касно враћање кући, разговор са другим мушкарцем или другом женом и слично.

Када је реч о жени жртви, а управо је тамна бројка прекршаја најчешће присутна код жене жртве пошто је она најчешћи и еминентни представник вршења породичног насиља и прекршаја који улазе у домен породичног насиља. Сагледавајући овај проблем, мора се имати у виду да је код жене жртве у много већој мери него код других жртава присутан сукоб два интереса: интерес жртве да се учинилац казни и да њена жеља за правдом буде задовољена и интереса да не буде жигосана, осрамоћена и одбачена у својој средини и поново обележена у прекршајном поступку.

Интерес жртве за кажњавањем окривљеног у основи коинцидира са истоветним интересом друштва. Међутим, у условима када су други интереси жртве угрожени, он може дати превагу баш тим угроженим интересима и у том случају претходно поменути сукоб интереса саме жртве претвара се у сукоб интереса друштва са интересима жртве. Такав сукоб, има за последицу непријављивање прекршаја, односно насиља, или одсуства сарадње жртве у прекршајном поступку, посебно ако је прекршај пријављен касније, посебно лошег третмана од стране полиције и Прекршајних судова.

Постоји велики број чинилаца односно фактора који утичу на формирање одлуке жртве о пријављивању насиља које је над њом извршено. Релативно често неки од тих чинилаца утичу пресудно на одлуку жртве о пријављивању насиља, остављајући тако по страни, њен интерес за кажњавањем окривљеног, снижавајући општи ниво пријављености насиља који доминира у прекршајима из члана 6. и члана 12. Закона о јавном реду и миру. Самим тим, жена - жртва насиља у породици има значајну улогу у формирању тамне бројке извршеног насиља у породици. Због традиционалних и моралних препрека, чешће долази до непријављивања, односно до порицања већ поднетих прекршајних пријава.

Разлози су многобројни.

Један од њих је и **непостојање свести о извршеном насиљу**, односно о забрањености онога што се са њом чини. Непостојање свести о извршеном насиљу може бити условљено узрастом (деца), посебним стањем у којем се налазила жртва у време извршења прекршаја (душевна болест, алкохолисаност, омамљеност опојним дрогама), непознавањем законских одредби и слично. Ови разлози непријављивања посебно су значајни када се

ради о женској деци као жртвама разних облика насиља у оквиру породице. Тако, на пример, сасвим мала девојчица неће бити свесна значења прекомерне употребе физичке силе над њом од стране једног или оба родитеља, па ће овај случај вршења насиља у породици често остати неоткривен. Међутим, није искључена могућност да девојчица посредно, опонашајући у игри са својим вршњацима оне радње које су вршиоци насиља предузели над њом, доведе до сазнања другим блиским лицима, а све то резултира пријављивањем насиља од стране тих лица. Могуће је да дете иако свесно значења радњи које се врше према њему не пријави насиље, јер није свесно његове забрањености, већ га сматра саставним делом свог односа са родитељем или неминовним обликом кажњавања његовог неадекватног понашања.

Жртва се теже одлучује на пријављивање насиља које се спроводи над њом уколико је **штета коју је претрпела мала**, уколико је повреда слаба или је уопште нема. Она процењује да је повреда малог значаја, настоји да заборави догађај и да спречи даља тешка искушења.

Некада жртва се одлучује на непријављивање насиља које се врши над њом, не да би себе заштитила од реаговања својих ближњих већ **да би своје ближње заштитила од неугодног сазнања и бриге**. Ако је жртва мајка, она жели да поштеди своју децу да не би ништа сазнали о насиљу извршеним над њом од стране супруга.

Уколико жртва и учинилац **припадају истој социјалној средини** где свако зна свкога, жртви је тешко да пријави насиље а посебно да говори о насиљу у свакодневним социјалним контактима. Свест да се о догађају зна у средини у којој живи повећава трауму жртве насиља, чак ни када јој то нико не помиње. Жена жртва насиља у породици тешко се одлучује да пријави оно што ју је снашло и што дуго трпи. Управо стога насиље које се врши у оквиру породице често не прелази њен оквир, јер жена – жртва, „изналази разне начине, „прилагођавања насиљу које трпи, „. Поготово када је, а по правилу јесте немоћна јер јој положај у породици, значај који ужива, онемогућава њене моћи.

Ради **породичног угледа, сопствене слике о себи**, представе других о вршиоцу насиља, **због деце**, она не шири лоше вести о породици. За жену жртву најчешће изолованост, дискретност и интимност у односима са најближима има већи значај од насиља које трпи, па мора између два зла изабрати мање.

Велики број жртава насиља непријављује ове прекршаје, јер се **боји поновног вршења насиља** над њом од стране окривљеног. Нарочито је страх од поновног иживљавања и вршења насиља над жртвом велики мотив непријављивања код ових прекршаја. То је посебно упадљиво када су у питању женска деца која су финансијски и емоционално зависна од одраслог (оца, брата, рођака) које је извршило насиље над њима. **Страх од освете окривљеног** важан је мотив непријављивања и у другим случајевима у којима се жена налази у неком односу зависности према учиниоцу. Такав случај постоји на пример када је насиље извршено од стране мужа према сопственој жени.

Један од значајних разлога непријављивања насиља у породици од стране жене жртве јесте **страх од секундарног обележавања** приликом пријављивања насиља у прекршајном поступку. Искуство пријављивања насиља у породици за многе жене је траума коју оне често осећају теже него само насиље.

Један од разлога непријављивања насиља у породици лежи и у томе, јер се жртве насиља у породици тешко одлучују на пријављивање, јер **полиција не жели да се меша у породичне односе**. Већина жртава је мишљења да је полиција била мало од помоћи у њиховим случајевима. Жртве избегавају пријављивање насиља које трпе од стране мужа због индиферентности са којом се срећу у правном систему и због бирократије самог

система. Нека истраживања у страним земљама показују да тактика коју примењују полицијски службеници представља за злостављену жену негативан учинак и препреку за пријављивање. Због свега наведеног потребно је да се изврши реформа у полицији која ће имати за циљ бољи третман насиља у породици приликом његовог пријављивања полицији. Ту се пре свега мисли да је потребно да се створи одређена полицијска јединица коју ће чинити отприлике пет жена изабраних на основу њихових способности и осећаја за потребе жртава насиља у породици. Жене полицајци обезбеђују не само бољи третман жене жртве приликом пријављивања насиља већ би оне и пратиле жртву према којој је извршено насиље и приликом привођења код судије за прекршаје, боље ће им пружити подршку итд. Овакве реформе које су спроведене у Сједињеним Америчким Државама резултирале су у повећању броја пријављеног насиља у породици као и у повећаном броју пријављених и осуђених лица. Што се тиче проблема у полицији, а који се односе на непријављивање вршења насиља можемо истаћи чињеницу да полиција признаје да се велики проценат позива које добија служба 92 односи на поремећаје на релацији муж – жена, али они не праве разлику између породичних препирки и случајева насиља. Ретко се хапсе мужеви и у једном и у другом случају. У задњим годинама полиција у Републици Србији поучена неким ранијим критикама и искуством подноси завидан број кривичних пријава за кривично дело насиља у породици. У страним земљама у циљу пружања веће правне заштите женама жртвама насиља мужева произашао је предлог у правцу признавања жени **права на нужну одбрану** када се насиљем супростави насиљу мужа, о оваквом предлогу требало би размислити и у нашој земљи.

Није само однос полиције према жртви насиља у породици, тај који бестимулативно делује на пријављивање насиља у породици, већ жене одбијају да пријаве насиље према њима и због **предрасудама** кратког односа према њима **од стране судије**, а посебно услед **агресивног и увредљивог односа браниоца окривљеног**. Често постоји неповерење суда према жртвама насиља у породици о ономе што им се догодило, као и одсуство воље да се посеже у деликатне породичне односе и конфликте за које се некада може очекивати и да ће бити разрешени између жртве и окривљеног. Што се тиче, прекршаја са елементима насиља у породици ту се пред судију поставља један деликатан задатак који треба да реши, а посебно када је судија суочен са чињеницом да жртва може престати да буде заинтересована за вођење прекршајног поступка, зато што се са окривљеним помирила, опростила му и жели да настави да живи са њим у заједници, као раније. Неки пут је и за судију оправданије да обустави прекршајни поступак у овим прекршајним поступцима, јер на тај начин може да се спрече тежа кривична дела. Забележен је случај да је муж убио своју супругу на дан када је позван на саслушање као окривљени због тешке телесне повреде коју је учинио према њој. Међутим, у оваквим случајевима прекршајни поступак тече по службеној дужности, а жртва га, нити судија не могу својом вољом зауставити.

Мушко – шовинистички однос према жени, посебно тешко погађа жену над којом је извршено насиље од стране њеног мужа, а у страној пракси забележен је један случај, једне жене – жртве насиља од стране мужа, којој је судија одржао предавање о томе како треба да проучава Библију, иде у цркву и да научи да буде добра супруга. Завршио је речима: „Не желим више да вас видим овде” и изрекао ослобађајућу пресуду мужу. Примећује се да жене које су претучене од стране мужева су понекада и без правне помоћи, због предрасуде судије и полиције. Зато је много боље, а што је пракса и у Прекршајним судовима на целој територији Републике Србије, да су већином судије за прекршаје жене, јер се у случајевима где суђење води жена, жена – жртва насиља у

породици, лакше са мање стида и устручавања, износи детаље оног што јој се десило. Ствар је можда у психолошком ефекту који на жртву може имати чињеница да је испитује жена него у стварном учинку жене судије. Судије мушкарци тешко су у стању да разумеју жртву –жену као што ће је разумети судија жена.

Жене жртве некада никоме не говоре шта им се догодило и на тај начин свака могућност пријављивања насиља бива искључена. Међутим, жртва понекад о малтретирању мужа над њом, може обавестити родитеље, пријатеље, рођаке и друга лица и посредством ових лица може доћи до пријављивања насиља у породици, чак и без воље жртве.

Нису ретки случајеви да насиље у породици не пријављује сама жртва, већ то пријављују родитељи, рођаци, комшије, пријатељи, болничко особље.

На крају, додајмо да су нам потребна нова, продубљенија и шира истраживања насиља у породици без чега се успешна борба против ове појаве не може замислити у Прекршајним судовима.

проф. др Љубинко Митровић¹
Бања Лука

НЕОПХОДНОСТ ЕДУКАЦИЈЕ И СПЕЦИЈАЛИЗАЦИЈЕ СВИХ СЛУЖБЕНИХ УЧЕСНИКА У КАЗНЕНИМ² ПОСТУПЦИМА ПРЕМА МАЛОЉЕТНИЦИМА

Апстракт: Казненоправни статус, односно положај малољетних учинилаца казних деликата (односно кривичних дјела и прекршаја код нас) у савременим казним законодавствима потпуно је другачији од статуса пунољетних учинилаца казних деликата, односно кривичних дјела и прекршаја. Прије свега, ово због тога што су малољетници посебна категорија учинилаца казних деликата чија се личност одликује посебним психофизичким карактеристикама које захтијевају сасвим другачији облик друштвеног реаговања на недопуштена понашања. С друге стране, обавеза посебне и специфичне реакције сваког иоле савременог и демократског друштва на недопуштено понашање дјецe, односно малољетних лица (у односу на пунољетна лица) предмет је низа, веома често и обавезујућих међународноправних докумената³.

Посебан статус малољетника, учиниоца кривичног дјела, у односу на пунољетна лица јасно је дефинисан и у одредбама најновијег Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Републици Српској⁴ (Поглавље IV под насловом Кривични поступак према малољетницима), те у одредбама Поглавља III, односно од чл. 23 до 27 Закона о прекршајима Републике Српске⁵ уколико се ради о малољетном учиниоцу прекршаја. Наиме, наведеним одредбама прописана су посебна правила “кривичног”⁶, односно прекршајног поступка према малољетницима, затим посебне кривичне и прекршајне санкције, односно васпитне препоруке, налози и мјере које се изричу малољетним учиниоцима кривичних дјела и прекршаја, те посебна правила која се односе на прекршајно кажњавање родитеља, односно старатеља за прекршаје које су починила њихова дјеца, односно малољетници⁷.

Посебан статус ове посебне категорије учинилаца кривичних дјела и прекршаја свакако захтијева и посебна правила која се односе на стручно оспособљавање и усавршавање, односно едукацију повезану са специјализацијом свих службених учесника у поступку према малољетницима.

1 Аутор је ванредни професор на Факултету правних наука Паневропског универзитета АПЕИРОН у Бањој Луци. Истовремено, аутор је био члан радне групе Министарства правде Републике Српске за израду Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Републици Српској. е-маил: mitrovic.ljubinko@yahoo.com

2 Аутор у овом раду говори о казном поступку према малољетницима под којим подразумејива кривични и прекршајни поступак, те о двије врсте казних деликата: кривичним дјелима и прекршајима.

3 Међународни пакт о грађанским и политичким правима, А/Резол/2200А (XXI) од 16. децембра 1966. године, био је први обавезујући инструмент који је садржавао посебне одредбе релевантне за права дјецe у сукобу са законом. Наиме, члан 6 (5) забрањује примјену смртне казне над малољетним лицима, док члан 10 (2) (б) налаже да малољетници буду одвојени од одраслих особа током трајања притвора прије суђења, те им даје право на брзо суђење. Исто тако, члан 10 (3) налаже да малољетна лица која издржавају затворску казну буду одвојена од одраслих, те да свако поступање с малољетницима треба проводити у складу с узрастом и правним статусом дјетета. И на крају, члан 14 (1) даје малољетницима право на приватност, док члан 14 (4) налаже да се казни поступак над малољетним лицима проводи уз вођење рачуна о узрасту дјетета, а с циљем његове рехабилитације.

4 (“Службени гласник Републике Српске”, број 13/2010).

5 (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 34/2006; 1/2009; 29/2010).

6 Велики број правних теоретичара управо због тог посебног положаја и статуса дјецe и малољетника не употребљава термин “кривични” за поступак према малољетницима или дјеци у сукобу са законом.

7 Митровић, Љ.: *Прекршајно право – материјално и процесно*, Паневропски универзитет АПЕИРОН, Бања Лука, 2010. године.

Обавеза едукације службених учесника у било којем казненом поступку према малољетницима предвиђена је једино у одредби члана 197 Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Републици Српској, а у основи овог законског рјешења налази се Препорука Савјета Европе број Р. (87) 20, тачка 9, поглавље III, према којој треба обезбиједити за све актере укључене у различите фазе поступка (полиција, адвокати, тужиоци, судије, социјални радници) специјализовану обуку о закону који се односи на малољетнике и малољетничко преступништво. Према овом законском тексту, зависно од врсте учесника у кривичном поступку према малољетницима, одређена је и надлежност органа који ће спроводити ову специјалистичку обуку, односно који ће вршити провјеру стечених знања¹.

Кључне ријечи: малољетници, специјализација, едукација, судија за малољетнике, тужилац за малољетнике, полицијски службеник, орган старатељства.

Уопште о поступку према малољетницима

Процесноправна правила предвиђена у низу међународноправних докумената² која се односе на малољетнике као учиниоце кривичних дјела и прекршаја инкорпорисана су и у одредбе два основна казнена закона Републике Српске која се тичу положаја малољетника у казненом поступку, и то: у процесни дио Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Републици Српској (односно у Поглавље IV под насловом Кривични поступак према малољетницима), те у одредбе Поглавља III, односно од чл. 23 до 27 Закона о прекршајима Републике Српске. Дакле, ради се о одређеним правним стандардима који су предвиђени у више међународних правих аката и они свакако представљају основу новоуспостављеног система малољетничког казног процесног права у Републици Српској. То су, између осталог, следећи међународни правни акти:

1. Универзална декларација о људским правима (1948),
2. Споразум Уједињених нација о грађанским и политичким правима (1986),
3. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (1950).
4. Конвенција Уједињених нација о правима дјетета из 1989. године,
5. Стандардна минимална правила Уједињених нација за малољетничко правосуђе (тзв. Пекиншка правила) усвојена од стране УН 1985. године³,
6. Смјернице Уједињених нација за превенцију малољетничке делинквенције (тзв. Ријадске смјернице) из 1990. године⁴,
7. Правила Уједињених нација о заштити малољетника лишених слободе (од неоснованог лишења слободе) - тзв. Хаванска правила из 1990. године⁵,
8. Стандардна минимална правила Уједињених нација за мјере алтернативне институционалном третману (тзв. Токијска правила) из 1990. године⁶,

1 Симовић, М. и др.: “Коментар Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Републици Српској” Међународно удружење научних радника – АИС, Бања Лука, 2010. године.

2 Geraghty, T.: *Justice for children*, The Journal of criminal law and criminology, 1/1997, p.p. 190-241.

3 Резолуција УН број 40/33, од 29. новембра 1985. године. The United Nations Standard Minimum Rules far the Administration of Juvenile Justice – The Beijing Rules 1985, усвојена од Генералне скупштине УН Резолуцијом број 40/33, од 29. новембра 1985. године.

4 The United Nations Guidelines far the Prevention of Juvenile Delinquency - The Riyadh Guidelines, 1990, усвојена од Генералне скупштине УН Резолуцијом број 45/112 од 14. децембра 1990. године.

5 Резолуција УН број 45/113, од 14. децембра 1990. године. United Nations Rules far the Protection of Juveniles Deprived oftheir Liberty – La Habana Rules, 1990, усвојена од Генералне скупштине УН Резолуцијом број 45/113, од 14. децембра 1990. године.

6 Стандардна минимална правила УН за мјере алтернативне институционалном третману –

9. Европска правила о друштвеним санкцијама и мјерама за спровођење малољетничког кривичног правосуђа - тзв. Бечка правила из 1997. године,
10. Препорука Генералног секретара Уједињених нација – Општи приступ Уједињених нација малољетничком правосуђу из 2008. године,
11. Резолуција Економског и социјалног савјета Уједињених нација о подршци покушајима националне реформе малољетничког правосуђа посебно кроз техничку помоћ и побољшану системску сарадњу број 2007/23 из 2007. године,
12. Европска правила за санкције и мјере заједнице ЦЕ П (92) 16,
13. Препорука (2003) 20 о новим начинима третирања малољетничког преступништва и о улози малољетничког правосуђа (2003),
14. Резолуција XVII Конгреса Међународног удружења за кривично право, Пекинг, 2004. године,
15. Протокол Генералне скупштине Уједињених нација за укључивање дјете у оружане сукобе из 2008. године,
16. Протокол Генералне скупштине Уједињених нација о трговини дјецом, дјечијој проституцији и дјечијој порнографији из 2008. године и други.

Уз њих, посебно су значајне и двије препоруке Савјета Европе које је донио Комитет министара ове најмасовније и најстарије европске регионалне политичке организације. То су:

1. Препорука број Р (87) 20 о друштвеном реаговању на делинквенцију малољетника из 1987. године и
2. Препорука Р (88) 6 о друштвеном реаговању на делинквентно понашање младих који потичу из мигрантских породица из 1987. године⁷.

Када је казнени поступак (по многим ауторима, због своје особености, и ријеч казнени, односно кривични или прекршајни поступак⁸ се све више у теорији, па и пракси избјегава, односно говори се само о поступку према малољетницима, што због посебности овог поступка има пуног оправдања⁹) према малољетним учиниоцима казних дјела у питању, треба истаћи да одредбе о њему налазимо у чл. 72 до 123 Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Републици Српској,

Токијска правила усвојена су резолуцијом Генералне скупштине 45/110 од 14. децембра 1990. године.

⁷ Митровић, Љ. и др.: *“оступање са дјецом и малољетницима у кривичном поступку”*, Приручник за едукацију учесника у поступку према малољетницима, Министарство правде Републике Српске – УНИЦЕФ, Бања Лука, 2010. године.

⁸ Прекршајни поступак против малољетника може се покренути само и искључиво путем захтјева за покретање прекршајног поступка (дакле, издавање прекршајног налога малољетном учиниоцу прекршаја није могуће). Закон о прекршајима Републике Српске прави значајну разлику између млађих и старијих малољетника, учинилаца прекршаја, и то прије свега у погледу врсте прекршајне санкције, односно непеналне мјере која се може одговорном малољетном учиниоцу прекршаја изрећи. Тако, млађем малољетнику, односно малољетном учиниоцу прекршаја који је у вријеме извршења прекршаја навршио четрнаест, али не и шеснаест година, према Закону о прекршајима Републике Српске могу се изрицати искључиво васпитне мјере. Према старијем малољетном учиниоцу прекршаја могуће је изрећи васпитне мјере, али и све друге прекршајне санкције или посебне непеналне мјере предвиђене у члану 9 став 1 и став 2 тачка а) и б) Закона о прекршајима Републике Српске, и то: новчане казне, укора, условне осуде и заштитних мјера, те непеналних или посебних прекршајноправних мјера *сui generis* попут одузимања имовинске користи и обавезе накнаде штете. Малољетним учиниоцима прекршаја није могуће изрицати казнене поене, те мјеру лишења слободе ради наплате, односно обезбјеђења плаћања новчане казне.

⁹ Шкулић, М.: *Основни принципи поступка према малолетницима*, у Зборнику радова са Тематског научног скупа “Малољетничка делинквенција као облик друштвено неприхватљивог понашања”, Бања Лука, 2008. године.

затим у поглављу XXVI Закона о кривичном поступку Републике Српске¹, односно у Поглављу III, односно од чл. 23 до 27 Закона о прекршајима Републике Српске. Овај поступак јесте специфичан, сасвим другачији од тзв. редовног поступка, и у њему се, прије свега, води рачуна о младости учиниоца казненог дјела, те потреби правилног васпитања и развоја малољетног учиниоца казненог дјела.

Основне карактеристике (а уједно и специфичности у односу на редовни кривични или прекршајни поступак, с тим да под редовним кривичним или прекршајним поступком подразумијевамо казнени поступак према пунољетним учиниоцима кривичних дјела и прекршаја) казненог поступка према малољетним учиниоцима казненних дјела, односно посебни принципи поступања према малољетницима прописани наведеним законима (које директно или индиректно налазимо и у свим побројаним међународноправним документима) јесу:

1. начело хитности поступка и начело обазривог поступања према малољетнику;
2. правила или принципи који се односе на позивање малољетног учиниоца казненог дјела и достављање писмена малољетнику;
3. правила која се односе на искључење ослобођења од дужности свједочења;
4. правила која се односе на спајање и раздвајање поступка према малољетнику;
1. принципи о улози и значају органа старатељства у поступку према малољетницима и принципи његовог рада;
2. правила која се односе на примјену одредаба према дјечи;
3. начело обавезности одбране малољетног учиниоца казненог дјела;
4. принцип спровођења јединственог поступка према малољетнику;
5. начело забране објављивања тока поступка, односно начело искључења јавности и
6. начело специјализације свих службених лица која учествују у поступку према малољетницима.

Начело специјализације свих службених учесника у поступку према малољетницима

Специјализација свих службених лица која поступају према малољетним делинквентима, односно учиниоцима кривичних дјела и прекршаја предмет је низа међународних правних докумената.

Прије свих, Стандардна минимална правила Уједињених нација за малољетничко правосуђе (тзв. Пекиншка правила), у правилу 22.1 прописују: “Професионално образовање, обучавање на раду, курсеви за обнављање знања и други одговарајући модалитети учења користе се како би се успоставила и одржавала неопходна професионална стручност свих кадрова који се баве малољетничким случајевима”.

Исто тако, и Стандардна минимална правила Уједињених нација за мјере алтернативне институционалном третману (тзв. Токијска правила) у правилу 16.1 наглашавају “обавезу обуке особља у смислу указивања на њихову одговорност за преваспитавање преступника, односно за поштовање права преступника и заштиту друштва”. Према овом Правилу, “особље се подвргава обуци прије него што ступи на посао, али и после ступања на посао с циљем одржавања свог знања и стручности, односно усавршавања”.

¹ Закон о кривичном поступку Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 50/2003; 111/2004; 115/2004; 29/2007; 68/2007; 119/2008; 55/2009; 80/2009; 88/2009; 92/2009; 100/2009 – Пречишћени текст).

Квалификованост и обученост особља које се бави малољетницима лишеним слободе дефинисана је и у Правилу V 81 Хаванских правила према којем “особље треба да буде квалификовано и да обухвати довољан број стручњака као што су наставници, инструктори, савјетници, социјални радници, психијатри и психолози”, док Ријадске смјернице у Правилу VI 58 прописују како “службенике органа за спровођење закона и друго одговарајуће особље оба пола треба обучити да одговоре посебним потребама младих, треба их упознати, у највећој могућој мјери, са програмима и могућностима за упућивање малољетника на програме којима се млади изузимају из правосудног система (тзв. диверзиони програми) и обезбиједити примјену ових програма и могућности.”

С друге стране, низ међународних докумената посебно прописују потребу стручног усавршавања и оспособљавања полицијских службеника, односно обавезу и потребу специјализације у оквиру полиције као, у већини случајева, прве карике у систему малољетничког правосуђа. Тако рецимо треба истаћи Правило 12.1 Пекиншких правила у којем се каже: “Службеници полиције који се често или искључиво баве малољетницима или који су превасходно ангажовани на спречавању малољетничког криминала биће посебно упућени и обучени како би на најбољи начин обављали своје функције.”

Када је Република Српска у питању (слично је и у Републици Србији), већ смо истакли да одредбе које се односе на стручно оспособљавање и усавршавање, односно едукацију повезану са специјализацијом свих службених учесника у поступку према малољетницима налазимо искључиво и једино у Закону о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Републици Српској (у другим казним законима, ових одредби нема). Става смо да примјена наведених одредби, односно поштивање начела специјализације повезано са едукацијом има смисла како у кривичном, тако свакако и када су у питању службени учесници у прекршајном поступку. Из тог разлога, у даљем тексту рада говорићемо о едукацији свих службених учесника у поступку према малољетницима према Закону о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Републици Српској.

Дакле, једно од најважнијих начела поступка (кривичног, али зашто не и прекршајног) према малољетницима, а истовремено и једна од најзначајнијих новина у новом Закону о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Републици Српској јесте начело специјализације свих службених учесника у поступку према малољетницима прописано у одредби члана 197 закона (слично рјешењу у Републици Србији гдје се одредба о стицању посебних знања и стручном усавршавању налази чак у прелазним и завршним одредбама Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица², и у Републици Српској, у Закону о о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Републици Српској, одредба о едукацији заузима у структури закона веома непримјетно и скоро безначајно мјесто³). Наравно, према овој одредби ријеч је о посебној, дакле специјалној или обавезној едукацији оних лица која у свакодневном раду поступају према малољетницима, а која опет води својеврсној специјализацији, односно остварењу захтјева законодавца у погледу услова које морају испуњавати сви учесници у поступку према малољетницима датих у одредбама чл. 12, 17 и 18 закона које се управо односе на посједовање афинитета за рад са дјецом и специјалних знања о правима дјетета и преступништву младих, као и других знања и вјештина које сваког учесника у поступку према малољетнику чине компетентним

2 (“Службени гласник Републике Србије”, број 85/2005).

3 Периф, О.: *Коментар Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Службени гласник, Београд, 2005. године.

за рад на случајевима малољетничког преступништва. Наравно, илузорно је очекивати како ће се само овом едукацијом, односно стручним усавршавањем ма колико оно трајало и било садржајно постићи потпуна и довољно потребна и трајна “едукованост” учесника у поступку према малољетницима.

Стога, чини се нужним свакако, да се већ приликом избора лица која ће поступати према малољетницима, односно одабира прије свега, судија и тужилаца за малољетнике, а затим и полицијских службеника, запослених у центрима за социјални рад, запослених у казнено-поправним и васпитно-поправним установама, адвоката итд. води рачуна о томе да се ради о таквим лицима која посједују широко опште образовање, а затим и стручно, прије свега правничко образовање, а наравно и значајна знања из области етиологије и феноменологије малољетничке делинквенције. Свакако, то треба да буду и лица која посједују посебна знања из области малољетничког преступништва, односно то морају бити лица високог моралног угледа, али свакако и лица која се континуирано стручно оспособљавају кроз учешће и присуство стручним семинарима, провјерама знања и другим облицима њиховог додатног оспособљавања.

С друге стране, свакако треба истаћи и неколико одредби новог Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Републици Српској које говоре о посебним знањима и афинитетима које морају испуњавати судија и тужилац за малољетнике, односно прије свих, одредбу члана 18 која гласи: “Судија и тужилац морају имати изражену склоност за васпитање, потребе и интересе младих и посебна знања”.

Не треба свакако заборавити да је у члану 12 закона дефинисано значење најважнијих појмова, односно израза који су у Закону о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у Републици Српској употријебљени. Према овој одредби “тужилац за малољетнике јесте тужилац који посједује афинитет за рад са дјецом и специјална знања о правима дјетета и преступништву младих, као и друга знања и вјештине које га чине компетентним за рад на случајевима малољетничког преступништва”, док је “судија за малољетнике судија који посједује афинитет за рад са дјецом и специјална знања из области права дјетета и преступништва младих, као и друга знања и вјештине које га чине компетентним за рад на случајевима малољетничког преступништва”.

Наравно, и у члану 17 закона којим се дефинише састав суда, односно састав вијећа која суде у кривичном поступку према малољетницима налазимо захтјеве законодавца који се односе на посебна знања судија, односно чланова вијећа за малољетнике. Према члану 17 ст.1 закона, поступак према малољетнику се у првом степену за кривична дјела учињена у вријеме малољетства, без обзира на прописану казну, води, у правилу, пред судијом појединцем. С друге стране, суд другог степена, односно надлежни окружни суд првенствено је надлежан да одлучује о жалбама против одлука првостепених судова. Исто тако, овај суд је надлежан да суди и у првом степену, и то у случајевима из члана 79 став 2 Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку. Конкретно, ради се о поступку према малољетнику који се након окончаног припремног поступка, а на образложен приједлог тужиоца спаја с поступком против пунољетног лица и спроводи по одредбама Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку, уз услов да је спајање поступка неопходно за свестрано разјашњење ствари. О спајању поступка одлучује судија за малољетнике. Суд трећег степена (Врховни суд Републике Српске), у вијећу састављеном од троје судија одређених распоредом послова у том суду, који имају посебна знања из области права дјетета и преступништва младих, одлучује поводом жалбе изјављене против одлуке другостепеног суда (члан 118 закона).

Судије појединци основних судова који суде у предметима малољетника, као и чланови вијећа за малољетнике морају посједовати посебна знања и изражене склоности за васпитање младих, а уколико није могуће у потпуности саставити вијеће од троје судија са посебним знањима из области права дјетета и преступништва младих, мора се обезбиједити да најмање један судија има тражена посебна знања и он ће истовремено бити предсједник вијећа за малољетнике¹.

Све ово упућује на закључак према којем судије и тужиоци за малољетнике, прије свих, а и с обзиром на улогу коју имају у поступку према малољетницима, морају посједовати афинитет за рад са дјецом и специјална знања из области права дјетета и преступништва младих, као и друга знања и вјештине које их чине компетентним за рад на случајевима малољетничког преступништва. Када су у питању посебна знања која морају посједовати судије и тужиоци за малољетнике, одговор на питање о каквим знањима је ријеч налазимо у већ поменутој одредби члана 18 закона према којој судија за малољетнике мора имати изражену склоност за васпитање, потребе и интересе младих и посебна знања из области права дјетета и преступништва младих.

Када су законодавна рјешења у питању, посебно важном треба истаћи одредбу члана 197 закона која говори о едукацији, односно о стицању посебних знања и континуираном стручном оспособљавању и усавршавању судија и тужилаца за малољетнике, али и свих других учесника, односно полицијских службеника, социјалних радника, медијатора, адвоката као и радника запослених у казнено-поправним установама и заводима, у казненом поступку према малољетницима, из области дјечијих права, преступништва младих и њихове казненоправне заштите. Из предње одредбе, јасна је интенција законодавца у смислу високе специјализације судија и тужилаца за малољетнике која је формалног карактера, а што опет значи да се на одговарајући, званичан начин потврђује да конкретан судија или тужилац испуњавају услове да поступају у својству судије или тужиоца за малољетнике. Наравно, наведена одредба подразумијева да судије и тужиоци за малољетнике морају бити лица која су стекла посебна знања из области права дјетета и преступништва младих. О стицању посебних знања и континуираном стручном оспособљавању и усавршавању судија и тужилаца из области дјечијих права, преступништва младих и њихове казненоправне заштите, брине Центар за едукацију судија и тужилаца Републике Српске, и то под надзором Високог судског и тужилачког савјета Босне и Херцеговине.

Специјализованост судија и тужилаца за малољетнике формално се потврђује одговарајућим увјерењима или сертификатима о стручној оспособљености за обављање послова из области преступништва младих и њихове казненоправне заштите које обезбјеђује, односно издаје Центар за едукацију судија и тужилаца Републике Српске.

С друге стране, за разлику од нпр. Републике Србије, гдје је сертификација свих учесника у поступку према малољетницима² законска категорија (прописана је одредбом члана 165 Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица³), у Републици Српској је одредбом члана 197 став 2 закона прописано да се Министарство правде Републике Српске, Министарство рада и борачко-инвалидске заштите Републике Српске, Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске,

1 Милошевић, Н.: *Улога суда у извршавању и контроли извршења васпитних мера према малолетницима*, "Правни живот", Београд, број 2/81.

2 Јовашевић, Д.: *Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*, Службени гласник Србије и Црне Горе, Београд, 2005. године.

3 ("Службени гласник Републике Србије", број 85/2005).

Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Удружење медијатора Босне и Херцеговине и Адвокатска комора Републике Српске брину о стручном усавршавању лица која раде на пословима преступништва младих и казненоправне заштите дјече (свако о “својој”, одређеној категорији учесника у поступку, нпр. Адвокатска комора о стручном усавршавању адвоката који поступају, односно прије свега бране у поступку малољетна лица). Дакле, овдје се ради о едукацији “осталих” (поред судија и тужилаца за малољетнике) службених учесника у поступку према малољетницима, односно полицијских службеника полицијских органа, социјалних радника, медијатора, адвоката као и радника запослених у казнено-поправним установама и заводима. Законодавац не одређује установу, односно организацију која ће спроводити ову едукацију, па тако то могу бити Центар за едукацију судија и тужилаца Републике Српске, али и научне установе, професионална удружења и невладине организације. Сви они могу кроз организацију стручних савјетовања, семинара, провјера знања и других облика додатног оспособљавања стручних лица која раде на пословима из области преступништва младих и њихове казненоправне заштите вршити едукацију, односно стручно оспособљавање ових службених лица.

Посебно важном са становишта садржаја свих облика стручног оспособљавања учесника у поступку према малољетницима треба истаћи одредбу става 2 члана 197 закона према којој Програм едукације о стицању посебних знања и континуираном стручном оспособљавању и усавршавању лица која раде на пословима преступништва младих и казненоправне заштите дјече и малољетника, односно службених учесника у поступку према малољетницима доноси министар правде Републике Српске.

Поштујући одредбу члана 197 закона, Програм едукације о стицању посебних знања и континуираном стручном оспособљавању и усавршавању лица која раде на пословима преступништва младих и кривичноправне заштите дјече и малољетника¹, односно тзв. “осталих” службених учесника у поступку према малољетницима донио је министар правде октобра 2010. године.

Доношењем посебног Програма едукације обезбјеђује се јединствен програмски садржај едукације, односно стручног оспособљавања и усавршавања, не улазећи у то која ће установа или организација едукацију спроводити. С друге стране, доношењем Програма едукације, односно дефинишући програмски садржај едукације, Министарство правде Републике Српске спречава различитост, односно дефинише обавезе сваког појединог организатора стручног оспособљавања и усавршавања у погледу обавезних тема које морају бити предмет сваке едукације.

Према одредби члана 1 Програмом едукације утврђени су тематски циклуси који се односе на стручно усавршавање лица која раде на пословима преступништва младих и кривичноправне заштите дјече (обавезна едукација), односно полицијских службеника, социјалних радника, медијатора, адвоката и радника запослених у казнено-поправним заводима и заводским установама, у смислу њихове едукације која води специјализацији за поступање са малољетним учиниоцима кривичних дјела и прекршаја, као и за њихово поступање са дјецом и малољетним лицима када се ова лица појављују као оштећени у кривичном, односно прекршајном поступку².

1 (“Службени гласник Републике Српске”, број 101/2010).

2 Законом је прописана обавеза стручног оспособљавања судија и тужилаца за малољетнике, полицијских службеника, социјалних радника, медијатора, адвоката и радника запослених у казнено-поправним установама и заводима, најдуже у року од десет мјесеци од дана ступања на снагу Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку (члан 197 став 4 закона). Рјешењем министра правде Републике Српске број 08.030/111-44/10 од 21 јула 2010. године именована је радна група

Програмом едукације ка специјализацији предвиђено је да сама едукација обухвата, односно спроводи се организовањем три тематска циклуса за стручно усавршавање осталих службених учесника у поступку према малољетницима, и то:

а) први тематски циклус током којег се обрађују слjedeћа питања: етиологија и феноменологија малољетничке делинквенције; малољетничко материјално кривично право (односно систем законских прописа којима се одређује кривичноправни статус и положај малољетних учинилаца кривичних дјела, затим систем кривичних санкција за малољетнике, те алтернативне мјере), малољетничко процесно кривично право (односно систем законских прописа којима се одређује појам, организација и надлежност органа малољетничког кривичног правосуђа, покретање и вођење кривичног поступка према малољетним учиниоцима кривичних дјела, ток и архитектоника првостепеног поступка према малољетним учиниоцима кривичних дјела и поступак по правним лијековима према малољетним учиниоцима кривичних дјела) и малољетничко извршно кривично право (односно систем законских и подзаконских прописа којима се одређује организација, надлежност и улога државних органа у области малољетничке делинквенције, као и поступак извршења изречених малољетничких кривичних санкција и других алтернативних мјера које се примјењују према малољетним учиниоцима кривичних дјела);

б) током другог тематског циклуса проводи се стручно оспособљавање и усавршавање учесника у поступку према малољетницима које се односи на изучавање, односно примјену подзаконских аката у области малољетничког преступништва, односно примјену:

1. Правилника о примјени васпитних мјера посебних обавеза према малољетним учиниоцима кривичних дјела³ из члана 35 став 9 закона,
2. Правилника о примјени васпитних препорука према малољетним учиниоцима кривичних дјела⁴ из члана 124 став 2 закона,
3. Правилника о дисциплинској одговорности малољетника који се налазе на извршењу заводских васпитних мјера и издржавању казне малољетничког затвора⁵ из члана 153 став 1 закона,
4. Програма едукације о стицању посебних знања и континуираном стручном оспособљавању и усавршавању лица која раде на пословима преступништва младих и кривичноправне заштите дјецe и малољетника из члана 197 став 2 закона и
5. Правилника о примјени мјере полицијског упозорења из члана 124 став 1 закона.

Примјена Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку у пракси, као и заштита дјецe жртава и њихова ресоцијализација – кроз практичне примјере, посебно се обрађује током овог циклуса.

ц) трећи циклус обавезне едукације односи се на изучавање међународноправних стандарда које налазимо у међународноправним документима, односно стандарда у (чији члан је био и проф. др Љубинко Митровић) за провођење едукације лица која раде на пословима преступништва младих и кривично-правне заштите дјецe, односно едукација овлашћених службених лица, социјалних радника, медијатора, адвоката и радника запослених у казнено-поправним заводима и заводским установама у смислу њихове специјализације за поступање са малољетним учиниоцима кривичних дјела, као и за њихово поступање са дјецом и малољетним лицима када се ова лица појављују као оштећени у кривичном поступку.

³ (“Службени гласник Републике Српске”, број 101/2010).

⁴ Исто.

⁵ Исто.

заштити малољетника, као и њихову примјену, те посебно обраду питања из области психологије малољетника.

Чланом 4 Програма едукације о стицању посебних знања и континуираном стручном оспособљавању и усавршавању лица која раде на пословима преступништва младих и кривичноправне заштите дјецe и малољетника прописано је да полазници едукације која води специјализацији, односно стручног усавршавања по завршетку сваког тематског циклуса добијају од организатора потврде о учешћу које су условног карактера и исте подразумијевају обавезу за све полазнике стручног усавршавања према којој они морају да прођу сва три циклуса едукације ка специјализацији, која су опет услов за стицање коначног сертификата о завршетку едукације која подразумијева специјализацију.

Сертификацију полазника едукације, односно специјализације врше организације и установе које прибаве одобрење Министарства правде Републике Српске. Министарство правде Републике Српске води посебну евиденцију са именима сертифицираних полазника едукације, односно специјализације.